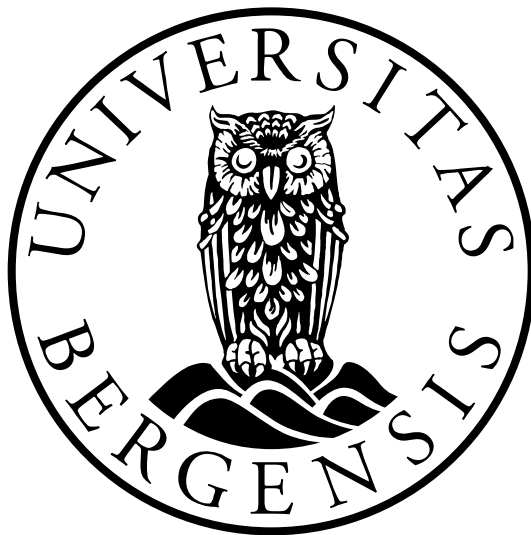

Skapt i Guds bilde

En studie av abortdebatt i kristne aviser

Av Helene Viola Fjelde

Universitetet i Bergen

Masteroppgave i historie

Institutt for arkeologi, historie og kultur- og religionsvitenskap

Vår 2024

Abstract

This thesis will examine and compare how Christians in Norway argued against the abortion law of 1978, in the period after the law came in place, from 1980-1989, and closer to our time when the discussion resurfaced in 2013 until our time, in 2023. Was there a broad consensus among the Christian opponents of abortion regarding which arguments should be used, and did the argumentation change from the first period to the second period, and if so, how? In addition to the argument analysis, I also inquire how the opponents expressed their opposition, which forms of actions were used, and whether they changed. To answer this, I will do a comparative argument analysis of the Christian newspapers *Dagen* and *Vårt Land*. Based on the findings in the empirical material, the arguments have been divided into five main categories: religious arguments, arguments based on the view of the fetus as life, judicial arguments, moral arguments, and ethical arguments. Arguments based on the view of the fetus as life, is in this thesis viewed as the basis of the other arguments.

The first chapter will investigate how Christians argued against the abortion law in *Dagen* and *Vårt Land* in the years after it was implemented in 1978, in the period 1980-1989. The second chapter examines how the Christian opposition actioned against the abortion law. Did their arguments reflect in the forms of actions used? Was there division within the group in how the resistance was expressed? The last chapter will analyse how Christians argued against the abortion law in recent years, in the period 2013-2023. During this chapter I will compare the arguments used with the ones used in 1980-1989.

This thesis finds that in the period 1980-1989 the abortion law of 1978 was widely argued against through the view of the fetus as life. Abortion was considered murder, was and seen as an interference with God's plan. In the period 2013-2023 the situation of the pregnant woman was taken into consideration to a higher extent than before. Therefore, the acceptance for the right to abortion secured through legislation grew among Christians. Developments within medical science in recent years, has though led to new ethical concerns related to abortion. The focus was thus to argue for changes in the abortion law, that would secure the protection the fetus in fear of a "sorting society". From 1980 to 2023 there was a growing distance between the representatives and the more conservative parts of the "grassroot" of the Christian community. In *Dagen* and *Vårt Land* some expressed a dissatisfaction with the recent efforts in the fight against abortion from the Church of Norway and the Christian democratic party, Kristelig Folkeparti. They saw it as a result of the secularization and moral decay of the Norwegian society.

Forord

Å skrive en masteroppgave er en konstant tilstand av ambivalens. Friheten som kommer med å tilbringe et helt år med kun én oppgave, har kommet på godt og vondt. Det er derfor både skummelt, men også en lettelse å endelig kunne overlevere arbeidet mitt.

Jeg vil gjerne si tusen takk til min veileder, Astri Andresen, som har loset meg gjennom. Selv om jeg har gått med et hint av frykt til hver veiledning, så har du alltid klart å roe meg ned. Din endeløse kunnskap, samt engasjement for faget og temaet mitt har vært med på å motivere meg videre.

Tusen takk til min kjære mamma og mine to søstre, Karoline og Marie. Deres tro på meg overrasker meg alltid og bidrar til å holde meg gående. Takk til kjæresten min, Iver, for å ha støttet meg og holdt humøret mitt oppe underveis. Og sist, men ikke minst, takk til min masterplassnabo, romkamerat og venninne, Elin. La oss aldri gjøre dette igjen.

Bergen, mai 2024

Helene Viola Fjelde

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	7
1.1 Tema og problemstilling	7
1.2 Historisk kontekst	9
1.3 Forskningsstatus.....	12
1.4 Kildemateriale.....	17
1.4.1 Søkeprosessen i kildematerialet.....	19
1.5 Metode og teori.....	21
1.6 Oppgavens gang.....	24
2.0 Argumentasjon mot abort i perioden 1980-1989	26
2.1 Perioden	26
2.2 Religiøse argumenter	27
2.3 Fosteret som liv.....	36
2.4 Juridiske argumenter.....	43
2.5 Moralske argumenter	48
2.6 Etske argumenter	52
3.0 Aksjon mot abort i perioden 1980-1989	57
3.1 Innledning	57
3.2 Den norske kirke og Kristelig Folkeparti.....	58
3.3 Organisasjoner	60
3.4 Børre Knudsen og Ludvig Nessa	61
3.5 «Grasrota».....	65
4.0 Argumentasjon mot abort i perioden 2013-2023	69
4.1 Perioden 2013-2023	69
4.2 Religiøse argumenter	71
4.3 Fosteret som liv.....	77
4.4 Juridiske argumenter.....	84
4.5 Moralske argumenter	87
4.6 Etske argumenter	91
5.0 Konklusjon	99
6.0 Kilder og litteratur	104
6.1 Aviser.....	104

6.2 Litteratur	104
6.3 Nettressurser	106
6.4 Lover	110

1.0 Innledning

Abortspørsmålet er i dag et helt annerledes et enn det var ved inngangen til 1900-tallet. Da var abort forbudt, mens en lang kamp førte frem til lovfestingen av retten til selvbestemt abort i 1978. Etter dette lå abortkampen nede i lang tid. Det betyr likevel ikke at striden var avsluttet. I nyere tid har abortkampen fått en ny gnist. Regjeringsforhandlinger i 2018 førte til den første endringen av abortloven på om lag 40 år. I dag er det likevel et klart flertall for retten til selvbestemt abort i Norge. I 2022 ble Abortutvalget utnevnt gjennom kongelig resolusjon, med mål om å gjennomgå bestemmelsene i loven om svangerskapsbrudd, vurdere alternativer til *Dagens* abortnemder, og vurdere veiledningen og oppfølgingen som tilbys til kvinner som ønsker å ta eller har tatt abort.¹ I desember 2023 avleverte utvalget sin utredning *Abort i Norge: En ny lov og bedre tjenester*.² I NOU'en anbefalte utvalget å flytte grensen for retten til selvbestemt abort fra uke 12 av svangerskapet til uke 18 for å sikre økt selvbestemmelse for kvinnen. Det rådet også om å fornye abortnemdene etter uke 18 og styrke abortrådgivningen.³ Utredningen ble sendt på høring med en gang, og i april 2024 bekreftet helseminister, Ingvild Kjerkol, at regjeringen kommer til å legge frem et forslag om ny abortlov for Stortinget i løpet av året 2024.⁴

Samtidig ser man hvordan myndigheter i andre land, som USA, Polen og Italia har snudd fra liberale abortlover, til at retten til abort nå trues. Abortspørsmålet er et verdspørsmål som man vanskelig kan oppnå full enighet om.

1.1 Tema og problemstilling

Temaet for denne oppgaven er abortdebatten fra kristent perspektiv etter lovfestingen av selvbestemt abort i 1978, slik den kommer frem i avisene *Vårt Land* og *Dagen*. Abort omhandler et av de største temaene for mennesker, liv eller død. Det har derfor alltid vært omstridt. Etter en årelang kamp gjennom 1900-tallet, fikk man gjennom retten til selvbestemt abort i 1978. Etter det lå den urørt i nesten 40 år. Innenfor historiefaget har fokuset derfor ligget på aborttilhengernes kamp for abortloven. Den norske aborthistorien har dermed blitt fortalt,

¹ NOU (2023: 29). *Abort i Norge: En ny lov og bedre tjenester*.

² NOU (2023: 29). *Abort i Norge: En ny lov og bedre tjenester*.

³ NOU (2023: 29). *Abort i Norge: En ny lov og bedre tjenester*.

⁴ Fjellanger, «Kjerkol bekrefter ny abortlov: – Jeg har full tillit til norske kvinner».

slik historien ofte blir, med seierherrene i hovedrollen.⁵ Men hvordan reagerte og forholdt opposisjonen seg til abortloven det første tiåret etter at den var vedtatt, og har forholdet deres til den endret seg siden da? Abortmotstanden har stått sterkt i det kristne miljøet gjennom lang tid. Mitt ønske i denne oppgaven er å undersøke hvordan kristne har argumentert mot abortloven, og hvordan dette har endret seg i etterkrigstiden i tråd med endringene i det norske samfunnet. Både ståstedet til abortloven og argumentasjonen mot den, vil derimot også variere innad hos de kristne abortmotstanderne.

Selv om kampen om selvbestemt abort finner sted på 70-tallet, virker det som om temperaturen i debatten skrus opp på 80-tallet. Ifølge søkemotoren til Nasjonalbiblioteket, gis det ut like mange utgaver av *Dagen*, som inneholder noe om abort på 70-tallet, som på 80-tallet. Søkemotoren på *Dagen* sine nettsider, viser derimot hvor mange resultater man får til sammen for hver gang søkeordet nevnes. I stedet for å kun vise antall avisutgaver som inneholder noe om abort, viser den heller hvor mange treff det er for «abort» totalt. Følger man denne kan man se at abort som tema blir på 80-tallet gitt mye mer plass i hver utgave. Videre kan man se i både *Dagen* og *Vårt Land* at ordet «fosterdrap» blir tatt betydelig mer i bruk på 80-tallet enn på 70-tallet. I *Dagen* er begrepet brukt ti ganger så mye.

Dette vitner om det jeg også generelt har observert i kildematerialet fra dette tiåret, nemlig at det forekommer et ordskifte, og at debatten blir hetere på 80-tallet. I denne perioden oppsto det dessuten en videreutvikling av abortdebatten. Nyere teknologi og utvikling på det medisinvitenskapeligfeltet førte til at det oppsto nye diskusjoner rundt temaer som fostervannsprøver og ultralyd. Disse tok abortloven enda et hakk videre. Man begynte nå å frykte utviklingen mot et sorteringssamfunn.

Det har ikke skjedd store endringer av abortloven siden 1978, men abortkampen gjør seg fortsatt sett. Det siste tiåret har debatten også blusset opp igjen. Den andre delen av problemstillingen min tar derfor for seg kristne abortmotstandere i vår egen samtid, fra 2013 til 2023. Etter etterdønningene av innføringen av abortloven i 1978, lå abortdebatten rolig i over tretti år. I 2013 fikk den en ny gnist, da det for første gang på tretti år ble fremmet et forslag om en endring av abortloven fra en sittende regjering. Derfor har jeg valgt å starte denne perioden i 2013. I 2018 kom det en ny abortdebatt, da regjeringsforhandlingene førte til en endring av abortloven, hvor man fjernet retten til fosterreduksjon, også kalt «tvillingabort», innenfor rammene av kvinnens selvbestemmelse innen uke 12 av svangerskapet. Endringen

⁵ Moberg Lokøy, «Mord er mord, også når det gjeld det ufødde», 11.

gjorde at fosterreduksjon kun kunne gjennomføres etter nemndbeslutning.⁶ I 2022 ble Abortutvalget utnevnt, som i 2023 kom med NOU'en *Abort i Norge: En ny lov og bedre tjenester*.⁷ Jeg har derfor valgt å strekke denne siste perioden, helt frem til 2023. Først og fremst er det som nevnt fordi abortkampen holder seg aktuell helt opp til denne tiden, men også fordi det vil være interessant å undersøke med et blick fremover mot et forslag om ny abortlov.

I tillegg til å analysere hvordan det ble argumentert imot abortloven, vil jeg undersøke hvordan det ble aksjonert mot abortloven fra kristent hold. Gjennom å studere fremgangsmåter i abortkampen ønsker jeg å finne større nyanser innad i den kristne motstanden. Perioden 1980-1989 er preget av en rekke aksjoner mot abort. Aksjonene foregikk derimot ikke kun i form av store demonstrasjoner. Aksjon kan også sies å gjelde det å skrive leserinnlegg i aviser for å uttrykke sine meninger. Det handler også om hvordan det arbeides innenfor den politiske sfæren. I perioden 1980-1989 ønsker jeg å behandle argumentasjonen mot abort og aksjonen hver for seg. Basert på arbeid med det empiriske materialet har jeg kommet frem til at det i perioden 2013-2023, virker som om aksjonen mot abort i hovedsak foregår gjennom den politiske kanalen, eller gjennom leserinnlegg i avisene. I denne perioden har jeg derfor valgt å heller inkludere delen om aksjon sammen med argumentasjonsanalysen.

Med bakgrunn i dette er problemstillingen min derfor:

Hvordan ble det argumentert fra kristent hold mot den norske abortloven fra 1978, i perioden etter lovfestingen av retten til selvbestemt abort fra 1980-1989, og i vår samtid fra når diskusjonen kom tilbake i 2013 til i dag i 2023? Var det stor enighet på motstandersiden om hvilken argumenter som kunne brukes, og endret argumentasjonen seg fra den første til den andre perioden? I tillegg til selve argumentasjonsanalysen spør jeg også hvordan motstandere markerte sin motstand; hvilke aksjonsformer som ble bruk – og om de endret seg.

1.2 Historisk kontekst

I Norge har abort vært regulert av straffelover langt tilbake i tid. I første del av 1900-tallet var abort straffbart gjennom §245 i straffeloven.⁸ På begynnelsen av 1900-tallet begynte det å

⁶ Elvbakken, *Abortspørsmålets politiske historie*, 342.

⁷ NOU (2023: 29). *Abort i Norge: En ny lov og bedre tjenester*.

⁸ Lov 22. mai 1902 nr. 10. Almindelig borgerlig straffelov (Straffeloven). Opphevet.

<https://lovdata.no/lov/1902-05-22-10/§245>.

Lov 13. juni 1975 nr. 50 om svangerskapsavbrudd (abortloven) <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1975-06-13-50>.

reises krav om en fjerning fra av paragrafen, fra innad i arbeiderbevegelsen, men også blant fagfolk innenfor feltene medisin, jus og psykologi. Det ble fremmet både som et sosialpolitisk og et seksualpolitisk samfunnsproblem. Arbeidet ledet omsider til at Venstreregjeringen Mowinckel III i 1934 ga fire leger og fire jurister arbeidet med å danne et forslag til ny abortlov. Samme år nedsatte Justisdepartementet en straffelovskomite for å utrede en mulig abortlov.⁹ Utredningen skapte stor debatt. Spesielt gjaldt det om man skulle inkludere en sosial indikasjon som lovlig grunn til å ta abort. Tilhengerne mente at dette ville være en stor hjelp til kvinner i sosial nød, mens motstanderne mente at man heller skulle hjelpe dem gjennom innføring av sosiale ordninger. Den største motstanden kom i begynnelsen fra borgerlig hold, mens etter hvert som den kristne gruppen fikk samlet seg, sto den tydeligst på abortmotstandens side. I motsetning til Danmark og Sverige, hvor det ble vedtatt abortlover i 1937 og 1938, førte ikke utredningene i Norge til at det ble fremmet en abortlov for Stortinget på slutten av 30-tallet.¹⁰ I samme periode, i 1933, ble Kristelig Folkeparti stiftet.¹¹

Under andre verdenskrig innførte det tyskvennlige regimet, under ledelse av Vidkun Quisling, en enda strengere abortlov. Den ble opphevet da okkupasjonen var over.¹² Etter krigen var gjenoppbyggingen av landet den viktigste oppgaven, og abortdebatten lå nærmest stille. Fra begynnelsen av 1950-tallet startet det en ny mobilisering innenfor arbeiderbevegelsen for en ny abortlov.¹³ I 1960 fikk man en ny abortlov, som inkluderte en sosialmedisinsk indikasjon. Med den kom også abortnemden, som besto av to leger, og som alle abortsøknader skulle gjennom. Slik ga loven legene en myndighet som de frem til nå kun hadde hatt i praksis.¹⁴ Motstanden mot den nye loven hadde vært stor, både i og utenfor Stortinget.¹⁵ Loven ble heller ikke slik som arbeiderkvinnebevegelsen hadde kjempet for, siden de ikke fikk gjennom den sosiale indikasjonen på selvstendig grunnlag.¹⁶

Kampånden døde ikke ut etter dette. På slutten av 60-tallet begynte den nye kvinnebevegelsen å vokse frem rundt om i verden, noe som fikk ringvirkninger i Norge. Det virket lovende da det ved valget i 1973 ble flertall for partier med selvbestemt abort på programmet. I 1975 fikk man en ny og liberalisert abortlov, men det ble ikke flertall for selvbestemt abort, ettersom en

⁹ Moberg Lokøy, «Mord er mord, også når det gjeld det ufødde», 52.

¹⁰ Elvbakken, *Abortspørsmålets politiske historie*, 80.

¹¹ Moberg Lokøy, «Mord er mord, også når det gjeld det ufødde», 99.

¹² Elvbakken, *Abortspørsmålets politiske historie*, 150.

¹³ Elvbakken, *Abortspørsmålets politiske historie*, 180.

¹⁴ Elvbakken, *Abortspørsmålets politiske historie*, 219.

¹⁵ Elvbakken, *Abortspørsmålets politiske historie*, 213.

¹⁶ Elvbakken, *Abortspørsmålets politiske historie*, 217.

av Sosialistisk Valgforbunds representanter, hadde reservert seg mot å stemme. Avgjørelsen lå derfor fortsatt hos nemdene. Med den nye loven i 1975 ble reservasjonsretten fastslått, som fortsatt er gjeldende i dagens abortlov.¹⁷ I prosessen som ledet frem til den nye loven, mottok Stortinget en delegasjon fra *Folkeaksjonen mot selvbestemt abort* med 610 000 underskrifter mot selvbestemt abort.¹⁸

I 1978 fikk man en lov om selvbestemt abort frem til uke 12. Denne gangen hadde man inkludert en sosial indikasjon. Reservasjonsretten ble stående.¹⁹ Etter at Odelstinget vedtok den nye abortloven, sendte landets biskoper ut et hyrdebrev som skulle leses av landets prester fra prekestolen i alle landets kirker. Hyrdebrevet fordømte den nye abortloven som biskopene mente var i strid med kirkens lærer, og det gikk dermed imot det som var lovlig vedtatt av landets nasjonalforsamling, noe som vakte stor oppmerksomhet.²⁰

I 1983 ble det for siste gang på nesten 40 år, lagt frem et forslag fra en sittende regjering om en endring av den gjeldende abortloven. Etter dette kom abortspørsmålet opp i andre saker, men loven ble ikke endret. Selv om kampen stilnet på det politiske planet, ble det fortsatt gjort tydelig motstand fra kristent hold. Mest merkelig var talene og aksjonene til de to prestene Børre Knudsen og Ludvig Nessa. De så seg selv som forkjemperne for «det ufødte liv». Sammen gjorde de seg bemerket fra slutten av 70-tallet til langt inn på 2000-tallet med sitt klare språk og ekstreme virkemidler. Ellers lå abortkampen stort sett rolig. Kristelig Folkeparti hadde likevel opphevelse av abortloven, og å sikre vernet av det ufødte liv gjennom en ny lov, på sine valgprogram fra 2001-2005.²¹

I tidsperioden 2013-2023 kommer abortsaken opp hovedsakelig som del av regjeringsforhandlinger. Etter Stortingsvalget i 2013 dannet Høyre og Fremskrittspartiet regjering med et ønske om en samarbeidsregjering med Venstre og Kristelig Folkeparti. Som del av disse forhandlingene ble partiene enige om å fremme et forslag om at kommunene kunne gi fastlegene sine en rett til å reservere seg mot å henvise kvinner til spesialhelsetjenesten for abort. Forslaget ble sett på som et forsøk på en innstramming av abortloven, og møtte stor motstand. Det endte med at regjeringen valgte å ikke gå videre med forslaget, og heller foreslo å endre loven slik at kvinnene kunne gå rett til sykehusene med abortbegjæringen, uten å måtte

¹⁷ Blom, *Synd eller sunn fornuft*, 248.

¹⁸ Elvbakken, *Abortspørsmålets politiske historie*, 273.

¹⁹ Blom, *Synd eller sunn fornuft*, 249.

²⁰ Elvbakken, *Abortspørsmålets politiske historie*, 315.

²¹ Elvbakken, *Abortspørsmålets politiske historie*, 336.

gå innom fastlegen først.²² I 2013 avviste Høyres landsmøte et forslag med støtte fra partileder Erna Solberg, om fjerning av paragraf 2c, som gjaldt abort på arvemessig indikasjon.²³

I 2018 blir abortdebatten på ordentlig vekket til liv igjen, som del av regjeringsforhandlinger enda en gang. Daværende leder for Kristelig Folkeparti hadde gått til valg på at de ikke ville sitte i regjering med Fremskrittspartiet, og foreslo et samarbeid med Arbeiderpartiet. Nestlederne i partiet ønsket derimot å gå mer politisk mot høyre. Det kom fram at regjeringen hadde åpnet for en fjerning av paragraf 2c, til de to nestlederne regjeringen. Kristelig Folkeparti sitt landsmøte tok samme år, et avgjørende valg om å inngå et samarbeid med høyresiden i politikken. Siden en fjerning av paragraf 2c allerede hadde blitt nedstemt av Høyres landsmøte i 2013, valgte Solberg å gå vekk fra dette punktet. I stedet fikk Kristelig Folkeparti gjennom forhandlingene i 2019 gjennomslag for å fjerne retten til selvbestemt fosterreduksjon innen 12. uke. Dette kunne kun gjennomføres gjennom bestemmelse fra en nemd. Forslaget skapte stor debatt både på Stortinget og i resten av offentligheten. Det handlet om et prinsipp om at abortloven ikke skulle røres. Likevel ble loven endret.²⁴

I 2019 så man også en endring i kirken sitt forhold til abort. Det norske bispemøtet vedtok å be om unnskyldning for kirkens harde opptreden i abortsaken. Den hadde ikke åpnet til dialog, og hadde bidratt til å gjøre situasjonen til gravide kvinner som vurderte abort verre. Selv om biskopene ikke tok stilling til abortloven, så anerkjente de den, og gikk slik en annen vei i abortsaken enn det flertallet i KrF endte opp med i samme periode.²⁵

Den siste nyheten i abortspørsmålet er Abortutvalget sin utredning sin utredning *Abort i Norge: En ny lov og bedre tjenester*, som ble avlevert i desember 2023.²⁶ I april 2024 uttalte helseminister, Ingvild Kjerkol, at regjeringen kommer til å legge frem et forslag om ny abortlov, basert på Abortutvalgets NOU, om ny abortlov for Stortinget i løpet av året 2024.²⁷

1.3 Forskningsstatus

Abortsaken i sin helhet har blitt forsket mye på, både innenfor historiefaget og andre fagfelt. Dette kan nok skyldes dens rolle som et verdspørsmål, og det store engasjementet det har skapt

²² Elvbakken, *Abortspørsmålets politiske historie*, 338.

²³ Elvbakken, *Abortspørsmålets politiske historie*, 339-340.

²⁴ Elvbakken, *Abortspørsmålets politiske historie*, 341-342.

²⁵ Elvbakken, *Abortspørsmålets politiske historie*, 343.

²⁶ NOU (2023: 29). *Abort i Norge: En ny lov og bedre tjenester*.

²⁷ Fjellanger, «Kjerkol bekrefter ny abortlov: – Jeg har full tillit til norske kvinner».

opp gjennom historien. Ikke minst er det et spørsmål av avgjørende faktisk og praktisk betydning for kvinner. Som følge av at abort kan anses som et verdispørsmål vil den bære preg av at selv om forfatterne ønsker å forholde seg nøytrale i sin tilnærming til spørsmålet, vil deres perspektiver være med på å bestemme hva som trekkes frem og vurderes som viktig. I tillegg har man de forfatterne som bevisst velger å skrive verdiorientert knytte til abortspørsmålet, og som argumenterer for et bestemt syn.

Selv om det har blitt skrevet mye om abort innenfor historiefaget, er det ikke mange større norske verk som tar for seg kun det som emne. I verk som har som mål å ta for seg Norges historie, blir ikke aborthistorien gitt særlig stor plass. I det omfattende verket *Grunnbok i Norges historie* er ikke abort som tema skrevet om.²⁸ I verk over Norges historie, hvor abort har blitt gitt plass, er det ofte plassert inn under kvinnekampen. Dette er for eksempel tilfellet i Berge Furre sitt bind over perioden 1914-2000 av *Norsk Historie*.²⁹ I Ola Svein Stugu sitt bind om tiden etter 1905, som er del av *Norsk historie fra vikingtid til vår tid*, er abort viet minimal plass, men også her skrives det om i tilknytning til den nye kvinnebevegelsen på 1970-tallet.³⁰ Dette kan være en naturlig plassering, men fører til at man kun får den som del av seiershistorien til kvinnekampen.

I 2021 kom professor i historie ved Nord universitet, Hilde Gunn Slottemo, med verket *En kort introduksjon til Norge på 1900-tallet*.³¹ Cappelen Damm ville at Slottemo skulle skrive en kort gjennomgang av 1900-tallet, på rundt hundre sider.³² I forordet til boken skriver Slottemo at hun ønsket å skrive en annerledes bok enn det som vanligvis skrives, hvor hun ga en ny tilnærming til Norges historie på 1900-tallet.³³ I sin historieskriving er hun opptatt av forholdet mellom skjult makt og sosiale forskjeller for å avdekke hva det er som gir noen makten til å påvirke og andre ikke. Gjennom et mikroperspektiv ønsker hun å vise hvordan politikk og sosiale forhold har hatt betydning for hverdagen til det brede laget av det norske folk.³⁴ I kapittelet «Kjønn, seksualitet og likestilling» skriver Slottemo om abortkampen på 1900-tallet under en del om 1968-generasjonen og kvinneopprør. Selv om Slottemo har et fokus på kjønn

²⁸ Helle m.fl., *Grunnbok i Norges historie*.

²⁹ Furre, *Norsk historie 1914-2000: Industrisamfunnet- frå vokstervisse til framtidstvil*, bind 6, *Norsk historie*, 380-381.

³⁰ Stugu, *Norsk historie etter 1905: Vegen mot velstandslandet*, bind 4, *Norsk historie frå vikingtid til vår tid*, 295-296.

³¹ Slottemo, *En kort introduksjon til Norge på 1900-tallet*.

³² Slottemo, *En kort introduksjon til Norge på 1900-tallet*, 7.

³³ Slottemo, *En kort introduksjon til Norge på 1900-tallet*, 17.

³⁴ Slottemo, *En kort introduksjon til Norge på 1900-tallet*, 15.

og seksualitet, gir hun en relativt kort gjennomgang av aborthistorien.³⁵ Dette kan trolig skyldes hennes knappe sideomfang. I Slottemos gjennomgang av aborthistorien, tar hun for seg de politiske gjennomslagene for abort fra 1960-1978. Abortforkjemperne blir fremstilt som en samlet front, mens motstanden blir kun representert gjennom de borgerlige partiene som i perioden frem mot 1978, var «kritiske eller avventende til ei endring».³⁶

Slottemo kommenterer på at selv om abortsaken har vært viktig i mange år, så er den lite nevnt i standardverker for norsk historie. Slottemos grunn for dette er at det er menn som har skrevet de store, nasjonale historiske syntesene.³⁷ Abort som tematikk forekommer i større grad i spesialiserte verk og artikler.³⁸ Videre har ikke de kristne abortmotstanderne vært hovedtema i de større verkene om abort, men har heller blitt fremstilt som en enhetlig motpart, sammen med den resterende abortmotstanden. I de kortere sjangrene, som artikler, kapitler av et større verk eller masteroppgaver, er de derimot viet mer plass.

Abort som tema innenfor forskning strekker seg utover flere fagfelt. Det er høyst aktuelt på flere områder, og har blitt studert fra ulike perspektiv. I denne oppgaven ønsker jeg å ta i bruk faglitteratur fra også andre fagfelt enn kun det historiske. Dette vil by på en variasjon i perspektiver som jeg tror aborttemaet krever. Spesielt er det mye å hente fra statsvitenskapen, som har studert de politiske prosessene og den sosiale mobiliseringen knyttet til abortspørsmålet. I emner som omhandler tidligere politiske endringer går statsvitenskapen og historiefaget hånd i hånd. Statsvitenskapelig forskning på aborttemaet kan gi et verdifullt bidrag til historiefaget, samtidig som statsvitenskapen kan dra nytte av historien for å kunne forstå sitt forskningsobjekt ut fra de lange linjene.

Da abortloven ble vedtatt i 1978, ønsket Eilert Sundts Forskningsfond å bevilge penger til et stipend for å få skrevet en kortfattet fremstilling av abortkampens historie, ettersom de håpet på at det som hadde vært blant arbeiderbevegelsens største kampsaker, nå var historie. Ellen Schrumf var den som fikk oppdraget, og kom i 1984 med *Abortsakens historie*.³⁹ Schrumfs verk er en saklig gjennomgang av aborthistorien på 1900-tallet. Selv om fokuset hennes ligger hos arbeiderklassen, blir de kristne abortmotstanderne viet plass som en aktiv part i abortkampen. Schrumf skriver at kristne samlet opp det kristne grunnplan gjennom å argumentere mot abort ved å hevde at det etiske og religiøse prinsippet om vern av alt liv var

³⁵ Slottemo, *En kort introduksjon til Norge på 1900-tallet*, 120-121.

³⁶ Slottemo, *En kort introduksjon til Norge på 1900-tallet*, 120.

³⁷ Slottemo, *En kort introduksjon til Norge på 1900-tallet*, 121.

³⁸ Løkøy, «Mord er mord, også når det gjeld det ufødde», 12.

³⁹ Schrumf, *Abortsakens historie*.

avgjørende. Hun vektlegger også motstanden fra Den norske kirke. Schrumf konkluderer med at det var trolig på grunn av den samlede kristne motstanden mot abort at Norge var senere ute med å liberalisere abortlovgivningen sin enn Danmark og Sverige.⁴⁰

Innenfor temaet reproduksjon i historiefaget, er Norges første professor i kvinnehistorie, Ida Blom, sentral. Blom ble viktig i å fremheve kvinner og temaer knyttet til kvinner gjennom et historisk perspektiv. Gjennom sin akademiske karriere opparbeidet hun seg en stor bibliografi, men det er spesielt et av hennes tidligere verk fra 1980, *Barnebegrensning- synd eller sunn fornuft*, som regnes som et tydelig bidrag til aborttemaet. I forordet til boken beskriver Blom selv behovet for forskning på reproduksjon i et historisk perspektiv. Frem til da var det kun demografene som hadde forsket på reduksjonen i fødselstall som hadde foregått siden slutten av 1800-tallet. Bloms ønske var å vise hvordan endringene i kvinners rolle i samfunnet hadde ført til endringer i deres holdninger til barnebegrensning.⁴¹ Verket tar for seg historien om reproduksjon på 1900-tallet, i form av både holdninger og lovendringer. Ifølge Blom kom den sterkeste og mest samlede motstanden mot abort på 1900-tallet fra kirken.⁴²

Blom åpnet veien for videre forskning på reproduksjon i et historisk perspektiv. I 2021 kom professor i statsvitenskap ved Universitetet i Bergen, Kari Tove Elvbakken, med et stort bidrag i verket *Abortspørsmålets politiske historie: 1900-2020*, hvor hun ga en gjennomgang av de siste hundre årene av den norske aborthistorien. Elvbakken og Blom hadde før Bloms død arbeidet sammen, og i dette verket bygger Elvbakken videre på Blom sin forskning. I kapittelet om abort i *Barnebegrensning- synd eller sunn fornuft*, kom Blom med flere temaer som hun mente at det trengtes mer forskning på. Denne oppfordringen tar Elvbakken, og utfordrer videre Bloms synspunkter på noen områder. Spesielt trekker Elvbakken frem det hun mener er arbeiderkvinnebevegelsen sin avgjørende rolle som pådriver i kampen for selvbestemt abort. Kampånden følger hun gjennom studie av diskusjonen rundt abort i avisen *Arbeiderkvinden*.

Elvbakken plasserer også den norske abortdebatten i en større internasjonal kontekst ved å sammenligne situasjonen i Norge med den i de to andre skandinaviske landene underveis, samt å trekke frem hvordan utviklingen andre europeiske land som Russland, Storbritannia og Vest- og Øst-Tyskland også var med på å påvirke Norge. Samtidig drar Elvbakken også frem hvordan kristendommen har hatt en sentral rolle i den hundre år lange debatten rundt abort. Kristendommen sin posisjon i det norske samfunnet, og innenfor statsapparatet, har gjort at det

⁴⁰ Schrumf, *Abortsakens historie*, 72.

⁴¹ Blom, *Barnebegrensning- synd eller sunn fornuft* (Bergen: Universitetsforlaget, 1980).

⁴² Blom, *Barnebegrensning- synd eller sunn fornuft* (Bergen: Universitetsforlaget, 1980), 249.

har satt tydelige spor på det norske verdisynet. Slik har det grodd sine røtter dypt ned i befolkningen.⁴³

En som bygger videre på både forskningen til Blom og Elvbakken er Anne Marthe Moberg Lokøy, som i sin masteroppgave i historie fra Universitetet i Bergen, «*Mord er mord, også når det gjeld det ufødde*»- en studie av avisen *Norges Kvinder's tilnærming til liberalisering av §245 1930- 1939*, fra 2021, tar for seg hvilke synspunkt som kom til uttrykk mot abort i den borgerlige avisen *Norges Kvinder* på 1930-tallet. På 1930-tallet vokste det frem et ønske om å få på plass en ny abortlov. Hun viser slik frem hvordan borgerlig abortmotstand kom til uttrykk i avisen, og hvordan det ble argumentert mot abort. Moberg Lokøy baserer seg i noen grad på Elvbakken, men i stedet for å vektlegge arbeiderkvinnenes innsats for abort, legger hun heller vekt på de borgerlige kvinnene sin opposisjon. Gjennom sin analyse av *Norges Kvinder* finner Lokøy at paven, Guds og kirkens ord ble brukt hyppig av de borgerlige kvinnene på 1930-tallet for å begrunne sitt standpunkt mot abort. Det ble likevel lite argumentert med utgangspunkt i det religiøse. Ofte ble det heller argumentert fra et moraliserende hold.⁴⁴

Det har altså blitt forsket på en gruppe abortmotstandere før. Det har derimot vært dels manglende forskning på spesifikt kristne abortmotstandere. Det har likevel blitt gjort gjennom forskning på Den norske kirke sin motstand mot abort. I sin masteroppgave i diakoni fra 2013, ved MF vitenskapelige høyskole, tidligere kalt Det teologiske meningsfakultet, tar Ragnhild Elisabeth Risanger Meland for seg Den norske kirke sin rolle i abortdebatten mellom 1970 til 2013.⁴⁵ Med tittelen *Da du trengte en neste, var den der?*, viser hun frem hvor viktig kirken tidligere har vært i arbeidet mot selvbestemt abort. I nyere tid har den også vært viktig for å fremme et menneskesyn som ikke er forenlig med abort. Gjennom sin avhandling viser Meland hvordan Den norske kirke har forsvunnet mer og mer fra abortdebatten.⁴⁶ Masteroppgaven gir en verdifull innsikt i aborthistorien fra et diakonistisk perspektiv, med vekt på kirkens historie.

Lokøy og Meland sine oppgaver er to av flere norske masteroppgaver som er skrevet om aborttemaet. En masteroppgave kan ikke gis samme status som anerkjent forskning innenfor forskningslitteraturen. De er likevel gunstige, fordi de tar for seg mer spesifikke områder innenfor abortspørsmålet enn de større verkene, og kan slik bidra med andre synspunkter. Masteroppgavene som vises til her har dessuten abortmotstanderne som forskningsobjekt, og

⁴³ Elvbakken, *Abortspørsmålets politiske historie*, 361.

⁴⁴ Lokøy, «Mord er mord, også når det gjeld det ufødde», 42-43.

⁴⁵ Meland, *Da du trengte en neste, var den der?*.

⁴⁶ Meland, *Da du trengte en neste, var den der?*, 66-67.

vil derfor fungere som eksempler for min oppgave. I Sverige er abortspørsmålet også tema for flere masteroppgaver. Blant dem er masteroppgaven til Ulrika Westerlund, som i dag er representant for Miljöpartiet de gröna i den svenske Riksdagen. I oppgaven *Nutida abortmotstånd i Sverige: En ideologianalys av inom- och utomparlamentariska aktörer*, i *Mänskliga rättigheter* fra Uppsala universitet fra 2019, undersøker hun dagens abortkamp i et nytt politisk klima. Westerlund undersøker hvordan abort blir fremstilt av kristne og høyreekstreme abortmotstandere gjennom å anvende feministiske teorier om rettigheter og nasjoner for å finne frem til hvilke kommunikasjonsrammer de tar i bruk. Hun konkluderer med at den svenske abortmotstanden sitt syn på abort kan plasseres innenfor fire kommunikasjonsrammer: abort som en trussel mot kvinner, abort som trussel mot menneskeverdet og menneskerettighetene, abort som uttrykk for «genusideologien» og som en trussel mot nasjonen.⁴⁷ Spesielt skriver Westerlund fra et menneskerettighetsperspektiv, og derfor står disse sentralt i hennes analyse.⁴⁸

Andre innenfor den svenske forskningslitteraturen som tar for seg samtidens abortdebatt i Sverige er kjønnsviteren Nadia Feshari og statsviteren Caroline Karlsson, som skriver om abort fra et feministisk perspektiv. I artikkelen «Abort-vems rättighet?» trekker de frem samvittighetsdebatten og fosterets levedyktighet som de to hoveddebattene innenfor den svenske abortdebatten.⁴⁹ Samvittighetsdebatten handler om reservasjonsretten til helsepersonell. Spesielt står derfor abortspørsmålet som et verdispørsmål sentralt. Den andre debatten handler om den medisinske utviklingen som har ført til at fosterets øvre og nedre grense for levedyktig har blitt justert. Feshari og Karlsson undersøker debattene om samvittighetsspørsmålet og fosterets levedyktighet gjennom bruk av poststrukturalistisk diskursanalytisk metode. Gjennom bruk av det feministiske perspektivet går de videre inn på hvordan tilegning av personskap og moralsk verdi til fosteret er med på å true kvinnens subjektivitet.⁵⁰

1.4 Kildemateriale

Som nevnt har tidligere forskning på aborthistorien tatt i bruk aviser for å kunne si noe om hvilke meninger som kom til uttrykk, og hvordan det ble argumentert for dem. For å finne ut

⁴⁷ Westerlund, *Nutida abortmotstånd i Sverige*, 2.

⁴⁸ Westerlund, *Nutida abortmotstånd i Sverige*.

⁴⁹ Karlsson og Feshari, «Abort - vems rättighet?».

⁵⁰ Karlsson og Feshari, «Abort - vems rättighet?», 14.

hvordan det har blitt argumentert mot abort, må man gå til der hvor det argumenteres. I denne oppgaven vil jeg ta i bruk kristne aviser fra de gjeldende tidsperiodene som kildemateriale.

Bruk av aviser som kildemateriale gir en spesiell mulighet til å kunne følge en sak i dens samtid. Ettersom aviser ofte blir utgitt kort tid etter hendelser, gjør det at man kommer tett innpå dem, i tillegg til at man får innsikt i reaksjonene og ringvirkningene. I en avis publiseres det tekster av ulike sjanger, som artikler, intervju, leserinnlegg og annonser, som kan tilby ulike perspektiver. Man kan også se en variasjon av meninger komme på trykk, og følge debatter mellom flere forfattere. Selv om tekstene skrives av ulike forfattere bærer det som skrives og publiserer preg av avisens eget både bevisste og ubevisste verdigrunnlag. Det er derfor viktig forholde seg kritisk til kildene, og skille mellom hva som er avisens redaksjonelle linje, hva som ytret i intervjuer, og hva som kommer på trykk fra leserne.⁵¹

Det finnes en rekke kristne aviser i Norge, av ulike størrelse og opplag. De to største i lesertall ifølge Medietilsynet er *Vårt Land* og *Dagen*.⁵² Dette er også de to eldste kristne avisene. Andre kristne aviser er betydelig nyere. *Norge I DAG* ble etablert i 1999 av tidligere sjefredaktør i *Dagen*, Finn Jarle Sæle.⁵³ I 2022 kom det en ny kristen avis ved navn *Verdinytt*.⁵⁴ I tillegg til disse finnes det en rekke aviser og menighetsblad knyttet til trossamfunn og menigheter rundt om i landet. I denne oppgaven har jeg valgt å ta i bruk *Vårt Land* og *Dagen* som mitt kildemateriale. Først og fremst er dette fordi det er de eldste kristne avisene i landet, og de eneste av de nevnte som eksisterte i perioden 1980-1989. Dessuten har de gjennom lang tid etablert seg som de største kristne avisene i landet.⁵⁵ Dermed vil det være mye materiale å ta av. De er heller ikke knyttet til et spesielt trossamfunn, men hele det kristne miljøet, og vil derfor kunne gi en innsikt i nyansene innad.

Dagen er en partipolitisk uavhengig avis som baserer seg på et kristent fundament. Den ble utgitt for første gang i 1919, etter at en gruppe ledende menn innenfor kristenlivet på Vestlandet, hadde tatt inspirasjon fra nabolandene Danmark og Sverige, med et ønske om et norsk kristent dagblad. Første utgave ble utgitt i 1919. Bladet skulle i tillegg til å informere om aktuelle saker, holde leserne oppdatert om den kristne virksomheten. I dag har den fortsatt et

⁵¹ Baumgartner, «Newspapers as historical sources», 256-258.

⁵² Weiberg-Aurdal og Henriksen.

⁵³ Store norske leksikon. «Norge IDAG», av Trond Smith-Meyer og Olav Garvik. 02.04.2024. https://snl.no/Norge_IDAG_-_avis.

⁵⁴ Verdinytt, «Om Verdinytt».

⁵⁵ Weiberg-Aurdal og Henriksen, «Nye leser-tall viser historisk høyt nivå - dette er de største nett-avisene».

fokus på stoff av religiøs art.⁵⁶ I 2020 (revidert i 2021) vedtok *Dagen* etiske husregler for avisen, og avisen Korsets seier, som de har kjøpt opp. I reglene står det at «*Dagen* skal være en kristen stemme som utrunder, avslører og forandrer».⁵⁷ Medarbeiderne skal være samfunnsengasjerte, og ha god kjennskap til det de kaller «Kristen-Norge». Det ses også på som positivt dersom medarbeiderne vil delta i menighetslivet eller dele fra sin tro.⁵⁸ I andre halvdel av 2022 var *Dagen* den avisen med tredje størst vekst i abonnenter i Medie-Norge. Sjefredaktør i *Dagen*, Vebjørn Selbekk, mener det skyldes at religion og tro er mer vitale enn noensinne. Selbekk mener også at tallene viser at det å ha kontroversielle meninger, ikke er et hinder i konkurransen, men tvert om en fordel.⁵⁹

Vårt Land er i likhet med *Dagen* en partipolitisk uavhengig avis. I lesertall regnes *Vårt Land* som den største kristne dagsavisen.⁶⁰ Avisen ble etablert i kjølvannet av andre verdenskrig. Okkupasjonen hadde sendt en kristen bølge over landet som førte til at flere strømmet til kirkene. Man så derfor behovet for en nasjonal kristen avis. På forsiden av første utgave av avisen var det bilde av et vikingskip med det norske flagget som seil, noe som utgjør utgangspunktet for avisens logo i dag. De første årene var preget av en streng kristenkonserverativ redaksjon og lave lesertall. Fra 60-tallet av fikk avisen vind i seilene med en mer moderne rettet journalistikk og engasjerende debatter om etikk og teologi.⁶¹ *Vårt Land* er blant de avisene i Norge som har mottatt mest pressestøtte utdelt av Medietilsynet, men denne støtten har blitt redusert de siste årene.⁶²

1.4.1 Søkeprosessen i kildematerialet

Både *Vårt Land* og *Dagen* har blitt gitt ut alle dager i uken utenom søndager siden de først ble publisert. Heldigvis er begge avisene del av det digitaliserte avisarkivet til Nasjonalbiblioteket. Her ligger alle avisenes utgitte utgaver siden oppstarten. I tillegg ligger alle utgaver av *Dagen* ute for abonnenter på deres nettsider. Hos Nasjonalbiblioteket innebærer dette til sammen fra de to avisene 15685 utgaver innenfor de to tidsperiodene.

⁵⁶ Kullerud, *Dagen: 1919-2019* (Oslo: Cappelen Damm, 2019), 42.

⁵⁷ *Dagen*, «Etiske husregler for *Dagen* og Korsets seier».

⁵⁸ *Dagen*, «Etiske husregler for *Dagen* og Korsets seier».

⁵⁹ Almedal, «*Dagen* har tredje størst vekst i Medie-Norge: – Et eventyr å være med på».

⁶⁰ Weiberg-Aurdal og Henriksen, «Nye leser-tall viser historisk høyt nivå - dette er de største nett-avisene».

⁶¹ Flo, *Norske aviser fra A til Å*, bind 4, *Norsk presses historie: 1-4 (1660-2010)*, 382.

⁶² Aarli-Grøndalen og Greger, «Pressestøtten er klar – se årets vinnere og tapere».

En utfordring var at begge avisene sine utgaver fra perioden 1975-1989 og 2013-2023, er beskyttet av åndsverksloven, og krever utvidet tilgang etter bestemte vilkår. Som del av en prøveordning bestemt av Kulturdepartementet, åpner forskrift til åndsverkloven for digital tilgang til pliktavlevert materiale for forsknings- og dokumentasjonsformål for norske offentlige biblioteker. For min del måtte jeg da legge inn en søknad om tilgang til pliktavlevert materiale hos Biblioteket for humaniora hos Universitetsbiblioteket i Bergen. Tilgangen gis kun i 8 timer etter innvilgelse av søknad, og man kan kun sende en søknad om gangen. Det innebar at jeg måtte planlegge når jeg sendte søknaden, ettersom søknader kun ble godkjent innenfor biblioteket sine åpningstider; ikke etter klokken 19, kun til klokken 16 på lørdager, og ikke på søndager. Til og med når jeg søkte innenfor åpningstidene, kunne det ta en stund å få innvilget tilgang, ettersom de ansatte ved biblioteket måtte gå inn og selv godkjenne søknaden.

Det digitale avisarkivet til Nasjonalbiblioteket har den fordelen at det har en søkemotor. På deres nettside kan man begrense søket ut ifra avis, utgivelsesdato, og utgivelsessted. Man kan også søke etter spesifikke ord. For min del gjorde dette at det relativt store kildematerialet kunne avgrenses betraktelig. Samtidig ønsket jeg ikke å kun bruke veldig spesifikke ord, i frykt for å utelate viktige funn. Søkemotoren til Nasjonalbiblioteket viser frem treffene i de skannede utgavene, men viser kun hvor mange aktuelle utgaver det gjelder, og ikke antall treff til sammen i alle utgavene. I det digitale arkivet på *Dagen* sine nettsider, kan man derimot se totalt antall treff i utgavene. Slik kan man der få en bedre oversikt over hvor mye det skrives om.

Etttersom dette er skannede utgaver av eldre aviser, var det ikke alltid at søkemotoren fanget opp alle ord. Avisenes oppsett var nokså rotete også, med kolonner tegnet opp med det som lignet blyant. En del av artiklene var dessuten spesielt små. I *Dagen* var det ofte slik at det på forsiden av avisen var flere ufullstendige artikler, og heller et tall som skulle fortelle hvor artikkelen fortsatte på siste side av avisen. Denne delen av den siste siden hvor resten sto, var ofte opp ned, og ble derfor ikke fanget opp av søkemotoren. Jeg var derfor avhengig av at søkeordet var del av den første delen av artikkelen som var på forsiden, for å kunne vite at delen på baksiden var en relevant kilde. Det vil si at det ikke er sikkert at alt har kommet med, men ettersom jeg har gjennomgått et stort omfang av artikler, vil jeg si at materialet fortsatt er representativt. I gjennomgangen av resultatene av søkemotoren, sørget jeg dessuten for å bla igjennom hele utgaven, slik at jeg kunne fange opp eventuelle artikler som den ikke har fått med seg.

1.5 Metode og teori

Gjennom å analysere dette kildematerialet, ønsker jeg å avdekke hvordan det har blitt argumentert og aksjonert mot abort fra kristent hold i to tidsperioder. Ettersom jeg ønsker å ta i bruk kristne aviser for å undersøke dette, vil bruk en kvalitativ metode hvor meningen i en tekst står i sentrum være hensiktsmessig. Jeg vil derfor i denne oppgaven gjennomføre en dokumentanalyse. Selv om det ikke er dokumenter i den forstand jeg jobber med, kan dokumentanalyse brukes til å lese og forstå historiske tekster. Tekster utgjør et stort og viktig kildemateriale i historiefaget, og det inkluderer avisartikler. Historikerens oppgave ved bruk av en tekst som kilde, er å tolke den slik at man kan få svar på spørsmålene man stiller. En viktig del av en dokumentanalyse er derfor først og fremst å finne ut hva som faktisk står i teksten. Den har som mål å systematisere, beskrive og tolke innholdet.⁶³

Når man tolker en tekst, er det viktig å gjøre det ut fra dens historiske kontekst. For historikere som arbeider med tekst er nærlesing og historisk kontekstualisering blant de mest grunnleggende arbeidsmåtene.⁶⁴ I en dokumentanalyse innebærer dette å forholde seg kritisk til teksten underveis. Dokumenter kan gi oss innsikt i de sakene vi ønsker å studere, ved analyse av dokumenter av samme art som aviser, kan dokumenter også leses som en måte å forsøke å gripe inn i og former saker på. Det er derfor viktig å studere dokumentet som del av en situasjon som inkluderer en avsender og en mottaker. Et sentralt moment innenfor dokumentanalyse er at det ikke bare er enkeltpersoner som skriver, men også institusjoner som er med på å påvirke det som blir skrevet.⁶⁵ Når det gjelder aviser er det derfor viktig å ikke bare tolke teksten ut ifra forfatteren, men også ut fra redaktøren. Et steg videre fra det er det også viktig å ha avisen som en helhet i mente.

Målet med min tolkning er å finne frem til og analysere argumentene som blir brukt fra kristent hold mot selvbestemt abort. I denne oppgaven vil dette si å analysere argumentene som fremtrer mot selvbestemt abort fra kristent hold. Dette innebærer også et komparativt element som går ut på å sammenligne argumentene, både når det gjelder likheter og forskjeller mellom aktører gjennom tid. Gjennom en komparativ analyse av tidsperiodene kan man se argumentene ut fra sin historiske kontekst.⁶⁶ Slik ønsker jeg å bringe frem de eventuelle nyansene hos kristne

⁶³ Melve og Ryymin, *Historikerens arbeidsmåter*, 45.

⁶⁴ Melve og Ryymin, *Historikerens arbeidsmåter*, 56.

⁶⁵ Asdal og Reinertsen, *Hvordan gjøre dokumentanalyse* (Oslo: Cappelen Damm akademisk, 2020), 36.

⁶⁶ Andresen m.fl., *Å gripe fortida*, 102.

abortmotstandere. Er det noen argumenter som går mer igjen hos noen? Er det noen som argumenterer og aksjonerer mer ekstremt enn andre? I tillegg ønsker jeg å følge denne utviklingen over tid og se på de lange linjene, for å se om det fortsatt er de samme argumentene som står sentralt i abortdebatten i nyere tid, som de som ble brukt i tiden rett etter lovfestingen av selvbestemt abort.

En argumentasjonsanalyse baserer seg ofte på å vurdere argumentenes holdbarhet, styrke og relevans.⁶⁷ Når det gjelder et verdispørsmål som abortspørsmålet, kan man ikke sette dette som mål.⁶⁸ Argumentene baserer seg ofte på en personlig overbevisning, basert på et politisk, ideologisk eller religiøst grunnlag. Liknende utfordring møter man i å vurdere argumentenes logiske holdbarhet, ettersom argumentene i mindre grad baserer seg på fakta.⁶⁹ I denne oppgaven vil jeg derfor heller vurdere argumentene gjennom å plassere dem i kategorier basert på hva det argumenteres med utgangspunkt i. Slik får jeg en oversikt over de ulike argumentene, samtidig som jeg kan kartlegge oppslutning og varighet.

For denne oppgaven vil kategoriene være fosteret som liv, og religiøse, juridiske, moralske og etiske argumenter. Argumentene er valgt ut basert på mitt arbeid med kildematerialet, hvor jeg fant frem til at det var noen former for argumentasjon som gikk igjen hos de kristne abortmotstanderne i begge tidsperiodene. Jeg startet med å lese et utvalg av artikler, og definerte kategoriene mine på bakgrunn av dette. I begynnelsen fant jeg frem til tre argumenter: fosteret som liv, religiøse argumenter og moralske argumenter. Den religiøse argumentasjonen var tydeligst, fordi den innebar direkte henvisninger til den kristne læren. Det ble likevel tydelig etter hvert at synet på fosteret som liv sto i en slags overordnet posisjon til de andre argumentene ettersom det er et grunnsyn i motstanden mot abort.

Gjennom videre studie av det empiriske materialet, så jeg behovet for å gjøre et skille mellom moralske og etiske argumenter. Disse to begrepene går hånd i hånd. Moral handler om oppfatningene om hva som er rett og galt innenfor et samfunn, en gruppe eller for en person. Det inkluderer slik holdninger, verdier og handlinger. Etikk defineres i nyere definisjoner som refleksjon over moral. I denne oppgaven vil det fokuseres på den normative etikken. Normativ etikk er en teori om hvordan mennesker bør handle og leve, og hvilke oppfatninger av rett og galt de bør ha.⁷⁰ Den etiske argumentasjonen mot abortloven vil derfor ta utgangspunkt i en

⁶⁷ Brodersen mfl., *Tekstens autoritet*, 29.

⁶⁸ Björnsson, Kihlbom og Ullholm, *Argumentasjonsanalyse*, 31-32.

⁶⁹ Løkøy, «*Mord er mord, også når det gjeld det ufødde*», 21.

⁷⁰ Johansen, *Innføring i etikk* (Oslo: Universitetsforlaget, 2000), 108.

slik teori, og argumentere ut fra hva som er rett og galt. Den moralske argumentasjonen vil heller knyttes til de personlige oppfatningene som er formet på bakgrunn av internaliserte og institusjonaliserte verdier. Skillet mellom disse formene for argumentasjon vil ikke alltid være like tydelig, men vil legge opp til refleksjon.

Grunnen til at jeg valgte å skille disse var at de tok for seg forskjellige deler av abortspørsmålet. Den moralske argumentasjonen baserte seg på synet på abort som resultat av det moralske forfallet av samfunnet. På et individnivå gjaldt dette spesielt kjønnsmoralen, hvor abort ble knyttet tett opp mot seksualitet. Behovet for å skille den moralske argumentasjonen fra den etiske kom da arbeidet med kildematerialet gjorde det klart at det medisinsk etiske sto sentralt i argumentasjonen fra de kristne abortmotstanderne. Dette dreide seg i begge tidsperiodene om hva medisinvitenskapen kan og bør gjøre med tanke på abort. Denne diskusjonen knytter seg opp mot det som utgjør resten av den etiske argumentasjonen, som gjelder etiske prinsipper som menneskeverd og likeverd.⁷¹ Argumentasjonen baserer seg på at hvert menneske, inkludert fostre, har en rett til å leve. Videre knytter det seg til frykten for et sorteringssamfunn, hvor noen har mindre rett til å leve enn andre. Til slutt ble det også fremtredende at det i argumentasjonen mot abortloven, og for en endring av den, ble tatt i bruk juridisk argumentasjon. De valgte argumentene er nokså vide som kategorier, som er et bevisst valg slik at de kan romme mye. Med en slik inndeling i argumenter kommer det noen utfordringer. Som nevnt vil det å skille dem nok være den fremste, fordi de ved flere punkter inngår i hverandre. Spesielt ettersom studiegruppen er kristne abortmotstandere, vil argumentene de bruker farges av deres religiøse syn. Oppgaven vil derfor være preget av at selv om argumentene analyseres hver for seg, preges de av hverandre.

Som omtalt, står synet på fosteret som liv overordnet de andre argumentene. Dette fordi fostersynet utgjør selve standpunktet mot abort. De andre argumentene går ut fra eller bygger i en eller annen form på dette. Som teori i denne oppgaven vil jeg derfor ta i bruk Jan Perselli sin doktorgradsavhandling i filosofi, *Fosteret i svensk rätt*, fra 1998 ved Linköping universitet. I avhandlingen tar Perselli for seg fosteret sin posisjon innenfor svensk lovgivning. Gjennom en filosofisk diskusjon rundt hvordan fostersynet varier, viser den nåværende universitetslektoren hvilke konsekvenser fostersynet får for lovgivningen. Fostersynet er med på å påvirke hele vår tilnærming til abort.⁷² Spesielt viser han hvordan fostersynet har variert

⁷¹ Tranøy, *Medisinsk etikk i vår tid*, 172.

⁷² Perselli, *Fosteret i svensk rätt*, 231-232.

gjennom historien, og at dette har ført til at fostersynet varierer mellom de ulike lovene ut fra når de ble innført.⁷³

Perselli tar for seg alle lover innenfor den svenske lovgivningen som gjelder fostre. Dette innebærer ikke bare den svenske abortloven, men også loven for behandling av rusmisbrukere ved visse tilfeller (LVM), transplantasjonsloven, loven for tiltak for forsknings- eller behandlingsformål med befruktete egg fra mennesker, loven for føring av folketall, arveloven, og begravellesreglementet.⁷⁴ Han ønsker en mer uniform forståelse av fosterets rettslige status, men anerkjenner selv at grunnet uforenlige syn på fosteret, er dette et filosofisk ønske som ikke er like gjennomførbart i praksis.⁷⁵ Slik vektlegger Perselli abortspørsmålet som et verdispørsmål, med fokus for de uforenlige synene på fosteret og dets rettigheter. Knyttet til de ulike fostersynene, tar han for seg personbegrepet, som han mener spesielt blir brukt av motstandere av abort, og bygger på en forestilling av fosteret som en person, og som er bærer av visse rettigheter.⁷⁶ Perselli peker på at ideologier legger føringer for menneskesynet, og dermed hvordan fosteret oppfattes.⁷⁷ Dette viser han gjennom å presentere hvordan menneskesynet kommer til uttrykk i hvordan den gravide kvinnens liv vurderes opp mot fosterets sitt, og hvordan dette varierer mellom kristenkonservative, liberalister og sosialister.⁷⁸

I oppgaven vil jeg ta i bruk Persellis *Fosteret i svensk rätt* til å forsøke å definere fostersynet til de kristne abortmotstanderne, for å vise hvordan dette viser seg i argumentasjonen mot abortloven. Med utgangspunkt i dette vil Perselli brukes videre til å finne forskjeller i fostersyn internt blant de kristne abortmotstanderne, men også til å vise endringer i fostersyn gjennom tid fra den første tidsperioden til den andre.

1.6 Oppgavens gang

Oppgaven har jeg valgt å dele opp med de to tidsperiodene som utgangspunkt for kapitlene, med den eldste først, for å få en kronologisk gjennomgang. En kronologisk gjennomgang gir en større forståelse av utgangspunktet og utviklingen gjennom historien. Dette er også mer hensiktsmessig for å kunne sammenligne de to periodene underveis i oppgaven. Innad i hvert

⁷³ Perselli, *Fosteret i svensk rätt*, 248-249.

⁷⁴ Perselli, *Fosteret i svensk rätt*, 232.

⁷⁵ Perselli, *Fosteret i svensk rätt*, 250.

⁷⁶ Perselli, *Fosteret i svensk rätt*, 59.

⁷⁷ Perselli, *Fosteret i svensk rätt*, 60.

⁷⁸ Perselli, *Fosteret i svensk rätt*, 60-62.

kapittel har jeg valgt å heller ha en tematisk gjennomgang, med utgangspunkt i argumentene, fremfor en kronologisk en. Derfor vil kapitlene være delt inn i delkapitler som tar for seg hvert sitt argument. Argumentenes rekkefølge går fra religiøse argumenter, argumenter om fosterets status, juridiske argumenter, moralske argumenter og etiske argumenter. En slik inndeling vil sette argumentene i sentrum. Ettersom argumentene holder seg noenlunde like fra år til år innenfor hver tidsperiode, er det mer gunstig å heller vurdere hvert argument hver for seg, enn å ha fokus på å finne en utvikling gjennom perioden.

I hver tidsperiode har jeg valgt å spesielt ta for meg visse saker hvor debatten er spesielt intens. Grunnet et stort kildemateriale, ser jeg dette som en løsning for å få med meg mest mulig. Det er dessuten i disse sakene at man virkelig får sett nyansene innad i den kristne gruppen. Ved slike anledninger diskuteres sakene frem og tilbake mellom de engasjerte skribentene og leserne. Det er også i tider ved stor debatt at avisenes redaksjonelle linje blir tydelig. Da gis det ofte plass til i lederartikkelen, hvor redaktørene kommer med sin egen kommentar. Det er også da man ser kritikk mot avisene dersom noen føler at den gir mer plass til bestemte synspunkt.

I det første kapittelet vil jeg kategorisere de mest fremstående argumentene som blir brukt fra kristent hold mot abortloven i perioden 1980-1989. I kapittel to holder jeg meg på 80-tallet. Dette kapittelet skiller seg fra de to andre ved at det heller tar for seg aksjonen mot abortloven, fremfor argumentasjonen. Der vil jeg undersøke hvordan de kristne abortmotstanderne aksjonerte mot abort. Det bygger videre på det første kapittelet, men vil få frem arbeidsmåtene deres. I det tredje kapittelet, som tar for seg tidsperioden som gjelder vår samtid fra 2013-2023, vil gjøre rede for hvilke argumenter som var mest sentrale mot abortloven fra kristent hold. Underveis i løpet av kapittelet vil jeg gjennomføre en komparativ analyse av argumentene fra vår samtid med de som ble brukt i tidsperioden fra 1980-1989, for å kunne belyse utviklingen i aborthistorien.

2.0 Argumentasjon mot abort i perioden 1980-1989

2.1 Perioden

Dette kapitlet handler om argumentasjonen mot abort fra kristent hold i perioden 1980-1989, med utgangspunkt i innlegg publisert i *Vårt Land* og *Dagen*.

På 70-tallet hadde de kristne organisasjonene opplevd stor oppslutning om motstanden mot abort. I 1975 klarte de å samle 600 000 underskrifter mot en ny abortlov.⁷⁹ Ifølge Blom kom abortmotstanden sterkest og mest samlet sett fra Den norske kirke.⁸⁰ Etter lovfestingen av selvbestemt abort i 1978, viste kirken sin motstand mot den nye abortloven ved å sende ut et hyrdebrev som skulle bli lest fra alle prekestoler, som slo fast at den nye loven var i strid kirkens lære.⁸¹ Ifølge Elvbakken var abortmotstanden på 1930-tallet bunnet i en kombinasjon av en slags moralpolitisk posisjon med ønske om å verne samfunnsmoralen, samtidig som fostervernet sto i sentrum. Dette var fortsatt gjeldende på 70-tallet.⁸²

I perioden 1980-1989 kan man observere etterdønningene av lovfestingen av selvbestemt abort i Norge. Flere av dem som hadde kjempet mot selvbestemt abort, satt igjen med en følelse av at de hadde blitt lurt, og at en lov hadde blitt vedtatt i all hast. Fra abortmotstandernes hold ble det nå gjort forsøk på å fjerne eller endre den gjeldende abortloven. Etter hvert som det ble klart flertall for selvbestemt abort på Stortinget, begynte motstanden å se på det som en tapt kamp på det politiske planet. I begynnelsen av perioden vedtok Kristelig Folkeparti gjennom Tønsbergvedtaket i 1981, som det eneste partiet tydelig imot selvbestemt abort, å ikke gå inn i regjering med et parti som hadde selvbestemt abort på programmet. Senere bevegde det seg sakte vekk fra dette, på tross av misnøye blant kristne abortmotstandere og blant sine egne velgere.⁸³

Etter vedtakelsen av abortloven i 1978, ble en av de ledende organisasjonene for abortmotstanden, Folkeaksjonen mot selvbestemt abort, nedlagt. I 1981 ble derimot Folkebevegelsen for livsrett og menneskeverd stiftet. Senere i 2002 ble Folkebevegelsen for

⁷⁹ Elvbakken, *Abortspørsmålets politiske historie*, 326.

⁸⁰ Blom, *Barnebegrensning- synd eller sunn fornuft?*, 249.

⁸¹ Elvbakken, *Abortspørsmålets politiske historie*, 315.

⁸² Elvbakken, *Abortspørsmålets politiske historie*, 361.

⁸³ Store norske leksikon, «Kjell Magne Bondevik», av Erling Rimehaug, 09.05.2024. https://nbl.snl.no/Kjell_Magne_Bondevik.

livsrett og menneskeverd slått sammen med Norsk Pro Vita til organisasjonen vi i dag kjenner som Menneskeverd.⁸⁴

I etterkant av abortloven i 1978 ble kirken kritisert for å ikke ha gjort nok i arbeidet mot abort. Forholdet mellom kirke og stat utgjorde derfor et utgangspunkt for strid innad i det kristne miljøet på 80-tallet. Spesielt aktuelt ble dette da flere prester gikk ut mot egen kirke. Mest merkelige er Børre Knudsen og Ludvig Nessa, som gjorde seg tydelig sett som representanter for abortmotstanden, spesielt i media. De representerte en del av de kristne abortmotstanderne som ikke følte seg hørt av hverken staten eller kirken. I 1978 skrev Knudsen i et brev til Kongen at han så seg løst fra sitt statsembete og sin embetsed, ettersom han mente at den nye abortloven gikk imot Grunnlovens §2 a. Han ville ikke utføre sine statlige oppgaver som prest, og ville ikke motta lønn, men han ville fortsette i det embetet han hadde fått fra Gud. I 1980 ble det reist avskjedssak mot Knudsen for tjenesteforsømmelse. Rettssaken gikk gjennom alle instansene helt til Høyesterett i 1983. Høyesterett konkluderte med avskjed av Knudsen fra hans embete. Saken satte den nye abortloven og forholdet mellom stat og kirke i fokus. Spesielt la den opp til juridisk argumentasjon mot abort. Sammen med residerende kapellan i Borge og Torsnes, Ludvig Nessa, ble Knudsen stående som representant for den mest radikale abortmotstanden på 80-tallet og fremover.⁸⁵

Disse sakene utgjorde et utgangspunkt for debattene som løp i både *Dagen* og *Vårt Land* på 80-tallet. I den siste utgaven av *Dagen* i 1989, dedikerer avisen flere sider til å trekke frem de viktigste nyhetssakene det året. Her er det flere av sakene som omhandler abort. I *Vårt Land* skriver redaktørene i tiårets siste lederartikkel om abortkampen som en av de viktigste sakene i det nye tiåret, og ser den som utgangspunktet for verdisynet i Norge. Så selv om kampen om selvbestemt abort ble tapt i 1978, sto motstanden fremdeles sterk.

2.2 Religiøse argumenter

Innenfor den kristne motstanden knyttet den religiøse argumentasjonen seg til den kristne troen. I argumentasjonen mot abort blir den kristne lære, noen ganger i form av henvisning til Bibelen, eller til kirkens uttalelser, brukt. Siden det er kristne abortmotstandere som er i sentrum, vil det religiøse flyte inn i de andre argumentene også, ettersom det er det som fungerer som en

⁸⁴ Meland. *Da du trengte en neste, var den der?*, 49-50.

⁸⁵ Elvbakken, *Abortspørsmålets politiske historie*, 326.

fellesnevner. Spesielt gjør den religiøse argumentasjonen seg gjeldende knyttet til synet på fosteret som liv. Disse to argumentene henger tett sammen ettersom det religiøse ofte utgjør et rammeverk for fostersynet. Ifølge Perselli bygger dette på at sentralt i både jødedommen, kristendommen og Islam, står forestillingen om at mennesket er skapt i Guds bilde, og det står i en særstilling i skapelsen.⁸⁶ Kristenkonservative mener derfor at en abort krenker Guds plan.⁸⁷

Den 18. juni i 1982 publiserte *Vårt Land* bilaget «For livsrett og menneskeverd», laget av Folkebevegelsen for livsrett og menneskeverd.⁸⁸ Bilaget fra 1982 er på hele 16 sider, og er lagt ved den vanlige utgaven av *Vårt Land* den dagen. I bilaget starter Folkebevegelsen med å redegjøre for tre hovedprinsipper som utgjorde utgangspunktet for organisasjonens stiftelse.⁸⁹ Disse er interessante, fordi de viser hva hovedorganisasjonen mot selvbestemt abort hadde som sine hovedsaker. Det at *Vårt Land* har valgt å publisere dette bilaget som del av sin avis, viser også at organisasjonens syn i hvert fall delvis deles av avisen.

Det første hovedprinsippet var «Kristne menneskers tro og livsførsel er ikke avhengig av skiftende politisk syn, men av Guds ord. Så lenge Guds vilje ikke blir respektert av samfunnets organer, må derfor kampen om rett til liv føres videre».⁹⁰ Det ble gjort klart i det første punktet at organisasjonen baserte sin motstand mot selvbestemt abort og vern om menneskelivet i sin kristne tro og videre Guds ord. Det andre hovedprinsippet var «Idealisme og godvilje er for svak basis til å bli noe reelt vern for menneskelivet. I kampen for dette vedkjenner man seg heller sitt kristne livssyn og står på bibelens ord».⁹¹ Det andre punktet knyttet seg altså opp mot det første. Her gjorde organisasjonen det klart at grunnlaget for motstanden var det kristne livssynet, og at dette kom fram i Bibelen. Det siste punktet er: «Det trengs et bredest mulig vern om menneskelivet, og det fremtidige arbeid må derfor få en bredere plattform enn kampen mot fri abort, selvom man konsentrerer seg om tidspunktene omkring menneskelivets begynnelse og slutt».⁹² I dette punktet ble abortkampen plassert innenfor en større kontekst med fokus på menneskeverd og nye etiske problemstillinger.

⁸⁶ Perselli, *Fosteret i svensk rätt*, 56.

⁸⁷ Perselli, *Fosteret i svensk rätt*, 62.

⁸⁸ Meland. *Da du trengte en neste, var den der?*, 49-50.

⁸⁹ Kolshus, Thorvald. «Livet- gave og oppgave», «For livsrett og menneskerett» (bilag) i *Vårt Land*, 18.06.1982, 2.

⁹⁰ Kolshus, Thorvald. «Livet- gave og oppgave», «For livsrett og menneskerett» (bilag) i *Vårt Land*, 18.06.1982, 2.

⁹¹ Kolshus, Thorvald. «Livet- gave og oppgave», «For livsrett og menneskerett» (bilag) i *Vårt Land*, 18.06.1982, 2.

⁹² Kolshus, Thorvald. «Livet- gave og oppgave», «For livsrett og menneskerett» (bilag) i *Vårt Land*, 18.06.1982, 2.

I bilaget fikk organisasjonen muligheten til å gi en samlet argumentasjon mot selvbestemt abort, og det den oppfattet som svekkelsen av menneskeverdet. Inkludert var organisasjonens program, som stadfestet at den hadde «sin basis i Bibelen som rettesnor for rett liv og livsførsel. Mennesket er skapt av Gud og i Guds bilde, og menneskelivet er derfor hellig».⁹³ I flere av tekstene tok forfatterne i tillegg i bruk Bibelen for å argumentere mot abort. Generelt i perioden holdt flertallet seg til å kun stadfeste at abort gikk imot den kristne tro, uten å gå langt inn teologisk på hvorfor de mente det. Det var ofte de samme frasene om at det gikk imot Guds plan for mennesket som gikk igjen. Mange så det nok ikke som nødvendig å gå i dybden på dette synspunktet, fordi det allerede eksisterte en enighet blant leserne av *Dagen* og *Vårt Land*. Avisens lesere trengte ikke å overbevises om dette «faktum». Muligens kan det også være grunnet mangel på plass, og at man derfor ikke hadde mulighet til å gå inn på detaljene i abortmotstanden.

Det fantes allikevel et mindretall som gikk videre inn på hva Bibelen sa om abort. I innlegget «Forkynn barnets livsrett», som ble publisert som del av bilaget til Folkebevegelsen for livsrett og menneskeverd, argumenterte pedagogen Jon Kvalbein for at man ikke kom forbi at Bibelen taler sterkt imot abort. Kvalbein mente at Den norske kirke hadde sviktet i sin oppgave om å forkynne om Bibelens motstand mot abort. Kvalbein tok derfor oppgaven selv, og viste først til Jesajas bok 13-18: «Med bue feller de unge menn, de skåner ikke fosteret i mors liv»⁹⁴, hvor han mente at grusomhet mot fosteret ble vurdert som verre enn grusomhet mot mor. Kvalbein trakk videre frem at det ufødte mennesket i Jobs bok 3:11 blir omtalt som et personlig «jeg».⁹⁵

Kvalbein begrunnet videre fosteret som Guds plan med Salme 139, vers 13-16:

For du har skapt mine nyrer, du virket meg i min mors liv. Jeg priser deg fordi jeg er virket på forferdelig underfull vis; underfulle er dine gjerninger, og min sjel kjenner dem såre vel. Mine ben var ikke skjult for deg da jeg ble virket i lønndom, da jeg ble kunstig virket i jordens dyp. Da jeg bare var et foster, så dine øyne meg, og i din bok ble de alle oppskrevet de dager som ble fastsatt da ikke en av dem var kommet.⁹⁶

Med dette konkluderte Kvalbein at Guds plan med mennesket startet før fødselen. Han pekte også på at i 1. Mosebok 1:27 står det at Gud skapte mennesket i sitt bilde, og her ligger selve

⁹³ Folkebevegelsen for livsrett og menneskeverd, «Folkebevegelsen for livsrett og menneskeverd» (program), «For livsrett og menneskerett» (bilag) i *Vårt Land*, 18.06.1982, 2.

⁹⁴ Jesajas bok 13,18, Bibel, 1978/85.

⁹⁵ Kvalbein, Jon. «Forkynn barnets livsrett!», «Folkebevegelsen for livsrett og menneskeverd» (bilag) i *Vårt Land*, 18.06.1982, 6.

⁹⁶ Kvalbein, Jon. «Forkynn barnets livsrett!», «Folkebevegelsen for livsrett og menneskeverd» (bilag) i *Vårt Land*, 18.06.1982, 6.

begrunnelsen for menneskeverdet. I det nye testamentet står det, ifølge Kvalbein, at «intet i hele verden kan oppveie verdien av en eneste menneskesjel».⁹⁷ Kvalbein viste også til andre steder i Bibelen hvor det kommer frem at Gud setter mennesket over andre skapninger. Så mye at Gud selv ble menneske gjennom Jesus Kristus. Til slutt knyttet Kvalbein abortspørsmålet opp mot vers i Bibelen som omhandler drap og synd.⁹⁸ Andre som skrev inn til avisene, trakk frem andre bibelvers, som Jeremia 1,5: «Før jeg dannet deg i mors liv, kjente jeg deg, og før du kom ut av mors skjød, helliget jeg deg. Jeg satte deg til en profet for folkene»⁹⁹, for å vise til det som ses på som Guds «evige plan og omsorg for den enkelte».¹⁰⁰

I innlegget «Kva er eit menneske?» i Folkebevegelsen for livsrett og menneskeverd sitt bilag, argumenterte teolog, Karl Johan Hallaråker, mot abortloven med at mennesket er Guds fremste skapning.¹⁰¹ Hallaråker slo i innlegget fast at bare om mennesket heter det at det er «skapt i Guds bilete».¹⁰² Som følge av dette vil enhver som utfører skade på et annet menneske, få konsekvensene av dette. Ifølge Hallaråker kunne abortloven ses som et videre resultat av syndefallet i Bibelen. Det ville derfor komme en tid hvor menneskeheten måtte svare for denne loven.¹⁰³

Bibelen blir også trukket frem i intervju med kvinner som har vurdert abort, men som gikk vekk fra tanken. I intervjuet med firebarnsmoren Karin i artikkelen «De trodde abort var eneste løsning», uttaler hun selv: «Abort på sosiale indikasjoner er så defensivt, så galt, en holdning som går ut på at det ikke er noe man kan gjøre for å bedre forholdene. Og som kristen har jeg Guds løfter: «Jeg skal hjelpe deg». Jeg tror på disse løftene».¹⁰⁴ Karin valgte å fortsette graviditeten etter å ha blitt tilbudt rådgivning, samt lest Bibelen, som hun mente talte imot abort.¹⁰⁵

Det religiøse viste seg også på det politiske planet. I tiden før valget i 1981 foregikk det diskusjoner rundt om Kristelig Folkeparti skulle inngå et samarbeid med Høyre. Det endte med Tønsbergvedtaket som gjorde det klart at partiet ikke ønsket å samarbeide med et parti som

⁹⁷ Kvalbein, Jon. «Forkynn barnets livsrett!», «Folkebevegelsen for livsrett og menneskeverd» (bilag) i *Vårt Land*, 18.06.1982, 6.

⁹⁸ Kvalbein, Jon. «Forkynn barnets livsrett!», «Folkebevegelsen for livsrett og menneskeverd» (bilag) i *Vårt Land*, 18.06.1982, 6.

⁹⁹ Jer. 1:5.

¹⁰⁰ Tångberg, Arvid. «Abortproblematikkens røtter i oldtiden», *Vårt Land*, 03.11.1984, 10.

¹⁰¹ Hallaråker, Karl Johan. «Kva er eit menneske?», *Vårt Land*, 18.06.1982, 6.

¹⁰² Hallaråker, Karl Johan. «Kva er eit menneske?», *Vårt Land*, 18.06.1982, 6.

¹⁰³ Hallaråker, Karl Johan. «Kva er eit menneske?», *Vårt Land*, 18.06.1982, 6.

¹⁰⁴ Bore, Marie Rein. «De trodde abort var eneste løsning», *Vårt Land*, 21.11.1980, 4-5.

¹⁰⁵ Bore, Marie Rein. «De trodde abort var eneste løsning», *Vårt Land*, 21.11.1980, 4-5.

ikke var tydelig imot selvbestemt abort.¹⁰⁶ I begge avisene kan man i denne perioden følge den pågående diskusjonen mellom ikke bare KrF-politikere, men også ivrige lesere. Man ser her et begynnende skille mellom Kristelig Folkepartis representanter og de man kan regne som «grasrota». En som var klar i sin sak var leser Karsten Kvamsvåg som skrev inn til *Dagen* som en reaksjon på at representanter for Kristelig Folkeparti hadde gått ut og talt for en «bedre» abortlov.¹⁰⁷ Kvamsvåg skrev at «Anten er lova som Gud vil, eller så er ho det ikkje. Komparativ finst berre sjeldan i Guds Rike».¹⁰⁸ For ham var abortloven en ukristelig lov.¹⁰⁹

I 1982 forbindelse med Kristelig Folkeparti sitt eventuelle regjerings samarbeid, foregikk det en debatt i *Dagen* mellom redaksjonen i *Dagen* og generalsekretæren i Indremisjonsselskapet og medlem i Kristelig Folkeparti, Gunnar Prestegård. Redaksjonen i *Dagen*, bestående av Arthur Berg og Audun Mosevoll, valgte å respondere i lederartikkelen sin på et innlegg av Prestegård, hvor Prestegård tok KrF i forsvar. Ifølge ham var det del av demokratiets spilleregler å måtte samarbeide med partier som var for abort. Det var det Kristelig Folkeparti er nødt til å gjøre for å få gjennom sin politikk.¹¹⁰ Prestegård slo likevel fast:

Jeg mener at en kristen ikke kan gå inn på noe kompromiss eller akkordering når det gjelder synet på livets hellighet og ukrenkelighet. Dette gjelder selvsagt også abort. Det skulle være klart! En kristen kan ikke akseptere en fri abortlov enten den kommer fra Arbeiderpartiet eller Høyre. Det 5. bud står fast.¹¹¹

Redaksjonen i *Dagen* reagerte på Prestegårds oppfatning av situasjonen. De mente at KrF kunne nekte å ta administrativt ansvar for abortloven, uten å måtte trekke seg ut av all politisk virksomhet. For dem flyttet abortloven «en grensestein som skulle beskytte retts-staten hos oss»¹¹². Ifølge Berg og Mosevoll kunne man derfor ikke inngå slike kompromisser som kristen.¹¹³ Denne debatten som foregikk frem og tilbake mellom Prestegård og redaksjonen i *Dagen*, viser at selv om partene delte det samme synet på abortloven, skiltes de om KrF sin rolle som et kristent parti.

¹⁰⁶ Store norske leksikon, «Kjell Magne Bondevik», av Erling Rimehaug, 09.05.2024. https://nbl.snl.no/Kjell_Magne_Bondevik.

¹⁰⁷ Kvamsvåg, Karsten. «Ei betre lov?», *Dagen*, 02.01.1981, 11.

¹⁰⁸ Kvamsvåg, Karsten. «Ei betre lov?», *Dagen*, 02.01.1981, 11.

¹⁰⁹ Kvamsvåg, Karsten. «Ei betre lov?», *Dagen*, 02.01.1981, 11.

¹¹⁰ Prestegård, Gunnar. «Kristendom, politikk og Kr.F.», *Dagen*, 27.10.1982, 16.

¹¹¹ Prestegård, Gunnar. «Kristendom, politikk og Kr.F.», *Dagen*, 27.10.1982, 16.

¹¹² Berg, Arthur og Audun Mosevoll, «Kompromissets grense», *Dagen*, 08.10.1982, 3.

¹¹³ Berg, Arthur og Audun Mosevoll, «Kompromissets grense», *Dagen*, 08.10.1982, 3.

En annen som skrev i *Dagen* for å ta Kristelig Folkeparti i forsvar var Harald Eide, som mente at det ble kastet urimelige beskyldninger mot partiet. I innlegget "Kva vert alternativet?" uttrykte Eide at kristen forkynning ikke kunne være det samme som kristen politikk.¹¹⁴ Han mente at man må løfte blikket, istedenfor å drukne seg i abortsaken. På Stortinget satt det grupper fra ulike miljøer, som ikke delte det kristne abortsynet, og man måtte derfor i praktisk politikk «ofte gå inn for standpunkt som er nestbest eller nestverst for å hindre det verste».¹¹⁵ Med Kristelig Folkeparti i regjering kunne man få gjennom mer kristenpolitikk enn uten.¹¹⁶ I 1985 pågikk fortsatt debatten, etter at blant annet leder Kjell Magne Bondevik ga uttrykk for at partiet ikke burde binde sine tillitsvalgte til å reservere seg mot abortloven, i tilfeller hvor arbeidsinstruksjonen fører med seg at man er nødt til å ta liv.¹¹⁷ Styreleder i Kristelig Folkeparti i Kvam herad, Lyder Leithaug, kritiserte sitt eget parti i saken, og skrev i *Dagen* at «Noreg treng et Kristeleg Folkeparti som er klårt bunden til Guds ord».¹¹⁸

I denne perioden kan man observere en voksende avstand mellom det som kan regnes som representantene for det kristne miljøet, Den norske kirke og Kristelig Folkeparti, og resten av de kristne abortmotstanderne. Ved den religiøse argumentasjonen er det derfor viktig å gjøre et skille mellom kirken og den kristne befolkningen sitt syn, uttalelser og argumentasjon når det kommer til abortsaken. Gjennom 80-tallet kan man se hvordan de kristne abortmotstanderne, i tiden etter lovfestingen av selvbestemt abort, følte seg forrådt av både sine religiøse og politiske representanter. Kristelig Folkeparti, som det eneste kristelige partiet på Stortinget, ble kritisert for å ikke ha ført en streng nok linje innenfor politikken når det kom til abortsaken. Flere opplevde at kirken, som skulle representere dem religiøst, ikke uttalte seg tydelig nok imot abort. Dette på tross av hyrdebrevet som ble sendt ut av biskopen i 1978, og lest ut fra alle prekestoler i landet, hvor det ble slått fast at den vedtatte loven om selvbestemt abort var i strid med Guds lov.¹¹⁹ Noen mente at det skyltes at Den norske kirke var en statskirke, og derfor ikke ønsket å gå hardt ut mot egen stats lovgivning. Man fikk derfor en debatt om kirken burde bli værende en statskirke eller ikke. I både *Dagen* og *Vårt Land* kan man likevel se at abortmotstanden var stor innenfor kirken. Flere prester og biskoper var sterke

¹¹⁴ Eide, Harald. «Kva vert alternativet?», *Dagen*, 07.01.1981, 10.

¹¹⁵ Eide, Harald. «Kva vert alternativet?», *Dagen*, 07.01.1981, 10.

¹¹⁶ Eide, Harald. «Kva vert alternativet?», *Dagen*, 07.01.1981, 10.

¹¹⁷ Leithaug, Lyder. «KrF og kravet til tillitsvalde», *Dagen*, 03.01.1986, 3.

¹¹⁸ Leithaug, Lyder. «KrF og kravet til tillitsvalde», *Dagen*, 03.01.1986, 3.

¹¹⁹ Elvbakken, *Abortspørsmålets politiske historie*, 315.

motstandere, noe de gjorde tydelig i sine uttalelser til pressen, men også gjennom egenskrevne innlegg.

Som reaksjon på Bispemøtets uttalelse om abort i 1982, skrev en samlet gruppe lesere et åpent brev til bispekollegiet, som ble publisert i *Dagen*.¹²⁰ Brevet tok utgangspunkt i et sitat fra Bispemøtet, hvor biskopene berettiget abort dersom den gravide kvinnen befant seg i en nødsituasjon. Biskopene vektla at de baserte seg på nødrettsbetraktningen, og ikke en velferdsbetraktning. Et eksempel på en slik situasjon kunne ifølge dem være at familien allerede hadde et handicappet barn, og at ressursene deres derfor var uttømt. I et slik tilfelle mente de at det kunne være et større onde enn provosert abort. De samlede innsenderne reagerte sterkt på Bispemøtets bruk av nødrettsbetraktningen. De mente at det ikke var snakk om en nødsituasjon, men heller abort på sosiale indikasjoner. De ba derfor Bispemøtet om å trekke sin uttalelse, ettersom de mente at den førte den tidligere samlede kristne motstanden mot abort inn i en kritisk fase. For dem var det viktig at Den norske kirke sto fast på sitt prinsipielle standpunkt til provosert abort, om at utenom konfliktsituasjonen liv mot liv, kan ikke abort forsvares ut fra Guds ord.¹²¹

Tydelig ble avstanden mellom abortmotstandere og kirken ved Knudsen-saken, hvor kirken avskjediget sokneprest i Balsfjord, Børre Knudsen, som i sin protest mot abortloven, valgte å ikke utføre sine embetsoppgaver. For Børre Knudsen var abortloven nok grunn til å oppløse statskirken.¹²² Knudsen skapte mye oppmerksomhet rundt abortloven, og la opp til debatt. Hans ekstreme virkemidler var med på å splitte de kristne abortmotstanderne. På den ene siden var det flere som mente at Knudsen gikk for langt i sin sak, mens andre delte Knudsens engasjement. I et innlegg av prest og senere sjefredaktør i *Dagen*, Odd Sverre Hove, kalt «Det var en gang en kristen kirke», ble kirkens abortmotstand gjennom tiden skrevet som et eventyr, hvor Børre Knudsen var helten som endelig turte å gjøre motstand.¹²³ I sine lederartikler uttrykte både *Dagen* og *Vårt Land* tydelig støtte til Knudsen, og mente at både staten og kirken hadde sviktet. I *Dagen* skrev daværende sjefsredaktør Arthur Berg, og nyhetsredaktør Audun

¹²⁰ Hallaråker, Karl Johan, Kåre Liodden, Jens Olav Mæland og Egil Sjaastad. «Biskopene og menneskeverdet», *Dagen*, 24.11.1982, 4.

¹²¹ Hallaråker, Karl Johan, Kåre Liodden, Jens Olav Mæland og Egil Sjaastad. «Biskopene og menneskeverdet», *Dagen*, 24.11.1982, 4.

¹²² Stange, *Hva nå- Børre Knudsen*, 25.

¹²³ Hove, Odd Sverre. «Den var en gang en kristen kirke», *Dagen*, 10.03.1983, 17.

Mosevoll, lederartikkelen «Takk til Børre Knudsen», hvor de takket Knudsen for all innsats han hadde lagt i forsvaret av fosteret, og for tapene han hadde lidd.¹²⁴

Det var mye uenighet da den endelige dommen i Knudsen-saken kom fra Høyesterett i 1983. Dagen etter at dommen falt, gikk Kontaktnettets for kyrkjeleg samhold, et nettverk bestående av om lag 130 prester, ut i *Dagen* med en oppfordring til alle kristne om å prøve dommen på Bibelen. De tok utgangspunkt i Skriftprinsippet, som hadde en tydelig plass innenfor den protestantiske kirke som følge av reformasjonen. I sitt bekjennesskrift kalt *De Schmalkaldiske Artiklene*, skrev Martin Luther: «Guds ord skal stille opp trosartikler, og ellers ingen, ikke en gang en engel».¹²⁵ Skriftprinsippet gikk ut på at i kirken gjelder kun læresetningen og forskrifter som bygger på de profetiske og apostoliske skriftene i Det gamle og Det nye testamentet. Bibelsk sett var det derfor kun berettiget å avsette en prest dersom vedkommende har brutt bibelsk norm. For dem var det klart at Børre Knudsen ikke hadde brutt noen bibelsk lov eller norm. Kirken hadde ikke lov til å sette dommen til Høyesterett over Skriftprinsippet.¹²⁶ Man ser her at det religiøse blir satt over det juridiske. Kontaktnettets mente at kirken måtte følge sine egne lover fremfor Den norske stats.

Ved innsettelsen av ny sokneprest i Balsfjord i 1984, stormet Børre Knudsen demonstrativt ut. I sin lederartikkel, «Kamp for ufødt liv», tok daværende ansvarlige redaktører i *Vårt Land*, Hans Erik Matre og Gisle Hollekim, Knudsen i forsvar. Matre og Hollekim takker Knudsen for den innsatsen han hadde gjort for saken. For dem ville Knudsen-saken alltid i sin kjerne være «en smertelig påminnelse om den permanente konflikt som vil eksistere i en kirkeordning som vår hvor statens lover og kirkens verdisyn kommer på kollisjonskurs».¹²⁷ Flere av leserne til *Dagen* og *Vårt Land* oppfattet kirken som feig i saken.

Det virker som om motstanden mot abort blant leserne, sto like sterkt gjennom hele tiåret. I 1981 slo tidligere Stortingsrepresentant for Kristelig Folkeparti, Kjell Bjørsvik, fast i innlegget «Uverdige med abort» at «Åndeleg, kulturelt, sosiale og rettsleg er fri-abort-lova et alvorleg ulivssår som vi ikkje kan leve med».¹²⁸ Han mente at det kristne miljøet i tiden som ledet opp mot neste Stortingsvalg, måtte hente fram igjen abortsaken. Bjørsvik mente at det for de av kristen tro, var umulig å støtte et standpunkt for abort uten å sette seg selv i en alvorlig

¹²⁴ Berg, Arthur og Mosevoll, Audun. «Takk til Børre Knudsen», *Dagen*, 27.09.1983, 3.

¹²⁵ Selbekk, Vebjørn. «Det slitesterke skriftprinsippet», *Dagen*, 30.04.2010.
<https://www.dagen.no/okategoriserade/det-slitesterke-skriftprinsippet/>.

¹²⁶ Eikeland, Rune. «Alle kristne- prøv dommen på Bibelen», *Dagen*, 27.09.1983, 2.

¹²⁷ Matre, Hans Erik og Hollekim, Gisle. «Kamp for ufødt liv», *Vårt Land*, 22.05.1984, 5.

¹²⁸ Bjørsvik, Kjell. «Uverdige med abort», *Dagen*, 07.01.1981, 3.

konfliktsituasjon. Bjørsvik sitt innlegg kan leses som et godt eksempel på hvordan de fem kategoriene av argumenter mot abort, ofte ble brukt sammen. Bjørsvik sin argumentasjon tok utgangspunkt i den kristne tro.¹²⁹ For ham vitnet abortloven om «djupt og alvorleg fråfall frå den levande Guds lov og vilje».¹³⁰ Likevel baserte han seg i stor grad på sitt syn på fosteret som liv, gjennom argumentasjon om abort som drap. Han gikk til angrep på aborttilhengere som han karakteriserte som vordende mødre som «er villige til å gå over fosterlik for å kvitta seg med problem dei sjølve har påført seg».¹³¹ Mannlige aborttilhengere mente han at vitnet om «ei kynisk innstilling der uskuldig blod må flyta for nyting og lauslivnad».¹³² I denne delen brukes det sterke ord for å vektlegge synet på abort som drap. Den moralske argumentasjonen til Bjørsvik viser seg gjennom at han oppfattet abort som en konsekvens av lav seksualmoral. Abort var dessuten ifølge Bjørsvik, med på å svekke de moralske følelsene og etiske normene hos helsepersonell som vennet seg til å ta abort uten forsvarlige grunner. Videre argumenterte han mot abort med utgangspunkt i det juridiske ved å peke på at det er en skam for rettsstaten at fosteret ikke er sikret rettssikkerhet.¹³³

Liknende argumentasjon som den Bjørsvik tok i bruk kan man finne mot slutten av 80-tallet også. I en av 80-tallets siste utgaver av *Dagen*, publiserte avisen leserinnlegget «Den grusomme loven», skrevet av Reidun Sandstø.¹³⁴ I innlegget reflekterte Sandstø over argumentet som ble brukt av aborttilhengerne før 1978, om at en lov om selvbestemt abort ville føre til en nedgang i antall aborter. I ettertid mente Sandstø at man kunne se i ettertid at det var det motsatte som hadde skjedd, og at nå var alle enige om at man burde innføre tiltak for å få tallene ned. Sandstø stilte seg så spørsmålet om hvorfor aborttilhengere nå ønsket å få ned aborttallene, dersom de ikke anså abort som mord.¹³⁵

For Sandstø var det klart at det ikke er noen tvil om hvor Gud befinner seg i abortsaken.¹³⁶ I samme innlegg skrev hun at «Loven er OK, dersom en ikke regner med Gud som i sitt Ord gjør det klart for oss at fosterdrap er synd».¹³⁷ Videre skrev hun at Gud har en plan for hver enkelt skjebne, ikke kun dem som vi synes bør få leve, og dersom vi bryter med dette plasserer vi oss

¹²⁹ Bjørsvik, Kjell. «Uverdige med abort», *Dagen*, 07.01.1981, 3.

¹³⁰ Bjørsvik, Kjell. «Uverdige med abort», *Dagen*, 07.01.1981, 3.

¹³¹ Bjørsvik, Kjell. «Uverdige med abort», *Dagen*, 07.01.1981, 3.

¹³² Bjørsvik, Kjell. «Uverdige med abort», *Dagen*, 07.01.1981, 3.

¹³³ Bjørsvik, Kjell. «Uverdige med abort», *Dagen*, 07.01.1981, 3.

¹³⁴ Sandstø, Reidun. «Den grusomme loven», *Dagen*, 28.12.1989, 3.

¹³⁵ Ifølge Abortregisteret til Folkehelseinstituttet, var det etter innføringen av selvbestemt abort, og videre i løpet av 80-tallet, en gradvis økning i antall utførte aborter. I senere tid har det begynt å gå nedover. <https://statistikkbank.fhi.no/abort/>.

¹³⁶ Sandstø, Reidun. «Den grusomme loven», *Dagen*, 28.12.1989, 3.

¹³⁷ Sandstø, Reidun. «Den grusomme loven», *Dagen*, 28.12.1989, 3.

selv i Guds sted, og opphøyer oss selv til Herre over liv og død.¹³⁸ Sandstø ga videre uttrykk for at det nå var på tide at alle ledere innenfor alle kristne trossamfunn «føler seg forpliktet til å forkynne ut fra Guds ord, med klar og utvetydig tale, hva et menneskeliv er».¹³⁹ Man ser altså at det ble etterlyst at flere ledere for de kristne skulle tydelig tale for beskyttelse av fosteret.

2.3 Fosteret som liv

I gjennomgangen av den religiøse argumentasjonen kan man se at den i stor grad omhandler synet på fosteret som et liv, slik som nevnt innledningsvis. Abortspørsmålet ses på som et verdispørsmål. Hvor man står i saken, og hvordan man forholder seg til den er ofte mer avhengig av ens egne holdninger og verdier enn fakta. Ifølge ph. d. i statsvitenskap og leder for Institutt for samfunnsforskning, Johannes Bergh, følger ikke verdispørsmål nødvendigvis den tradisjonelle aksene fra venstre til høyre i politikken. Ofte har de en tendens til å rokke ved fundamentale spørsmål rundt liv og død. Det knytter seg derfor tett opp mot religion og livssyn, men også virkelighetsforståelse og ideologi. Det er derfor ikke et spørsmål som kan avgjøres med vitenskap.¹⁴⁰

Ved en abort er det slik hovedsakelig to liv involvert, den gravide kvinnens og fosterets. Ifølge Perselli avgjør menneskesynet hvordan man vurderer disse to livene i forhold til hverandre. Perselli skriver at i det kristne synet anses fosteret i utgangspunktet som en person med rettigheter og interesser på lik linje med et voksent, fullt utviklet menneske. Fosteret og den gravide kvinnens liv kommer derfor i konflikt med hverandre. Fosteret blir i motsetning til kvinnen, sett på som et uskyldig liv, og skal derfor ikke straffes for andres handlinger. Perselli påpeker likevel at den kristne abortmotstanden ikke alltid er like konsis, og vil variere.¹⁴¹

Argumentasjonen som bygger på når livet starter, hadde ofte sitt opphav i den kristne læren. Ifølge den har Gud hatt en plan for barnet, allerede før befruktningen fant sted. Abort går slik imot den kristne tro, og regnes som et brudd på Guds 5. bud: «Du skal ikke slå i hjel».¹⁴² For kristne abortmotstandere var det ikke bare et drap på et menneskelig liv, men på et åndelig liv. I et intervju med professor i teologi Carl Fr. Wisløff fra *Dagen* i 1982 pekte Wisløff på at det i de gamle lovene ble kalt «det store mord» å drepe fosteret i mors liv, fordi det ikke bare berøvet

¹³⁸ Sandstø, Reidun. «Den grusomme loven», *Dagen*, 28.12.1989, 3.

¹³⁹ Sandstø, Reidun. «Den grusomme loven», *Dagen*, 28.12.1989, 3.

¹⁴⁰ Smedsrud, «Verdispørsmålene har tatt over rampelyset i valgkampen».

¹⁴¹ Perselli, *Fosteret i svensk rätt*, 101-102.

¹⁴² 5. Mos 5:17.

barnet det legemlige liv, men også det åndelige livet som det skulle få ta del igjennom dåpen og troen.¹⁴³ Inn under her inngår et annet viktig argument. Som nevnt tidligere, ble selvbestemt abort sett på som å heve seg selv over Gud. Ved å tillate abort setter man seg selv som Herre ved å gripe inn i Guds plan. Kun Gud har retten til å bestemme over liv og død. Abort endrer på denne balansen.

I alle tilfellene hvor starten på et liv ble omtalt eller diskutert i avisene, ble det tatt utgangspunkt i unnfangelsen. Synet på menneskelivet og fosteret, viser seg også i hvilke begreper som blir brukt om abort i avisene. Slik ligger det på et vis et argument i ordvalget. Spesielt ble abort av dem som oppfattet det som et drap, omtalt som «fosterdrap». Allerede her ligger det en tung ladning i ordet. I løpet av 80-tallet ser man, som nevnt tidligere, en betydelig økning i bruken av dette begrepet, sammenlignet med tiåret før. I *Dagen* blir begrepet «fri abort» også brukt betydelig mer enn «selvbestemt abort». Dette bygde på et syn på abortloven fra 1978 som det samme som fri abort. Abortloven tillater kun selvbestemt abort frem til 12. uke. Slik er retten til selvbestemt abort regulert, ikke fri, som i full tilgang.¹⁴⁴

I tillegg til foster og mor, ble fars situasjon også trukket frem. *Dagen* publiserte i 1983 artikkelen «Menn gråt åpent da de fortalte om abort». I den ble det henvist til en amerikansk undersøkelse av erfaringene til menn når det kom til abort. I undersøkelsen ble det konkludert med at abort ikke bare er en vanskelig avgjørelse for kvinnen. Et abortingrep var en stor psykisk belastning for mange menn. For noen var det det største problemet de hadde gjennomgått uten noen form for hjelp eller støtte.¹⁴⁵

Det var likevel ikke bare en religiøs tilnærming til livet som ble tatt i bruk. Som tidligere nevnt ble medisinvitenskapen brukt for å argumentere for at livet starter ved unnfangelsen. I både *Vårt Land* og *Dagen* ble det gjort klart fra redaksjonen hva som er deres standpunkt i spørsmålet om livets begynnelse. I lederartikkelen i *Vårt Land* fra 2. april 1980, gikk begge de ansvarlige redaktørene til angrep på det de anså som Høyres vaklende holdning i abortsaken. For dem unngikk Høyre det fundamentale, prinsipielle spørsmålet i saken, nemlig fosterets rettsvern. De gjorde det slik klart at de regnet fosteret som et menneske fra befruktning av.¹⁴⁶ De argumenterte også for dette standpunktet med utgangspunkt i den moderne vitenskapen:

¹⁴³ *Dagen*, «Professor Carl Fr. Wisløff: Kampen mot abort kan aldri opphøre», 15.11.1982, 5.

¹⁴⁴ Lov 13. juni 1975 nr. 50 om svangerskapsavbrudd (abortloven) <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1975-06-13-50>.

¹⁴⁵ Kallestad, Jarle. «Menn gråt åpent da de fortalte om abort», *Dagen*, 28.09.1983, 4.

¹⁴⁶ Bore, Thor Bjarne og Hollekim, Gisle. «Rettsvern og abort», *Vårt Land*, 02.04.1980, 5.

Moderne medisin har vist at det er mulig å redde fostre som blir født opp til fire måneder før tiden. Fordi det er et menneske som eksisterer også i tiden mellom befruktning og fødsel, er det helt avgjørende at det i vårt lovverk finnes en beskyttelse for dette liv.¹⁴⁷

En annen som argumenterte mot abort med utgangspunkt i en blanding av det religiøse og det medisinvitenskapelige er Stein Erik Solberg som skrev i *Vårt Land* at «Kirken kaller provosert abort for drap. En slik påstand har den moderne legevitenskapen i ryggen».¹⁴⁸ Ved flere tilfeller ble det, slik som av Solberg, kun hevdet at vitenskapen stiller seg mot abort uten å gå videre inn på akkurat hvordan de mente at den gjorde det. Andre ganger ble fosterets vekst i kvinnens mage beskrevet, for å vise at dette er et liv i utvikling. Det ble også tatt i bruk bilder av fostre, men disse er ikke like utbredt. Ofte er bildene da hentet fra filmer laget mot abort.¹⁴⁹ Gjennom å vise bilder av fostre ønsker de å vise at dette også er et barn.

I 1985 oppsto det en diskusjon om slike bilder av fostre, i tilknytning til filmen «Det tause skriket». Filmen er av amerikansk bakgrunn, men er gjort om til norsk tale. Den ble viktig for abortmotstandere som Knudsen og Nessa i å spre sitt budskap. Filmen ble vist i flere menigheter, men ble til slutt forbudt å vise. Den viste frem abort som et medisinsk inngrep fra et kristent ståsted mot abort. Her ble fosteret fremstilt som et levende liv som ble sviktet av moren, som var den som skulle beskytte det. Tittelen skulle vise til alle fostrene som ikke hadde blitt hørt. Filmen vakte oppsikt grunnet dens bruk av sterke virkemidler. Pedagogen, Jon Kvalbein, tok «Det tause skriket» i forsvar i et innlegg i *Dagen*. Der uttalte han at det viktigste våpenet i kampen imot dagens abortpraksis var å vise til sannheten om at mennesket er et vesen med full identitet helt fra konsepsjonen av. Kvalbein mente at det var denne sannheten aborttilhengerne forsøkte å skjule, og det var derfor så mange av dem hadde protestert mot «Det tause skriket». Ifølge ham viste filmen frem realitetene med en abort, og hvordan fosteret kjemper mot legens instrumenter. Kvalbein selv hadde vist frem filmen til ungdom, og hadde ikke opplevd at noen mente at den ikke burde ha blitt vist.¹⁵⁰

Bruk av bilder av fostre og filmer som «Det tause skriket» var med på å forsterke synet på fosteret som et selvstendig menneskeliv. I artikkelen «Abort- vems rättighet?», skriver doktorgradsstudent i statsvitenskap ved Lund universitet, Caroline Karlsson, og doktorgradsstudent i kjønnsvitenskap ved Södertörn universitet, Nadia Feshari, om hvordan de

¹⁴⁷ Bore, Thor Bjarne og Hollekim, Gisle. «Rettsvern og abort», *Vårt Land*, 02.04.1980, 5.

¹⁴⁸ Solberg, Stein Erik. «Abortlov og grunnlov», *Vårt Land*, 06.02.1980, 18.

¹⁴⁹ Hagen, Odd. ««Flere programmer om livets mirakel», *Dagen*, 28.12.1982, 5.

¹⁵⁰ Kvalbein, Jon. «La sannheten vekke!», *Dagen*, 09.01.1987, 3.

mener at det fra abortmotstandernes hold foregår en «personifisering» av fosteret.¹⁵¹ Dette ligner Perselli sine tanker om personbegrepet. «Personifiseringen» kan komme som en følge av fostersynet, ved at det da kommer naturlig å oppfatte fosteret som en person, men det fungerer også som et virkemiddel i argumentasjonen. Liknende argumentasjon kan man se i intervju gjort i *Vårt Land*, hvor kvinner som vurderte å ta abort, uttrykte takknemlighet for at de ikke gjennomførte det. Ved siden av intervjuet er det bilde av barn og mor.¹⁵²

Som følge av sitt syn på fosteret som liv, ga flere uttrykk i avisene for at abort er galt i alle tilfeller. Andre støttet seg på «liv-mot-liv-prinsippet», slik som professor i teologi Carl F. Wisløff fremla i intervju med *Dagen* i 1982.¹⁵³ Ifølge ham er abort kun rett dersom det er fare for morens liv. For ham var det intet unntak fra denne hovedregelen. Likevel baserte prinsippet seg på at i en situasjon hvor man måtte velge mellom fosteret eller moren sitt liv, ville det være rett å velge morens. Wisløff begrunnet ikke dette standpunktet noe mer, men grunnlaget for prinsippet var likevel at morens liv blir oppfattet som mer verdt fosterets. Det samme synet på abort kan man finne i et mindre innlegg av en anonym innsender. Etter å ha gått hardt ut mot dagens abortpraksis, avsluttet innsenderen med «Hvis kvinnens liv vil komme i fare under svangerskapet eller fødselen, da blir selvsagt alt på en annen måte».¹⁵⁴

I det tidligere omtalte bilaget til Folkebevegelsen for livsrett og menneskeverd, publisert i *Vårt Land* den 18. juni 1982, ble det presentert som del av organisasjonens program at «Ethvert menneskeliv må respekteres og vernes fra konsepsjonen og til den naturlige død».¹⁵⁵ Her stadfestes altså livsretten. Likevel ble det skrevet rett etterpå at «Å ta et ufødt barns liv er etisk forsvarlig bare dersom morens liv er i fare».¹⁵⁶ Folkebevegelsen delte altså Wisløff sitt synspunkt på morens liv som viktigere enn fosterets, selv om organisasjonen ønsket et vern av fosteret. Her kan man se et skille mellom dem som holdt seg til «liv-mot-liv-prinsippet», og dem som mente at abort var galt uansett hva. Dette viser en nyanse i fostersynet blant de kristne abortmotstanderne, som ifølge Perselli kan skyldes hvordan man vurderte fosterets liv opp mot den gravide kvinnens.¹⁵⁷

¹⁵¹ Karlsson og Feshari, «Abort - vems rättighet?», 14-15.

¹⁵² Bore, Marie Rein. «De trodde abort var eneste løsning», *Vårt Land*, 21.11.1980, 4-5.

¹⁵³ *Dagen*, «Professor Carl Fr. Wisløff: Kampen mot abort kan aldri opphøre», 15.11.1982, 5.

¹⁵⁴ «Abort og forsvar», *Dagen*, 18.10.1983, 16.

¹⁵⁵ Folkebevegelsen for livsrett og menneskeverd, «Folkebevegelsen for livsrett og menneskeverd» (program), «For livsrett og menneskerett» (bilag) i *Vårt Land*, 18.06.1982, 2.

¹⁵⁶ Folkebevegelsen for livsrett og menneskeverd, «Folkebevegelsen for livsrett og menneskeverd» (program), «For livsrett og menneskerett» (bilag) i *Vårt Land*, 18.06.1982, 2.

¹⁵⁷ Perselli, *Fosteret i svensk rätt*, 101-102.

Selv om det eksisterte stor enighet i fostersynet hos de kristne abortmotstanderne, fantes det altså mindre forskjeller. I 1989 kom en arbeidsgruppe nedsatt av Kirkerådet, til ettertanke om språk, etikk og holdninger i bioteknologi-debatten, med uttalelsen «Mer enn gener». Arbeidsgruppen, som var ledet av professor ved Teologisk fakultet ved Universitetet i Oslo, Svein Aage Christoffersen, utfordret synet på fosteret som et fullverdig menneske. På tross av uenigheter innad, konkluderte gruppen med at et 2 uker gammelt foster ikke uten videre var et menneske, men at det heller ikke bare var en del av morens kropp. Det var ifølge dem et gryende menneskeliv, og hadde derfor rett på vern og beskyttelse.¹⁵⁸ I samme utredning åpnet arbeidsgruppen opp for at abort kan være etisk forsvarlig dersom «barnet som ventes er så alvorlig handicappet at belastningen truer familiens helse».¹⁵⁹ De understreket at det bare gjaldt i helt spesielle nødsituasjoner.¹⁶⁰

Blant de kristne abortmotstanderne i perioden 1980-1989, sto likevel synet på abort som drap sterkest. Ved en forståelse av et foster som et levende menneske med egen verdi og rettigheter, ble de flere tusen aborter som ble gjennomført hvert år, oppfattet som en tragedie. Som del av den harde tonen som kom frem i abortmotstanden på 80-tallet, gikk flere så langt som å beskyldte aborttilhengerne for å ha lignende ideologi som nazismen. Da Kristelig Folkeparti, etter flertallsvedtaket på landsmøtet i 1983, vedtok at partiet skulle gå inn i regjering med Høyre, var det flere medlemmer som meldte seg ut av partiet i protest. I et innlegg av Gunnar Medbø, publisert 28. april i *Dagen*, stilte Medbø seg i solidaritet med disse.¹⁶¹ Han viste til tyske leger som hadde uttalt at selvbestemt abort var et større brudd på menneskerettighetene enn Hitlers lover var, og at det hadde tatt enda flere liv. Ifølge Medbø kunne KrFs samarbeid med dem som var for fri abort, sammenlignes med Hitlers bødler.¹⁶²

I samme periode var det en diskusjon rundt om Norge skulle boikotte apartheid i Sør-Afrika, og det var derfor økt oppmerksomhet rundt dette. Apartheid ble ofte dratt inn som sammenligning til abort, på samme måte som nazismen. Et tilfelle av dette var da formann i Det Vestlandske Indremisjonsforbund, Kjell Bjørsvik, talte på Geilo-møtet i 1985, som ble omtalt i *Dagen* 12. januar. Bjørsvik mente at «fosterdrapsloven» var et like stort brudd på menneskerettighetene som apartheid. Bjørsvik fikk kritikk i andre medier, blant annet NTB, hvor han ble omtalt som ultrakonservativ. I *Dagen* tok presten Finn J. Sæle han i forsvar, som

¹⁵⁸ Finnseth, Asle. «Fosteret er ikkje person- men menneskespire», *Vårt Land*, 18.08.1989, 3.

¹⁵⁹ Finnseth, Asle. «Alvorlig handicap kan forsvare abortinngrep», *Vårt Land*, 18.08.1989, 3.

¹⁶⁰ Finnseth, Asle. «Alvorlig handicap kan forsvare abortinngrep», *Vårt Land*, 18.08.1989, 3.

¹⁶¹ Medbø, Gunnar. «Barbarisk abortpraksis- kompromissløs motstand», 28.04.1983, 17.

¹⁶² Medbø, Gunnar. «Barbarisk abortpraksis- kompromissløs motstand», 28.04.1983, 17.

mente at ingen kunne påstå at 13 000 aborter ikke var fosterdrap.¹⁶³ Sæle kritiserte NTB for å komme inn på «en gradering av menneskeverdet etter ytre faktorer av biologisk og utviklingsmessig art, som til forveksling ikke bare ligner på apartheid, men endog på nazismens menneskesyn».¹⁶⁴

I innlegget «Fosterdrap og krig» i *Dagen*, omtalte innsender Finn Ellingsen abortloven og abortpraksisen som et «selektivt folkemord mot det ufødte barn».¹⁶⁵ For ham vitnet det om et materialistisk syn som minte om nazismen sin inndeling i leveverdige og ikke-leveverdige liv. Ellingsen dro også sammenligning til Romerriket, hvor familiefaren hadde rett til å avlive uønskede barn på grunnlag av kjønn, svake egenskaper eller handikap.¹⁶⁶ Å sammenligne abort med kjente folkemord var en sammenligning i argumentasjonen mot abort, som gjorde seg mer og mer gjeldende utover åttitallet.

Spesielt stor debatt ble det om dette da Ludvig Nessa under sin 17. mai-tale i Fredrikstad dro sammenlikningen mellom datidens fosterdrap med tyskernes ugjerninger i Norge under andre verdenskrig.¹⁶⁷ Dette førte til at det i de neste månedene foregikk en debatt om akkurat denne sammenlikningen. Nessa mottok både støtte og kritikk. Det som syntes å være årsaken til at det ble mer oppmerksomhet rundt Nessa sine utsagn, enn tidligere, da denne sammenlikningen var fremmet, var anledningen og hans rolle som prest i Den norske kirke. Ettersom dette var en tale i anledning 17. mai nådde den ut til en mangfoldig gruppe mennesker. Flere reagerte på at dette ble sagt på en dag som skulle handle om det norske. Spesielt sårt ble det når det ble sidestilt med noe så dramatisk som den tyske okkupasjonen av Norge i en tale på selveste nasjonaldagen. Som prest i den norske kirke talte Nessa som en representant av kirken. Flere mente at man ikke kunne tolerere at en prest kunne komme med en slik sammenligning.

De daværende ansvarlige redaktørene i *Vårt Land*, Hans Erik Matre og Helge Kjøllesdal, valgte den 7. juni, datoen for unionsoppløsningen mellom Norge og Sverige i 1905, å ta Nessa i forsvar.¹⁶⁸ For dem var det klart at abort burde være et tema i en 17. mai-tale, men også på prekestolen, ettersom det handler om å verne det de omtalte som «de norske verdiene».¹⁶⁹ Redaktørene så Nessas sammenligning mellom den daværende abortpraksisen og tyskernes

¹⁶³ Sæle, Finn J. «Apartheid i Norge», *Dagen*, 12.01.1985, 25.

¹⁶⁴ Sæle, Finn J. «Apartheid i Norge», *Dagen*, 12.01.1985, 25.

¹⁶⁵ Ellingsen, Finn. «Fosterdrap og krig», *Dagen*, 18.10.1983, 16.

¹⁶⁶ Ellingsen, Finn. «Fosterdrap og krig», *Dagen*, 18.10.1983, 16.

¹⁶⁷ Tveit, Atle G. «Sterk strid om aborttale i Østfold», *Dagen*, 7.

¹⁶⁸ Store norske leksikon, «7. juni», av Knut Dørum, 11.03.2020. https://snl.no/7._juni.

¹⁶⁹ Matre, Hans Erik og Kjøllesdal, Helge. «Oppstyr i Borg», *Vårt Land*, 07.06.1985, 5.

drap på nordmenn under andre verdenskrig, som legitim dersom man så på resultatet av begge handlingene. Matre og Kjøllesdal hadde likevel er mer nyansert tilnærming til det når det gjaldt å sammenligne motiver.¹⁷⁰ Redaktørene mente at de høye aborttallene viste en tydelig nedvurdering av menneskeverdet, men om man så på de individuelle tilfellene, fra et kristelig og etisk hold, krevde det et mer nyansert blikk. Matre og Kjøllesdal ga uttrykk for at abort i seg selv er en uetisk handling, men at faktorer på individnivå kunne gi grunnlag for å ikke betrakte det som mord. De pekte heller på at problemet lå på statlig nivå. Slik plasserte de altså ikke hele ansvaret hos kvinnene, i motsetning til Nessa. Dette viser at abortmotstanden fra kristent hold ikke var helt immun for sosial nød og problemer med svangerskap etter voldtekt. Det ble også oppfattet som et større samfunnsproblem, hvor det var nødvendig med andre mer politiske og sosiale tiltak for å redusere antall aborter.¹⁷¹

I en artikkel publisert i *Vårt Land* 6. juni i 1985, omtales det at biskop Gunnar Lislerud i Borg ba menighetene i Borg og Torsnes i Fredrikstad om å vente med å offentliggjøre sin kritikk av Nessa sine uttalelser, til Nessa har fått anledning til å forsvare seg selv på et menighetsrådsmøte.¹⁷² Saken ble først omtalt i *Dagen*, og ble generelt omtalt mer der enn i *Vårt Land*. *Dagen* fanget også i større grad opp debatten som foregikk frem og tilbake mellom ulike parter innenfor den kristne motstanden. I innlegg i *Dagen* kan man se de ulike perspektivene komme frem. På forsiden av *Dagen* 4. juni 1985, var tittelen «Menighetsråd mot egen prest: Refs for aborttale».¹⁷³ Her kan man lese at Nessa ble kritisert av eget menighetsråd i Borg og Torsnes. I *Dagens* spalte «Fri lanse», gikk Håkon C. Hartvedt hardt ut mot menighetsrådet. Han mente at man ikke kunne komme forbi «den uhyggelige sannheten at tusenvis av småbarn blir drept med statens velsignelse (ikke Guds) hvert eneste år».¹⁷⁴ Her ble det religiøse brukt som argument ved å skille Guds vilje fra statens. Man ser her en tydelig avstand i forholdet mellom det religiøse og det politiske.¹⁷⁵

I en artikkel fra 6. juni 1985 av Atle G. Tveit i *Dagen*, kom det frem at en del sentrale kristne ledere støttet Nessas utsagn.¹⁷⁶ Tidligere hadde domprost Even Fougner gått ut og beklaget Nessa sine uttalelser. En av de intervjuede, Kjell Bjørsvik, i Det Vestlandske Indremisjonsforbund, mente at de som reagerete på Nessa sin måte å vekke folk på rundt

¹⁷⁰ Matre, Hans Erik og Kjøllesdal, Helge. «Oppstyr i Borg», *Vårt Land*, 07.06.1985, 5.

¹⁷¹ Matre, Hans Erik og Kjøllesdal, Helge. «Oppstyr i Borg», *Vårt Land*, 07.06.1985, 5.

¹⁷² «Lislerud: Ikke offentliggjør preste-refs nå», *Vårt Land*, 06.06.1985, 2.

¹⁷³ *Dagen*, «Refs for aborttale», 04.06.1985, 1.

¹⁷⁴ Hartvedt, Håkon. «Trist refs», *Dagen*, 08.06.1985, 21, 5.

¹⁷⁵ Hartvedt, Håkon. «Trist refs», *Dagen*, 08.06.1985, 21, 5.

¹⁷⁶ Tveit, Atle G. «Kristne ledere støtter Nessa», *Dagen*, 06.06.1985, 13.

abortkampen, var med på å svekke saken. Det vises likevel forståelse for at folk med et annet verdisyn kunne reagere på et slikt ekstremt utsagn.

Det at noen blant de kristne abortmotstanderne mente at det fantes tilfeller hvor abort burde være tillatt, viser at det argumentet om fosteret som liv ikke alltid var så svart-hvitt som det kunne virke. Det finnes likevel en markant fløy blant kristne abortmotstandere som sto på at abort var å regne som mord uansett.

2.4 Juridiske argumenter

Selv om abortsaken er et verdispørsmål, handler det hele mer spesifikt om selve abortloven. Som vist utgjør den kristne læren og fostersyn et holdepunkt i argumentasjonen mot abort. Det har likevel videre også blitt argumentert mot selve loven om selvbestemt abort på grunnlag av menneskeretten, rettstaten og Grunnloven. Med utgangspunkt i Persellis refleksjoner rundt fostersyn i lovgivning, samt hans «personbegrep», kan man se at fostersynet er avgjørende for den juridiske argumentasjonen fra kristent hold. I argumentasjonen for et slikt fostersyn står menneskeverdet sentralt. Perselli peker på at menneskeverdet ofte kobles til menneskerettigheter.¹⁷⁷ Dersom fosteret oppfattes som en person, ses det på som en bærer av rettigheter. Det er derfor statens oppgave å verne om fosterets liv og rettigheter. Fosteret oppfattes dermed som et rettssubjekt i stedet for et rettsobjekt.¹⁷⁸

I 1983 uttalte Biskop Erling Utne i Kristiansand i intervju med *Dagen* at kristne «må holde fast på at loven ikke bare krenker kristen etikk, men også fundamentale menneskerettigheter. Staten som rettsstat anfektes».¹⁷⁹ Slik ble det ofte argumentert for at abortloven brøt med grunnleggende statsrettslige prinsipper som skal sikre menneskeverdet. I 1986 stilte Odin Skiftesvik spørsmålet «Har Norge virkelig innført dødsstraff?» i *Dagen*.¹⁸⁰ Skiftesvik uttrykte at praktiseringen av abortloven fungerte som en dødsstraff ovenfor uskyldige menneskeliv. En slik urett var ikke forenlig med en kristen rettsstat som Norge, men likevel lot staten dette passere år for år. Dette var ifølge ham en sak som burde få større plass blant rettsforkjemperne.¹⁸¹ I debattinnlegget til Gunnar Medbø, «Barbarisk abortpraksis-kompromissløs motstand», samme innlegg hvor han sammenlignet aborttilhengere med Hitlers

¹⁷⁷ Perselli, *Fosteret i svensk rätt*, 57.

¹⁷⁸ Perselli, *Fosteret i svensk rätt*, 57.

¹⁷⁹ Gilje, Stein Erik. ««Kampen mot abort må fortsatt stå sentralt»», *Dagen*, 05.10.1983, 14.

¹⁸⁰ Skiftesvik, Odin. «Har Norge virkelig innført dødsstraff?», *Dagen*, 03.01.1986, 3.

¹⁸¹ Skiftesvik, Odin. «Har Norge virkelig innført dødsstraff?», *Dagen*, 03.01.1986, 3.

bødler, skrev han: «Det er en forbrytelse mot menneskeretten å vilkårlig ta liv av barn i morens liv. Denne overbevisningen er mye eldre enn kristendommen».¹⁸² Mebø trekker slik frem menneskeretten som grunnlag til motstand mot loven om selvbestemt abort, fremfor den kristne tro. Dessuten skiller han denne argumentasjonen fra den religiøse.

I innlegget «Abortproblematikkens røtter i oldtiden», publisert 3. november 1984 i *Vårt Land*, tok teolog Arvid Tångberg, utgangspunkt i oldtidens og Bibelens holdninger til abort, for å argumentere mot abortloven.¹⁸³ Tångberg viste i sin sak til kong Hammurabi av Babylons lov som ila bøter for den som skadet en kvinne slik at hun mistet barnet, og at det i hetittisk lov, ble fastsatt høyere bot jo lenger ut i svangerskapet man kom. Videre viste han også til assyriske lov, hvor det ble gitt dødsstraff til en kvinne som forårsaket sin egen abort. Tångberg pekte på den eneste loven i Bibelen om abort, 2. Mos 21.22, er tydelig beslektet med disse eldre lovene. Denne loven fastsetter bøter for all skade på fosteret, uavhengig av om det skjedde med vilje eller ikke.¹⁸⁴ Slik kobler Tångberg den religiøse og den juridiske argumentasjonen sammen.

Både i *Vårt Land* og *Dagen* trekkes abortloven i tvil på juridisk basis. I innlegget «Kampen mot fosterdrap må fortsette» gikk J. Rosvold hardt ut mot abortloven med å si at den er et hån mot det norske flagget, Grunnloven og mot Gud. For Rosvold var abortloven av samme karakter som lover tidligere bare rettsløse og diktatoriske stater hadde holdt seg med, og pekte på at abort tidligere alltid har blitt vurdert som en straffbar handling. Abortloven tar vekk Guds velsignelse og beskyttelse over landet. Rosvold kombinerte slik sin juridiske argumentasjon mot abortloven med det religiøse.¹⁸⁵ Dette bunnet i et syn på at Grunnloven baserer seg på den kristne lære, men også i et syn på Guds lov og Grunnloven som like juridisk gjeldende. Dette presiseres i innleggets avsluttende ord:

I kampen mot abortloven må vi altså kjempe på begge disse fronter, både at vi rent statsrettslig kan påvise at abortloven er ulovlig, og i forkynnelse, når vi viser til Guds bud og løfter, og at den pakten også fedrene på Eidsvoll gjorde med Gud, ikke vil kunne brytes uten følger for landet.¹⁸⁶

Argumentet mot abort som brudd på Grunnloven, kom tydeligst frem under den langvarige rettsaken hvor regjeringen i 1980 gikk til sivilt søksmål mot sokneprest i Balsfjord, Børre Knudsen, for å få ham fradømt embetet for embetsforsømmelser. Da abortloven av 1978 ble

¹⁸² Mebø, Gunnar. «Barbarisk abortpraksis- kompromissløs motstand», *Dagen*, 28.04.1983, 17.

¹⁸³ Tångberg, Arvid. «Abortproblematikkens røtter i oldtiden», *Vårt Land*, 03.11.1984, 10.

¹⁸⁴ Tångberg, Arvid. «Abortproblematikkens røtter i oldtiden», *Vårt Land*, 03.11.1984, 10.

¹⁸⁵ Rosenvold, J. «Kampen mot fosterdrap må fortsette», *Dagen*, 29.10.1982, 15.

¹⁸⁶ Rosenvold, J. «Kampen mot fosterdrap må fortsette», *Dagen*, 29.10.1982, 15.

innført i 1979, så Knudsen seg løst fra sitt embete, og valgte derfor i protest å ikke gjennomføre sine kirkelige oppgaver. Saken kom først i 1980 opp for Malangen herredsrett, hvor Knudsen ble frifunnet. Dommen ble begrunnet med at abortloven av 1978 var uforenlig med evangelisk-luthersk religion, og brøt dermed med Grunnlovens paragraf 2. Regjeringen anket saken, og i november samme år kom saken opp i lagmannsretten. Her ble han igjen frifunnet, og etter enda en anke, endte saken til slutt opp hos høyesterett året etter i 1983. Der fikk staten medhold, og Knudsen ble avskjediget fra sitt embete.¹⁸⁷

Knudsen-saken foregikk i flere år. Den skapte stor debatt både mellom aborttilhengere og abortmotstandere, men også innad i den kristne bevegelsen. Naturligvis ble det derfor viet stor plass til den i både *Vårt Land* og *Dagen*. I forbindelse med rettssaken mot Børre Knudsen i 1982 skrev *Vårt Land*, at det strømmet inn innlegg fra lesere som ønsket å kommentere saken og abortspørsmålet generelt. Saken ble viktig på flere punkter. Størst oppmerksomhet fikk det som gjaldt skillet mellom stat og kirke. Den norske kirke var i denne perioden fortsatt en statskirke.¹⁸⁸ På et vis kan man si at i Knudsen-saken ble abortlovens legitimitet testet opp mot det norske lovverket. Det hele skapte derfor en offentlig juridisk diskusjon rundt selvbestemt abort.

Flere innlegg viste til herredsretten i Malangen sin begrunnelse for å frifinne Knudsen i 1982. I den sto det at retten ikke kunne se kunstig fremkalt abort som noe annet enn at et lite menneske drepes.¹⁸⁹ Videre uttalte retten:

Ved å legge fra seg ansvaret og overlate det til kvinnen, svikter rettsstaten sin oppgave på et vesentlig punkt. Barnet er rettsløst i de første tolv uker av sitt liv, prisgitt omgivelsenes vilkårlighet. Allerede på dette grunnlaget burde (friabort-)loven ikke vært vedtatt.¹⁹⁰

Slik opplevde de kristne abortmotstanderne støtte i sin sak fra denne instansen, og fikk grunnlag for nye juridiske argumenter. Etter at Knudsen tapte sin sak i Høyesterett, var det flere som ønsket å ta den til menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg. Saken ble til slutt sendt dit, men ble avist ettersom den mente at Knudsen ikke hadde vært offer for noe menneskerettighetsbrudd.¹⁹¹ Det juridiske har likevel vært aktuelt innenfor abortsaken lenge før denne saken. Det var forslag i avisene om at kirken skulle ta abortloven for

¹⁸⁷ Elvbakken, *Abortspørsmålets politiske historie*, 326.

¹⁸⁸ Store norske leksikon, «Statskirke», av Tarald Rasmussen, 10.05.2024. <https://snl.no/statskirke>.

¹⁸⁹ Gilje, Stein Erik. «Rettssaken berører grunnleggende ting», *Dagen*, 30.10.1982, 11.

¹⁹⁰ Gilje, Stein Erik. «Rettssaken berører grunnleggende ting», *Dagen*, 30.10.1982, 11.

¹⁹¹ Hagen, Odd. «Kr.F.'s stortingsgruppe gir Knudsen full støtte i klagen», *Dagen*, 03.02.1984, 6.

menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg allerede i 1980. Dette kan knyttes opp mot det Perselli sier om personbegrepet og rettigheter. Ifølge Perselli brukes FNs menneskerettigheter for å argumentere mot abort. Dersom man regner fosteret som liv fra befruktning av, gjelder disse for det også. I FNs menneskerettighetserklæring slås det fast i artikkel 6 at «Ethvert menneske har krav på overalt å bli anerkjent som retts- subjekt».¹⁹² Derfor kreves det et vern av fosteret.¹⁹³

Selv om Knudsen-saken ble avvist i Strasbourg, foregikk det en debatt, spesielt i *Vårt Land*, om hvorvidt det var legitimt å sende saken til Strasbourg. Kristelig Folkeparti sin stortingsgruppe ga Knudsen full støtte i klagen. De begrunnet det med at «Staten er forpliktet til å beskytte liv, herunder det ufødte liv, og at den norske abortlovgivningen innebærer en prisgiving av disse liv, som er i strid med Statens oppgave som rettsstat».¹⁹⁴ Den 4. mai 1984 skrev leser, og daværende høyskoleledende i Agder, Thor Einar Hanisch, en artikkel hvor han spurte om det ville vært galt å stevne Norge.¹⁹⁵ Hanisch gjorde det klart i begynnelsen av sitt innlegg at for alle er abort «en etisk uting og et sørgelig moralsk nederlag».¹⁹⁶ Likevel mente han at det kun ville få negative konsekvenser å stille den norske abortloven foran menneskerettighetsdomstolen. Han mente at å få totalforbud mot abort er utopi, og så det som helt urealistisk at loven skulle tolkes som et brudd på menneskerettighetene, og dermed føre til at andre lands abortlover måtte gjennomgås på samme vis.¹⁹⁷ Hanisch fryktet at det vil være med på å svekke seriositeten til domstolen, og skrev: «*Må det bli slik at vi år etter år etter år skal prioritere en kamp mot vår tross alt moderate svangerskapsbruddlov og abortpraksis høyere enn kampen mot de mest uhyrlige menneskerettighetskrenkere rundt om i verden?*»¹⁹⁸

For ham var det dessuten ikke noe forskjell mellom abortloven fra 1975 og den fra 1978. Han mente at det egentlige etiske spørsmålet ikke lå i om avgjørelsesmyndigheten ligger hos kvinnen eller hos en nemd. I stedet for å gå gjennom den dyre prosessen det vil bli å ta saken til Strasbourg, burde man heller øremerke alle midlene til organisasjonene som arbeider for hjelpetiltak for vanskeligstilte gravide. Dagen etter publiserte *Vårt Land* et intervju gjort av avisen *Lov og rett*, med pensjonert høyesterettsdommer og tidligere stortingskandidat for Kristelig Folkeparti i Troms, Trygve Leivestad. Leivestad mente at man heller måtte arbeide

¹⁹² FN-sambandet, «FNs verdenserklæring om menneskerettigheter».

¹⁹³ Perselli, *Fosteret i svensk rätt*, 48.

¹⁹⁴ Hagen, Odd. «Kr.F.'s stortingsgruppe gir Knudsen full støtte i klagen», *Dagen*, 03.02.1984, 6.

¹⁹⁵ Jahr, Nossum og Storesletten. «Matrikkel», 25

¹⁹⁶ Hanisch, Thor Einar. «Galt å stevne Norge?», *Vårt Land*, 04.05.1984, 21.

¹⁹⁷ Hanisch, Thor Einar. «Galt å stevne Norge?», *Vårt Land*, 04.05.1984, 21.

¹⁹⁸ Hanisch, Thor Einar. «Galt å stevne Norge?», *Vårt Land*, 04.05.1984, 21.

for å endre det norske flertallets mening, i stedet for å ta saken til Strasbourg. Likevel sa han at han personlig var motstander av den norske abortloven, men han ville imidlertid ikke at «kvinner skal ha en straffesanksjonert plikt til å føde barn de ikke vil ha».¹⁹⁹ Tidligere i 1974, hadde Leivestad gått lenger inn på sitt syn på abort. Da mente han at «fri abort vil undergrave tilliten ute i folket til at staten er en representant for og bygger på kristen moral».²⁰⁰ Videre mente han at hovedfokuset burde være å beskytte de svake mot overgrep, og at fosteret også burde ha sine rettigheter, og da spesielt rettigheten til liv.

Allerede den 10. mai fikk Hanisch og Leivestad et svar. I «Bare ikke i Norge» kritiserte overlege Erling Sagedahl dem for å mene at dette ikke var en sak for menneskerettighetsdomstolen.²⁰¹ Han stilte dem spørsmålet om det er noen motsetning mellom det å arbeide for menneskerettigheter for det ufødte barn og å arbeide mot grove krenkelsen av menneskerettighetene andre steder i verden. For ham virket det som om Hanisch og Leivestad mente at menneskerettighetene kun gjaldt for andre land enn «fedrelandet».²⁰² Det samme skrev Reidar Harket den 22. mai.²⁰³ Han mente at man ikke kom unna at Norge hadde skrevet under på menneskerettighetserklæringen. Harket skrev at man ikke kunne snakke seg bort fra ansvaret for egen abortlov ved å vise til enda grovere brudd på menneskerettighetene andre steder i verden.²⁰⁴

Den 24. mai svarte Leivestad selv. Leivestad pekte igjen på at Strasbourg ikke var veien å gå. Dette var en sak som heller flertallet i en stat burde avgjøre.²⁰⁵ Han viste videre til oppropet for å få Knudsen-saken til Strasbourg, som var ledet av Erling Sagedahl i front. Ifølge oppropet var abortloven i strid med naturretten og artikkel 2 i den europeiske menneskerettighetskonvensjonen, som de gjenga slik: «Ethvert menneskes rett til livet skal beskyttes med lov. Ingen må med hensikt berøves livet».²⁰⁶ Leivestad pekte på at de sløyfet fortsettelsen av artikkelen som sier: «uten til fullbyrdelse av dødsdom avsagt av en domstol for en forbrytelse som loven setter denne straff for».²⁰⁷ For ham var det klart at artikkelen ikke gjelder fostre, noe han viste at flere europeiske stater også er enige i.²⁰⁸

¹⁹⁹ «Strasbourg-saken bør ikke støttes av kirken», *Vårt Land*, 05.05.1984, 13.

²⁰⁰ Mathiassen, Oddmar. Troms kristelig folkeparti 50 år: 1947-1997. 1997, 12.

²⁰¹ Sagedahl, Erling. «Bare ikke Norge», *Vårt Land*, 10.05.1984, 4.

²⁰² Sagedahl, Erling. «Bare ikke Norge», *Vårt Land*, 10.05.1984, 4.

²⁰³ Harket, Reidar. «Strasbourg og Canossa», *Vårt Land*, 22.05.1984, 4.

²⁰⁴ Harket, Reidar. «Strasbourg og Canossa», *Vårt Land*, 22.05.1984, 4.

²⁰⁵ Leivestad, Trygve. «Knudsen-dommen til Strasbourg», *Vårt Land*, 24.05.1984, 4.

²⁰⁶ Leivestad, Trygve. «Knudsen-dommen til Strasbourg», *Vårt Land*, 24.05.1984, 4.

²⁰⁷ Leivestad, Trygve. «Knudsen-dommen til Strasbourg», *Vårt Land*, 24.05.1984, 4.

²⁰⁸ Leivestad, Trygve. «Knudsen-dommen til Strasbourg», *Vårt Land*, 24.05.1984, 4.

Når det gjaldt om abortloven var i strid med naturretten, mente Leivestad at det ikke holdt å henvise til naturretten, fordi den ikke er en rett i den forstand.²⁰⁹ Dessuten inneholdt den svært motstridende syn. For ham hadde Børre Knudsen sin juridiske kamp slik vært preget av liten forståelse av andre sitt syn, noe som utgjorde svak jus. Han avsluttet sitt svar med å si at «Det er i kampen om moralsyn og rettsoppfatning i folket abortsakens fremtid avgjøres, ikke i rettsal eller Storting, eller Strasbourg».²¹⁰ Ifølge Leivestad burde man heller gå inn for å redusere aborter gjennom å hjelpe de kvinnene som følte seg tvunget til å ta det vanskelige valget. Det var derfor, slik han mente tidligere aborthistorie hadde vist, hverken realistisk eller ønskelig med et rettsvern for det ufødte liv i form av straffetrusler mot kvinner.²¹¹

Debatten om Knudsen-dommen skulle til Strasbourg, gikk frem og tilbake over en lang periode. Det den viser, er at det inni tekniske og juridiske argumenter, fantes nyanser. Både Leivestad og Hanisch mente at abort var moralsk uønskelig, men var likevel villige til å forsvare behovet for en abortlov. Leivestad gjorde det klart at et foster ikke var dekket av den europeiske menneskerettighetskonvensjonen. Selv hadde han hatt flere verv i KrF, og selv om dette ikke blir nevnt, viste han seg her som en tydelig stemme fra partiet.²¹² Hanisch mente at abort ikke kunne sammenlignes med langt grovere brudd på menneskerettighetene som foregikk rundt om i verden. Knyttet opp mot det juridiske skilte de seg sterkt fra dem som ble omtalt under delen om fosteret som liv, som dro sammenligningen fra abortpraksisen i Norge til nazismen og apartheid. Eidsivating lagmannsrett konkluderte samme år, i 1984, med at abortloven av 1978 ikke var i strid med grunnloven, og avviste med henvisning til Børre Knudsen-saken at loven var i strid med Den europeiske Menneskerettskonvensjonen.²¹³

2.5 Moralske argumenter

Når det kommer til de moralske argumentene kan man skille mellom de som rettet seg på et individnivå, og de som gjaldt på et samfunnsnivå. I argumentet om selvbestemt abort som mord, blir aborten sett på som en aktiv handling. Ved abort som en handling, vil skylden ligge hos den som gjennomfører den, som vil være både kvinnen og legen. Man vil derfor trekke moralen til begge i tvil. Fostersynet er derfor avgjørende for den moralske argumentasjonen.

²⁰⁹ Leivestad, Trygve. “Knudsen-dommen til Strasbourg”, *Vårt Land*, 24.05.1984, 4

²¹⁰ Leivestad, Trygve. “Knudsen-dommen til Strasbourg”, *Vårt Land*, 24.05.1984, 4

²¹¹ Leivestad, Trygve. “Knudsen-dommen til Strasbourg”, *Vårt Land*, 24.05.1984, 4.

²¹² Mathiassen, Oddmar. Troms kristelig folkeparti 50 år: 1947-1997. 1997, 12.

²¹³ St.meld. nr. 16 (1995-1996), 120.

Spesielt kunne man inn under her også tatt synet på abort som mord. Ved et syn på abort som mord, ses partene som utfører aborten, altså den gravide kvinnen og legen, på som mordere. Dette er utgangspunktet for den moralske argumentasjonen på individnivå. En anonym innsender avsluttet sitt innlegg «Abort og forsvar» i *Dagen* med å slå fast at en kvinne som tar abort ville før eller siden få «samvittighetsproblemer». Dersom kvinnen ikke opplevde dette, var det noe moralsk galt med henne.²¹⁴

På et høyere samfunnsnivå gjelder den moralske argumentasjonen samfunnsutviklingen. Motstanden mot selvbestemt abort ble av noen sett på som det eneste man hadde igjen i forsvaret for livet. Dersom man ikke opprettholdt den, ville samfunnet gli ut i et moralsk forfall. Ifølge Blom var kirkens motstand mot abort på store deler av 1900-tallet en del av kampen mot utenomekteskapelige seksuelle forbindelser, men også del av vernet for familien og det ufødte liv.²¹⁵ Elvbakken omtaler dette som hovedmotivasjonen til abortmotstanden på 70-tallet, i kombinasjon med fostervernet. Ifølge henne har dette ikke vært et tema de siste førti årene, og dermed heller ikke på 80-tallet.²¹⁶ Det virker likevel, slik jeg vil vise at det kom frem i *Vårt Land* og *Dagen*, som om moralsk forfall som følge av abortloven fortsatt var et tema innad i det kristne miljøet.

Etter at kirken i 1980 hevdet at abortloven av 1978 var grunnlovsstridig, var det flere som gikk ut og mente at det ikke var nok å hevde dette, men at kirken heller måtte kreve at loven ble prøvd foran retten.²¹⁷ I forbindelse med dette skrev Stein Erik Solberg innlegget «Abortlov og grunnlov» i *Vårt Land*, 6. februar 1980, hvor han også ønsket å utfordre kirken. Han begrunnet synspunktene sine med: «Vår nåværende abortlov innebærer utvilsomt det største moralske forfall i norsk historie- satt på paragraf med ynkelig stortingsflertall".²¹⁸ Flere av dem som skrev i *Vårt Land* og *Dagen* regnet lovfesting av selvbestemt abort som en del av det moralske forfallet i denne perioden. Flere opplevde det som et resultat av fraværet av den kristne moral i det norske samfunnet. Slik knyttet også de moralske argumentene seg ofte opp mot det religiøse. Abort ble oppfattet som en konsekvens av sekulariseringen av det norske samfunnet. Dette er i tråd med det Perselli skriver om argumentasjonen fra kristenkonservativt hold. Ifølge ham argumenteres det med at en liberal abortlov undergraver moralen, og

²¹⁴ «Abort og forsvar», *Dagen*, 18.10.1983, 16.

²¹⁵ Blom, *Barnebegrensning- synd eller sunn fornuft*, 249.

²¹⁶ Elvbakken, *Abortspørsmålets politiske historie*, 361.

²¹⁷ Solberg, Stein Erik. «Abortlov og grunnlov», *Vårt Land*, 06.02.1980, 18.

²¹⁸ Solberg, Stein Erik. «Abortlov og grunnlov», *Vårt Land*, 06.02.1980, 18.

oppfordrer til en syndig og ansvarsløs levemåte. Man mister respekten for samholdet og livet.²¹⁹

I et innlegg først publisert i *Morgenbladet*, så publisert i *Vårt Land*, kalt «Abortsaken i et større perspektiv», skrev utenriksredaktør i *Morgenbladet* Frank Bjerkholt: «Svaret er klart: Det må arbeides målbevisst for å tilbakeføre moraloppfatningen til forståelse for livets ukrenkelighet».²²⁰ Bjerkholt pekte på at fostervernet var dårlig begrunnet i samtidens alminnelige moraloppfatning. Spesielt trakk han frem forholdet mellom fosterets liv og kvinnens. Han mente at abortloven bygget på hedenske forestillinger om kvinnens rett til sin egen kropp. Bjerkholt pekte på at kvinners villighet til å ta abort kom som resultat av at kvinnens selvrespekt og egenverdi ble satt høyere som følge av likestillingsbølgen. Fra naturen av hadde kvinnens instinkt heller vært å beskytte fosteret, noe kvinnen uansett under abortloven, ifølge Bjerkholt, gjør i større grad enn leger og nemnder. For ham handlet det hele om mer enn bare en lov, men et større moralkompleks. En reduksjon i fosterets egenverdi skyldtes elimineringen av ansvarsmomentet i seksualmoralen. Seksualakten ble ikke lenger forbundet med muligheten for at det kan resultere i et nytt liv. Seksualmoralen ble slik tett forbundet med abortmoralen.²²¹

Det samme synet gjentas i artikkelen «Annenhver gravid under 20 velger å ta abort», publisert i *Vårt Land* 24. november 1982.²²² Daværende journalist i avisen, Dag Stange, viste i saken til tall fra Statistisk sentralbyrå. I artikkelen vises det til en uttalelse fra lederen for Folkebevegelsen for Livsrett og Menneskeverd, Bodil Bø Oftestad. Ifølge Oftestad skyldtes aborter blant unge at det at de opplevde økt sexpress, og at abort ble brukt som prevensjon. I avisene ble det vektlagt at det ikke bare to liv involvert i en abort, men tre. Flere trakk frem at en abort rammer også faren til fosteret. Å ikke inkludere ham var en alvorlig urett. Det var derimot også dem som hadde et annet perspektiv på farens rolle som knyttet seg til kjønnsmoralen. Odin Skiftesvik skrev at feministbevegelsen har gjort at hele ansvaret for aborten blir liggende på det han omtaler som «offerets mor». På den måten slipper fosterets far lettvint unna.²²³ Det hele ble ansett som en konsekvens av syndefallet, slik det står beskrevet i Bibelen med Adam og Eva.²²⁴ Innenfor det religiøse perspektivet knytter moralen seg til

²¹⁹ Perselli, *Fosteret i svensk rätt*, 61-62.

²²⁰ Bjerkholt, Frank, «Abortsaken i et større perspektiv», *Vårt Land*, 12.05.1980, 4.

²²¹ Bjerkholt, Frank, «Abortsaken i et større perspektiv», *Vårt Land*, 12.05.1980, 4.

²²² Stange, Dag. «Annenhver under 20 velger å ta abort», *Vårt Land*, 24.11.1982, 1.

²²³ Skiftesvik, Odin. «Har Norge virkelig innført dødsstraff?», *Dagen*, 03.01.1986, 3.

²²⁴ Hallaråker, Karl Johan. «Kva er eit menneske?», *Vårt Land*, 18.06.1982, 6.

«synden». Synden står sentralt innenfor kristendommen, med Jesus Kristus' død på korset for menneskenes synder.²²⁵ For de kristneabortmotstanderne var derfor selve tilgivelsen av syndene viktig. Det er derfor mulig å motta tilgivelse for å ha gjennomført en abort. Det virker derimot som om det var en annen holdning ovenfor dem som var for selvbestemt abort. Jon Kvalbein uttalte at «for det folk som forsvarer synden, og forkaster Guds lov, finnes det ingen tilgivelse».²²⁶

Det var ikke bare allmenmoralen som ble diskutert. Det blir spesielt fremhevet det moralske ansvaret de som er med på å praktisere loven har. Ifølge Perselli fungerer legen som en tredjepart, i tillegg til den gravide kvinnen og fosteret, i en abort. Med det mener han legen som en deltaker i selve utførelsen av aborten og legens rolle i lovgivningen, fremfor legestanden som en gruppe i abortdebatten.²²⁷ I «Abortloven-e» skrev Bjarne Kydland at legene måtte stå ansvarlige for sine handlinger i utførelsen av abort «uansett hvordan man måtte forandre på lover og forskrifter».²²⁸ Kydland argumenterte med utgangspunkt i den kristne moralen. Det var Gud som hadde satt legene til å utfordre døden, og de var derfor ansvarlige overfor ham. Legen hadde derfor et eget moralsk ansvar til å ikke utføre aborter, selv om det ble forventet av dem. Ifølge Kydland måtte legene stå ansvarlige på sitt felt, på samme vis som alle andre gjorde.²²⁹ I 1986 skrev Odin Skiftesvik noe lignende i «Har Norge virkelig innført dødsstraff?».²³⁰ Han stilte spørsmålet: «Hvordan kan disse som ovenfor Gud og mennesker har forpliktet seg til å redde liv gå hen og gjøre det motsatte?».²³¹ Skiftesvik pekte på at graviditet ikke er noen sykdom, selv om det kunne medføre sine vanskeligheter, og var derfor ikke del av legens oppgaver.

21. september 1981 publiserte *Vårt Land* et intervju med en av flere leger som nektet å praktisere den gjeldende abortloven ettersom det gikk imot hans tro.²³² I abortloven fra 1978 var det inkludert et punkt om reservasjonsrett for helsepersonell ved sykehusene. I forbindelse med saken, uttalte formannen i Stortingets sosialkomité og KrF-politiker, Odd With, at distriktsleger burde ha den samme rett som sykehuslegene til å reservere seg. For With var det

²²⁵ Store norske leksikon, «Synd», av Knut A. Jacobsen, Bente Groth og Margrethe Løøv, 10.05.2024. <https://snl.no/synd>.

²²⁶ Kvalbein, Jon. «Forkynn barnets livsrett!», «Folkebevegelsen for livsrett og menneskeverd» (bilag) i *Vårt Land*, 18.06.1982, 6.

²²⁷ Perselli, *Fosteret i svensk rätt*, 102.

²²⁸ Kydland, Bjarne. «Abortloven-e», *Dagen*, 17.04.1980, 3.

²²⁹ Kydland, Bjarne. «Abortloven-e», *Dagen*, 17.04.1980, 3.

²³⁰ Skiftesvik, Odin. «Har Norge virkelig innført dødsstraff?», *Dagen*, 03.01.1986, 3.

²³¹ Skiftesvik, Odin. «Har Norge virkelig innført dødsstraff?», *Dagen*, 03.01.1986, 3.

²³² Stordahl, Tor Egil. «Leger nekter å praktisere abortloven», *Vårt Land*, 21.09.1981, 1.

fullt forståelig at leger som befinner seg i en slik samvittighetskonflikt kunne reagere slik.²³³ Etter at Børre Knudsen tapte saken sin i Høyesterett i 1983, gikk han ut og oppfordret alle leger til å nekte abort, ved å appellere til samvittigheten deres.²³⁴

2.6 Ethiske argumenter

I Norge blir abortspørsmålet sett på som et etisk dilemma, fordi det anses som en verdikonflikt hvor viktige verdier står mot hverandre.²³⁵ Den etiske argumentasjonen i perioden kan deles i argumenter som tok utgangspunkt i medisinvitenskapen og de som omhandlet menneskeverdet. Medisinsk etikk er teorien og diskusjonen rundt hva som er rett og galt innenfor medisinvitenskapen. Spesielt knytter det seg til legerollen, og hva som er begrensningene for den. Etersom medisinvitenskapen utviklet seg, ble det et behov for nye etiske diskusjoner.²³⁶ Er det galt av en lege å ta livet av et foster? Vil fosterdiagnostikk føre til flere aborter? Den normative etikken sier noe om hva som burde være rett og galt. Etisk argumentasjon mot abortspørsmålet grunnes derfor i slike etiske prinsipper.²³⁷

Den medisinske etikken knytter seg også tett opp mot de etiske diskusjonene om menneskeverd. Menneskeverdet grunnes innenfor den kristne etikken i at alle mennesker er skapt i Guds bilde, men det grunnes også gjennom naturrettslige prinsipper.²³⁸ Naturretstanken hviler på forestillingen om at mennesket gjennom naturen har visse opprinnelige og allmenne rettigheter.²³⁹ Denne tanken trekker Meland frem som et viktig grunnlag for fostersynet til Den norske kirke i argumentasjon mot abortloven.²⁴⁰ Spesielt gjør prinsippet om menneskeverd og likeverd seg gjeldende innenfor plikt- eller rettighetsbasert etikk, hvor en moralsk plikt gjelder direkte overfor et annet moralsk subjekt.²⁴¹

I *Fosteret i svensk rätt* knytter Perselli personbegrepet til den medisinske etikken. Dersom man oppfatter fosteret som en person, fører dette med seg at personer er bærere av visse rettigheter.²⁴² Slik knytter Perselli videre fostersynet til ideen om menneskeverd. Som vist

²³³ Stordahl, Tor Egil. «Leger nekter å praktisere abortloven», *Vårt Land*, 21.09.1981, 1.

²³⁴ Sørbo, Jan Inge. «Leger oppfordres til å nekte abort», *Dagen*, 27.09.1983, 5.

²³⁵ Magelssen og Saugstad, «Enøyd mot abort».

²³⁶ Tranøy, *Medisinsk etikk i vår tid*, 49-51.

²³⁷ Johansen, *Innføring i etikk* (Oslo: Universitetsforlaget, 2000), 108.

²³⁸ Johansen og Vetlesen, *Innføring i etikk*, 168.

²³⁹ Store norske leksikon, «Naturrett», av Knut Erik Tranøy, 13.05.2024. [naturrett – Store norske leksikon \(snl.no\)](https://snl.no/naturrett).

²⁴⁰ Meland, *Da du trengte en neste, var den der?*, 18.

²⁴¹ Vetlesen, *Menneskeverd: humanistiske perspektiver*, 25.

²⁴² Perselli, *Fosteret i svensk rätt*, 59.

tidligere vises det jevnlig i denne perioden til det 5. bud, som slår fast at «Du skal ikke slå i hjel».²⁴³ For ham er et viktig punkt i fostersynet om man oppfattet menneskeverdet som graderbart. I tilfellet vil abort gjelder dette om man mener at fosteret får mer verdi jo lenger ut i graviditeten man kommer. Slik føres det i denne perioden etiske diskusjoner om retten til liv.

I 1983 ble Bjarne Enstad dømt til fengsel for å nekte å gjennomføre verneplikten som følge av hans syn på abortloven. Enstad begrunnet det med at han ikke ønsket å kjempe for en stat som godtok drap på uskyldige barn.²⁴⁴ Enstads standpunkt fulgte videre i avisen til en debatt om når det er lov til å drepe. Hva er forskjellen på å drepe i krig og å drepe et foster? Formann i Kristelig Folkeparti og kirke- og undervisningsminister, Kjell Magne Bondevik, uttalte at selv om han forsto Enstad, så kunne han ikke se motstand mot abortloven som grunn til å ikke tjenestegjøre i Forsvaret. Forsvaret har jo som mål å forsvare liv.²⁴⁵ I et leserinnlegg skrev Finn Ellingsen at dersom man velger å ikke tjenestegjøre, setter man liv i fare, og går på et vis imot det 5. budet.²⁴⁶ Til svar på dem som mente at dersom man er villig til å drepe noen i krig for å forsvare landet sitt, kan man ikke samtidig mene at det er en urett å ta livet av et foster, skrev en anonym innsender at det er lov å drepe i krig, fordi man kjemper for en sak, mens det er uetisk å drepe et foster, på det grunnlag at det er et uskyldig liv.²⁴⁷ Argumentet om fosteret som liv, og også abort som mord, viste seg derfor som både et religiøst, juridisk, moralsk og etisk standpunkt.

Tidligere under delen om moralske argumenter ble saken om en lege som nektet å praktisere abortloven presentert.²⁴⁸ Denne diskusjonen rundt legerollen ble også gjeldende knyttet til legeetikken. Diskusjonen omhandlet det som kan ses på som legens hovedoppgave: å redde liv. Det er her fostersynet igjen blir avgjørende. Dersom man oppfatter et foster som et uskyldig menneskeliv, vil det ses på som uetisk for en lege å gjennomføre en abort.²⁴⁹ I debattinnlegget til Gunnar Medbø fra 1983, «Barbarisk abortpraksis- kompromissløs motstand», sammenlignet han de som bidrar til den gjeldende abortpraksis med Hitlers bødler. I dette anser han legene som en av bidragsyterne. Denne sammenligningen begrunnet Medbø med at: «Det er en forbrytelse mot menneskeretten å vilkårlig ta liv av barn i morens liv. Denne overbevisningen

²⁴³ 5. Mos 5:17.

²⁴⁴ Knutsen, Arthur B.. ««Urimelig sammenblanding av Enstad»», *Dagen*, 04.08.1983, 1.

²⁴⁵ Knutsen, Arthur B.. ««Urimelig sammenblanding av Enstad»», *Dagen*, 04.08.1983, 1.

²⁴⁶ Ellingsen, Finn. «Fosterdrap og krig», *Dagen*, 18.10.1983, 16.

²⁴⁷ Dagen, «Abort og forsvar», 18.10.1983, 16.

²⁴⁸ Stordahl, Tor Egil, «Leger nekter å praktisere abortloven», *Vårt Land*, 21.09.1981, 1.

²⁴⁹ Perselli, *Fosteret i svensk rätt*, 102.

er mye eldre enn kristendommen».²⁵⁰ For ham var abort brudd på legerollen for alle leger, ikke bare kristne. Ifølge Medbø var motstanden mot abort eldre enn kristendommen, og dermed heller ikke kun religiøst forankret. Det hadde det eksistert en enighet om i lang tid, og var begrunnet i menneskerettens tro på at det er galt å ta et liv. Han begrunnet dette med at allerede på trehundretallet f.Kr. måtte den som skulle praktisere som lege skrive under på den hippokratiske ed.²⁵¹ En del av denne eden er: «Jeg skal ikke gi noe dødelig legemiddel til noen eller gi råd om noe slikt. På samme måte skal jeg heller ikke gi noen kvinne fosterfordrivende middel».²⁵² Medbø mente altså at det i lang tid har eksistert en oppfatning innenfor den medisinske etikken om at det er å bryte med sin rolle som lege å utføre en abort på en kvinne.²⁵³

Videre viste Medbø til en liknende ed fra nyere tid, Le Jeune-erklæringen, som han peker på at hadde blitt underskrevet av hundretusener av leger. I erklæringen står det at «den som utfører abort, er ingen lege». Erklæringen ble vedtatt av World Federation of Doctors Who Respect Human Life, en organisasjon for leger som stiller seg imot abort.²⁵⁴ Navnet på erklæringen er hentet fra den franske genetikeren Jérôme Lejeune, som i 1959 fant det ekstra kromosomet som fører til Downs syndrom. Videre ble det etter hvert mulig å oppdage Downs syndrom hos fostre gjennom å utføre fostervannsprøver. Lejeune så på denne utviklingen med forskrekkelse i frykt for at det ville føre til flere aborter, og begynte etter dette sitt arbeid i kampen mot abort.²⁵⁵ World Federation of Doctors Who Respect Human Life er slik ikke en nøytral legeorganisasjon, men en organisasjon som arbeider aktivt mot abort.

I det tidligere omtalte innlegget fra leser Bjarne Kydland, viste Kydland til Genèveerklæringen, som ble vedtatt av Verdens legeförening i 1948. I den heter det at «Jeg skal vise den dypeste respekt for menneskelivet, like fra befruktningen, og selv under trusler og tvang skal jeg ikke bruke mine medisinske kunnskaper i strid med humanitetens lover».²⁵⁶ Eden ble derimot revidert i 2017 med et ønske om å gjøre den mer funksjonell i henhold til utviklingen innen medisinvitenskapen og medisinsk etikk. I den nye versjonen er delen om at respekten for menneskeliv skal gjelde fra unnfangelsestidspunktet fjernet. Dette ble gjort uten noen

²⁵⁰ Mebø, Gunnar. «Barbarisk abortpraksis- kompromissløs motstand», *Dagen*, 28.04.1983, 17.

²⁵¹ Mebø, Gunnar. «Barbarisk abortpraksis- kompromissløs motstand», *Dagen*, 28.04.1983, 17.

²⁵² Store norske leksikon, «Hippokratiske ed», av Skålevåg, Svein Atle, 26.04.2024

https://snl.no/hippokratiske_ed.

²⁵³ Mebø, Gunnar. «Barbarisk abortpraksis- kompromissløs motstand», *Dagen*, 28.04.1983, 17.

²⁵⁴ United States Section of the World Federation of Doctors Who Respect Human Life, 83.

²⁵⁵ Benderly. «A scientist saint?».

²⁵⁶ Kydland, Bjarne. «Abortloven-e», *Dagen*, 17.04.1980, 3.

kommentarer fra legeforeningen selv, men det er tenkelig at det ble gjort for at eden bedre skulle passe abortlovgivningen i flere land.²⁵⁷

I løpet av 80-tallet ser man en utvikling innenfor medisinvitenskapen når det kommer til fosteret og graviditeten. For flere ble dette oppfattet som skremmende. På Geilo-møtet i 1985 ønsket flere å opprette et etisk kristelig utvalg i kristen regi. Dette ble begrunnet i den medisinske utviklingen. Nestformann i Israelmisjonen, Betty Bryne, mente at det var en fare for at fosteret kunne bli en handelsvare, med forhåndsbestilte aborter med økonomiske interesser i spill.²⁵⁸ Denne utviklingen førte til at man fikk en ny debatt om abort knyttet til blant annet fostervannsdagnostikk og kunstig befruktning. En slik utvikling var nettopp den abortmotstanderne hadde fryktet som en konsekvens av liberaliseringen av abort. Det oppsto dermed et nytt fokuspunkt i abortdebatten rundt utviklingen av ny vitenskap som kunne føre til flere aborter. Man fryktet et angrep på menneskeverdet. I 1985 gikk likevel Kristelig Folkeparti sitt sentralstyre inn for prøverørsmetoden, som av noen ble omtalt som «prøverørsaborter». Leser Stein Erik Solberg gikk hardt ut mot partiet i etterkant. Han mente at det kun ville føre til abort i de fleste tilfeller, og fryktet derfor at fostrene vil bli brukt som forsøksdyr.²⁵⁹

Biskop Andreas Aarflot gikk i 1982 ut på vegne av Bispemøtet, og sa at debatten om fostervannsdagnostikk hadde ført til at det var lettere å hevde prinsippene om fosterets vern.²⁶⁰ Aarflot begrunnet det med: «Dersom en tar utgangspunkt i at det syke foster har samme menneskeverd som funksjonsdyktige, blir det en etisk forkastelig å vedta ordninger som favoriserer det funksjonsdyktige liv på bekostning av det funksjonshemmede».²⁶¹ Med bakgrunn i alle menneskers rett til liv og prinsippet om likeverd, anså Bispemøtet det nødvendig at den gjeldende abortloven ble omgjort slik at den sikret fosterets selvstendige rettsvern.

En anonym innsender til *Dagen* så fosterdiagnostikk og abort som en konsekvens av at Darwins utviklingslære hadde fått spre seg. moral.²⁶² Ifølge leseren førte begge til brudd på menneskerettighetene gjennom at de innebærer å frata mennesker retten til å leve uavhengig av om man er frisk eller syk. Innsenderen pekte på at også Hitler praktiserte utryddelse av

²⁵⁷ Ruyter. «Genèveerklæringen».

²⁵⁸ Brurås, Svein. «Støtte til etisk utvalg», *Dagen*, 09.01.1985, 7.

²⁵⁹ Solberg, Stein Erik. «KrF svikter overfor prøverørs-abortene», *Vårt Land*, 14.01.1985, 16.

²⁶⁰ Hagen, Odd. «Aarflot: «Lettere å hevde fosterets menneskeverd»», *Dagen*, 12.11.1982, 2.

²⁶¹ Hagen, Odd. «Aarflot: «Lettere å hevde fosterets menneskeverd»», *Dagen*, 12.11.1982, 2.

²⁶² Missing Links. «Skaping eller utvikling», *Dagen*, 12.11.1982, 15.

gamle og handikappede, men at man dessverre ikke har lært av historien. Med den utviklingen samfunnet var på vei mot, ville det snart komme verre ting, som aktiv dødshjelp. Innsenderen oppfattet det hele som et etisk forfall, hvor mennesket lekte herre over etikk og moral.²⁶³ Slik ble abort ansett som et symptom på noe større. For de kristne abortmotstanderne i denne perioden var abort med på å svekke respekten for menneskeverdet.

²⁶³ Missing Links. «Skaping eller utvikling», *Dagen*, 12.11.1982, 15.

3.0 Aksjon mot abort i perioden 1980-1989

3.1 Innledning

Innenfor abortkampen har aksjon vært viktig hos begge sider. Som del av kvinnebevegelsen på tidlig 1900-tallet, begynte man å stille krav om retten til abort. De som var mot abort, arbeidet på 80-tallet hardt for å bli hørt, i en tid hvor kampen mot abortloven var ansett som tapt. 1980-tallet preges av nye former for motstand mot selvbestemt abort. Spesielt viser dette seg i aksjonsformer. I opptakten til endringene i abortloven på 70-tallet, presset kristne abortmotstandere på i arbeidet mot en ny lov. Både ved liberaliseringen av den daværende abortloven i 1975, og ved lovfestingen av selvbestemt abort i 1978, var det store protester fra kristent hold. I 1975 overleverte Folkeaksjonen mot selvbestemt abort hele 600 000 underskrifter til Stortingspresidenten. I 1978 sendte Den norske kirke ut hyrdebrevet, som skulle leses ved alle landets prekestoler.²⁶⁴ Folkeaksjonen mot selvbestemt abort ble en viktig organisasjon i arbeidet mot abort frem til den ble nedlagt ved innføringen av retten til selvbestemt abort i 1978.²⁶⁵ Etter nederlaget i 1978, kan man både se en opptrapping i arbeidet mot selvbestemt abort hos noen grupper innenfor abortmotstanden, mens andre trappet ned. Likevel samlet de seg i fellesbevegelsen «Ja-til-livet».

I denne delen vil jeg undersøke hvordan det ble arbeidet mot selvbestemt abort fra kristent hold i perioden 1980-1989. Aksjonen mot abort vil også i likhet med argumentasjonen, variere gjennom både tid og rom. Det vil derfor være spesielt interessant å studere forholdet mellom argumentasjonen og aksjonen. Overgangen fra argumentasjon til aksjon er stor. Innenfor den kristne abortmotstanden holdt noen seg kun til å ha en mening om abort, mens andre valgte å skrive leserinnlegg. Noen gikk enda et skritt lenger og valgte å delta i demonstrasjoner mot abort. Måtene å demonstrere på varierte fra person, gruppe og organisasjon. Hva er det som gjør at noen abortmotstandere fremstår som mer ekstreme enn andre? Skiller de ulike gruppene seg fra hverandre i argumentasjonen, eller ligger skillet i fremgangsmåten?

²⁶⁴ Elvbakken, *Abortspørsmålets politiske historie*, 325-326.

²⁶⁵ Meland, *Da du trengte en neste, var den der?*, 49-50.

3.2 Den norske kirke og Kristelig Folkeparti

Den norske kirke og Kristelig Folkeparti var tydelige representanter for de kristne abortmotstanderne på 1970-tallet. I løpet av 1980-tallet ble det rettet kritikk mot begge sin innsats i kampen mot abort. Selv om de fortsatt deltok aktivt, mente noen at de ikke gjorde nok.

I løpet av 1980-tallet kom den norske kirke med tre offisielle uttalelser om abort. Den første av dem, «Menigheten og abortsaken», kom i 1981, de to andre, «Vern om det ufødte liv» og «Svangerskap og rettsvern», kom i 1988 og 1989.²⁶⁶ Ifølge Meland kan det virke som om kirken i disse uttalelsene åpnet for en diskusjon om hva en abort innebærer, mer enn hva aborten i seg selv er.²⁶⁷ Allerede før uttalelsene kom, kritiserte Stein Erik Solberg kirken i et leserinnlegg for å være passiv i sine uttalelser. Det holdt ikke at kirken hadde gått ut og erklært abortloven for grunnlovsstridig. Solberg mente at denne påstanden krevde handling, og at det måtte stilles krav fra kirken om at loven måtte prøves for retten.²⁶⁸

Samtidig med kirkens uttalelser om abort, tok kirken stilling i abortsaken på andre vis. Den norske kirke tok avstand fra både Børre Knudsen og Ludvig Nessa, som arbeidet aktivt mot abort. Flere følte at kirken forrådte abortsaken. Det ble dermed en debatt om hvorvidt Den norske kirke skulle forbli en statskirke. Daværende sjefsredaktør i *Dagen*, Arthur Berg, skrev i forbindelse med rettsaken mot Børre Knudsen, at abortloven svekker statskirkens integritet.²⁶⁹ Advokat B. Jørgensen-Dahl mente at menighetene måtte samle seg om å stille staten overfor et valg. Dersom staten ikke ville tjene kirken slik den fant det rett, så var eneste utvei å «hilse staten som kirkestyre farvel.»²⁷⁰ Det samme ble sagt i 1988 da professor i teologi, Bernt T. Oftestad, uttalte at statskirkeordningen begrenset kirkens engasjement i abortsaken.²⁷¹ Det var altså flere som gjennom tiåret mente at kirken hadde forlatt dem i abortkampen.

Innenfor den politiske kanalen var Kristelig Folkeparti ved inngangen til 80-tallet tydelig mot abort. Det så mørkt ut for å få et politisk flertall mot abortloven på Stortinget. Gjennom Tønsberg-vedtaket i 1981 vedtok partiet at det ikke ville gå inn i regjeringssamarbeid med et parti som ikke var imot selvbestemt abort. Partiet gikk likevel inn i regjering med Høyre og Senterpartiet i 1983. Dette kom etter at Willoch-regjeringen fra 1981 forsøkte å gjøre

²⁶⁶ Meland. *Da du trengte en neste, var den der?*, 28-37.

²⁶⁷ Meland. *Da du trengte en neste, var den der?*, 53-54.

²⁶⁸ Solberg, Stein Erik. «Abortlov og grunnlov», *Vårt Land*, 06.02.1980, 18.

²⁶⁹ Berg, Arthur. «Staten ER kirken», *Dagen*, 04.11.1982, 3.

²⁷⁰ Jørgensen-Dahl, B.. «Biskopene og kirken», *Dagen*, 11.11.1982, 16.

²⁷¹ Oftestad, Bernt T.. «Abortsak og form», *Vårt Land*, 11.01.1988, 4.

innstramminger i abortloven. Innstillingen innebar blant annet obligatorisk rådgivning ved abort, samt å gi barnefaren rett til å uttale seg. Innstillingen fikk ikke flertall i Stortinget, og ble det siste forsøket på en endring av abortloven på nesten førti år.²⁷² Da Kristelig Folkeparti sitt sentralstyre i 1985 gikk inn for prøverørsmetoden, skapte det reaksjoner blant flere kristne ettersom det ble tolket som å fjerne vernet av fosteret, og dermed være et steg nærmere et standpunkt om fri abort. Kristelig Folkeparti gikk inn for bruk av prøverørsmetoden dersom man kun satt inn ett kunstig befruktet egg i livmoren. Det var vanlig at man satt inn flere for å øke sannsynligheten for vellykkethet. Sentralstyret i partiet mente at det ikke var etisk forsvarlig å sette inn flere, ettersom det kunne føre til behov for fosterreduksjon. Leser Stein Erik Solberg var blant dem som skrev inn til *Dagen* og kritiserte KrF for vedtaket. Solberg mente at selv om man kun tillot å sette inn ett kunstig befruktet egg, så var det fortsatt slik at det i 99 prosent av tilfellene ville ende i en abort.²⁷³

Det var i denne perioden ikke særlig rom for å få gjennomslag for arbeid mot abort på Stortinget for Kristelig Folkeparti. Det arbeidet likevel aktivt innenfor «Ja-til-livet»-bevegelsen både med demonstrasjoner og leserinnlegg. I 1983 inviterte daværende formann i Kristelig Folkeparti, Kjell Magne Bondevik, til en tverrpolitisk og landsomfattende abortaksjon som skulle gjennomføres av partiet.²⁷⁴ I invitasjonen ba Bondevik om støtte fra alle organisasjoner og enkeltmennesker som var imot den gjeldende abortloven. Han så aksjonen som nødvendig fordi det på gjeldende tidspunkt ikke var politisk mulig i Stortinget å få gjennom en lov som sikret rettsvern for fosteret. Derfor ønsket partiet å arbeide nedenfra gjennom en holdningsskapende kampanje som skulle inkludere møter, folkemarsjer og informasjonsspredning. KrF oppfordret fylkeslag til å arrangere store arrangementer og demonstrasjoner med «Ja til livet» som motto. Selv om det var lite for KrF å gjøre med abortsaken på Stortinget, var partiet fortsatt en aktiv part i arbeidet mot abort. Folkebevegelsen for Livsrett og Menneskeverd reagerte derimot negativt på at KrF initierte til en slik aksjon uten å kontakte dem. Selv om partiet ønsket å samarbeide tverrpolitisk og med flere organisasjoner, kontaktet de altså ikke den største organisasjonen innenfor motstanden. Selv om det ble sendt ut en åpen invitasjon til de ulike organisasjonene, så reagerte Folkebevegelsen på at den, som den største, ikke var blitt tatt med i prosessen som initiativtaker.²⁷⁵

²⁷² Elvbakken, *Abortspørsmålets politiske historie*, 323-325.

²⁷³ Solberg, Stein Erik. «KrF svikter overfor prøverørs-abortene», *Vårt Land*, 14.01.1985, 16.

²⁷⁴ Gilje, Stein Erik, «Kr.F. ut med tverrpolitisk abortaksjon», *Dagen*, 16.08.1983, 2.

²⁷⁵ Gilje, Stein Erik, «Kr.F. ut med tverrpolitisk abortaksjon», *Dagen*, 16.08.1983, 2.

Det kommer altså frem i både *Vårt Land* og *Dagen* at flere blant de kristne abortmotstanderne kjente på at både Den norske kirke og Kristelig Folkeparti sviktet dem i kampen mot abort. De begynte derfor å se på nye måter å vise motstand på utenfor disse organene. Dette innebar å arbeide mot abort innenfor andre kanaler enn kun den politiske.

3.3 Organisasjoner

Under fellesbetegnelsen «Ja-til-livet»-bevegelsen, arbeidet flere organisasjoner i tidsperioden 1980-1989 aktivt mot abort. Folkebevegelsen for Livsrett og Menneskeverd var blant de organisasjonene som gjorde seg mest gjeldende innenfor den kristne aksjonen mot abort på 1980-tallet. Etter opprettelsen i 1981, vokste den seg stor, og opprettet flere lokallag rundt om i Norge.²⁷⁶

Folkebevegelsen for livsrett og menneskeverd sto gjennom 80-tallet for flere aksjoner mot abort. Etter et feilet forsøk på å endre abortloven i 1983, noe som skulle bli det siste forsøket på nesten 40 år, svarte bevegelsen med stor mobilisering. Daglig leder for organisasjonen, Bodil Bø Oftestad, uttalte til *Dagen* at «Inntrykket av at abortloven er ferdigbehandlet i Stortinget, tror jeg gjør at grasrota nå kan vekkes til ny kamp».²⁷⁷ Organisasjonen hadde altså innsett at de måtte ta i bruk andre kanaler enn den lovgivende. I den anledning satte Folkebevegelsen i gang en plan om en brev-aksjon, hvor de tok til sikte på å sende 100 000 brev til daværende statsminister, Kåre Willoch.²⁷⁸ Samme år arrangerte de en «skaperkonkurranse for vern av livet», med et ønske om en litt annerledes tilnærming til abortsaken. Til den kunne tilhengere sende inn bidrag innenfor tre klasser: «vise/lyrikk», «noveller/essays» og «foto». Målet var å skape oppmerksomhet rundt livets verdi.²⁷⁹ Aksjonen var del av Folkebevegelsens nye satsning på det «folkepedagogiske». Organisasjonen begrunnet satsningen i en følelse av at folk var lei av stormønstringer, demonstrasjonstog og andre store samlinger, og ønsket å heller skape engasjement på andre måter. Slik ønsket de å nå ut til unge mennesker, samt gjennom skaperkonkurransen samle sammen materiell som kunne brukes i undervisningssammenhenger.²⁸⁰

²⁷⁶ Eikeland, Rune. ««Ja-til-livet-kampen» sprer seg til nye felt», *Dagen*, 28.04.1983, 2.

²⁷⁷ Eikeland, Rune. ««Ja-til-livet-kampen» sprer seg til nye felt», *Dagen*, 28.04.1983, 2.

²⁷⁸ Eikeland, Rune. ««Ja-til-livet-kampen» sprer seg til nye felt», *Dagen*, 28.04.1983, 2.

²⁷⁹ *Dagen*. «Skapar-konkurranse for vern av livet», *Dagen*, 26.08.1985, 6.

²⁸⁰ Gilje, Stein Erik. «Kr.F. ut med tverrpolitisk abortaksjon», *Dagen*, 16.08.1983, 2.

Mot slutten av 80-tallet var Folkebevegelsen for livsrett og menneskerett fortsatt aktiv. I forbindelse med Stortingsvalget i 1989, ønsket organisasjonen å utfordre politikerne på deres syn på abortloven og andre spørsmål innen medisinsk etikk. I den forbindelse arrangerte de fylkesvise debattmøter med abort som tema. Det ble også delt ut et hefte til landets menigheter med informasjon om hvordan hver enkelt menighet kunne bidra i arbeidet mot abort.²⁸¹

En annen sentral organisasjon på 80-tallet, som på sitt vis arbeidet mot abort, var stiftelsen Alternativ til Abort, også omtalt som AAN. Ved AAN sine kontorer ble det tilbudt rådgivning om abort. Målet var å tilby støtte til gravide kvinner i vanskelige situasjoner, og dem som vurderte abort. De ønsket å tilby alternative løsninger, og arbeidet mot selvbestemt abort gjennom rådgivning til gravide. De kristne avisene, *Vårt Land* og *Dagen*, ble flittig brukt for å promotere både Folkeaksjonen og AAN. Som diskutert i delen om de religiøse argumentene, ga begge avisene plass til Folkeaksjonen. I tillegg tok organisasjonene i bruk annonsesidene i avisene for å samle inn penger til arbeidet og rekruttere medlemmer. I *Vårt Land* hadde de intervju med kvinner som vurderte abort, men som hadde endret mening etter å ha fått rådgivning ved AAN sine kontorer.²⁸²

3.4 Børre Knudsen og Ludvig Nessa

Børre Knudsen og Ludvig Nessa er sentrale aktører innenfor aksjonen mot abort på 80-tallet. Det start med at Børre Knudsen i protest mot innføringen av abortloven i 1978, valgte å ikke gjennomføre sine kirkelige oppgaver. Børre Knudsen var likevel ikke den eneste. Før ham var det daværende biskop i Borg, Per Lønning, som ved innføringen av den nye abortloven i 1975, la ned sitt embete som biskop.²⁸³ Børre Knudsen sin protest mot abortloven førte videre til at flere andre prester og biskoper valgte å gå i hans fotspor, selv om de ikke gikk rettens vei.

Etter den lange domsprosessen Børre Knudsen gikk gjennom, har han fortalt at han fikk det han kaller en åpenbaring om sitt arbeid mot selvbestemt abort. Feilen han hadde gjort frem til da var å ikke ta hensyn til at folk flest kun hadde et teoretisk forhold til abort. Dersom han kunne tydeliggjøre «drapet» for dem, ville de våkne.²⁸⁴ Knudsen sitt ønske var å gjennom sin aksjon, få andre til å dele hans syn på fosteret som et liv. Denne åpenbaringen ble

²⁸¹ Fosse, Jan. «Abortutfordring til politikerne», *Dagen*, 14.10.1988, 9.

²⁸² Bore, Marie Rein. «De trodde abort var eneste løsning», *Vårt Land*, 21.11.1980, 4-5.

²⁸³ Meland, *Da du trengte en neste, var den der?*, 39.

²⁸⁴ Geelmuyden, *En prest og en plage*, 156.

utgangspunktet for en rekke aksjoner gjennomført av Børre Knudsen og hans tilhengere utover 80-tallet i arbeidet mot abort. Knudsens måte å «tydeliggjøre» det drapet han oppfattet abort som, ble å ta i bruk ekstreme visuelle virkemidler i sin aksjon. Det var spesielt disse virkemidlene som skapte oppsikt hos både tilhengere, men også motstandere, av selvbestemt abort.

Børre Knudsen arrangerte, sammen med Ludvig Nessa, stadig oftere aksjoner utover 80-tallet. Ved slutten av året 1987 stiftet de organisasjonen Aksjon Nytt Liv, med mål om «å bygge opp et psykologisk og moralsk vern for barn i mors liv».²⁸⁵ Dette ville de gjøre gjennom offentlig forkynnelse og symbolske handlinger for å henvende seg til folkets samvittighet.²⁸⁶ Aksjon Nytt Liv skulle bli kjent for sine kontroversielle aksjoner utover 80-tallet og videre inn i 90-tallet.

11. mai 1987 tok Børre Knudsen og Ludvig Nessa seg for første gang inn på et sykehus i protest mot abort. De to prestene, iført prestedrakt, tok seg inn på Ullevål sykehus klinikk i Josephinesgate i Oslo, for å forsøke å hindre legene ved klinikken fra å utføre abortinngrep. Tankene bak aksjonen var Bibelens ord om at den som ikke stanser dem som tar liv, har selv skyld. Knudsen og Nessa ble etter hvert ført vekk av politiet.²⁸⁷ Biskop i Borg, Gunnar Liselrud, gikk ut at sa at aksjonen utgjorde en stor belastning for kirken. Daværende leder i Folkebevegelsen for livsrett og menneskeverd, Bodil Stenslet, uttalte at hun forsto det brennende engasjementet til Knudsen og Nessa, men mente at man ikke når frem med abortsaken med en så provoserende konfrontasjonslinje.²⁸⁸ Biskop i Oslo, Andreas Aarflot, reagerte også sterkt på å opptre i prestedrakt med en så «provoserende og egenråd holdning».²⁸⁹

Daværende sjefredaktør i *Dagen*, Finn Jarle Sæle, viste derimot sin støtte til Knudsen og Nessa i sin lederartikkel «Ny abortaksjon for å redde liv». Der gikk han hardt ut og kritiserte Den norske kirke for å ta avstand fra aksjonene til Knudsen og Nessa, samtidig som de ga sin støtte til den væpnede frigjøringskampen i Sør-Afrika.²⁹⁰ For Sæle virket det som om kirkens engasjement for menneskerettighetene kun skulle skje på trygg avstand i Sør-Afrika, mens

²⁸⁵ Nordgård, Asbjørn. «Knudsen og Nessa med nødrettsorganisasjon», *Dagen*, 25.02.1988, 5.

²⁸⁶ Nordgård, Asbjørn. «Knudsen og Nessa med nødrettsorganisasjon», *Dagen*, 25.02.1988, 5.

²⁸⁷ Opheim, Steinar. «Ville hindre abortinngrep», *Dagen*, 12.05.1987, 2.

²⁸⁸ Wade, Lisa. «Biskop Liselrud tar avstand fra aksjonen», *Vårt Land*, 13.05.1987, 8.

²⁸⁹ Eikeland, Jan. «Kraftig refs fra Aarflot», *Dagen*, 19.05.1987, 1.

²⁹⁰ Ødegård, Per Olav. «Kirkene støtter væpnet frihetskamp», *Vårt Land*, 15.05.1987, 7.

Knudsen og Nessa fikk refs for sitt arbeid mot det Sæle i sin artikkel kalte for «abortapartheid».²⁹¹

I anledning 10-års dagen for innføringen av abortloven vakte organisasjonen oppsikt da de to prestene sendte dukker tilgriset i ketsjup til rundt femti høytstående personer, som de anså som ansvarlige for å opprettholde abortloven. Blant dem var den daværende kongen av Norge, Olav V, den sittende stortingspresidenten og likestillingsombudet.²⁹² Aksjonen skapte oppmerksomhet i media, også i *Vårt Land* og *Dagen*. De ansvarlige redaktørene i *Vårt Land* hadde flere ganger uttrykt sin misnøye mot den eksisterende abortloven, men tok likevel avstand fra Knudsen og Nessa sin fremgangsmåte. De mente at Knudsen og Nessa kun gjorde aborttilhengerne en bjørnetjeneste ved å polarisere klimaet og befeste posisjonene. Slikt ville ikke føre til et flertall for å fjerne abortloven.²⁹³

Sjefsredaktør i *Dagen*, Finn Jarle Sæle, tok igjen Knudsen og Nessa i forsvar. Selv om også han estetisk sett ikke syntes noe om bruken av ketsjup, så kunne han ikke forstå hvorfor aksjonen hadde skapt så mye avsky, ettersom de to prestene kun baserte seg på virkelighet om hva en abort egentlig er.²⁹⁴ I dette ligger en viktig del av holdningen til den kristne aksjonen mot abort på 80-tallet. Selv om Sæle ikke nødvendigvis var enig i virkemidlene, var det klart for ham hva som var formålet. Ved å sende ut dukker tilgriset i ketsjup, ønsket man å vekke følelser til fosteret som et menneske. Dukkene fungerte som det Perselli omtaler som en personifisering av fostrene. Mye av aksjonen handlet om nettopp å «visualisere» aborten. Knudsen fryktet at det norske folk kun hadde et teoretisk forhold til abort, og ønsket derfor gjøre det tydelige for dem at en abort faktisk innebar å ende et menneskeliv.²⁹⁵

Under en annen demonstrasjon mot abort i 1988, vakte Børre Knudsen stor oppmerksomhet da han helte det som det senere kom frem at var saueblod, over seg selv utenfor Stortinget. Blodet skulle symbolisere blodet til de tusenvis av fostrene som hadde dødd som følge av abortloven. Knudsen og Nessa kalte det en forsoningsgudstjeneste i forbindelse med den jødiske forsoningsdagen «Yom Kippur». Saueblodet hadde Knudsen med seg fra et lam han hadde slaktet hjemme i Balsfjord. I forkant av demonstrasjonen uttalte Knudsen til *Vårt Land* at det ikke lenger var snakk om plastdukker og ketchup. Aksjonistene hadde på forhånd gått til alle

²⁹¹ Sæle, Finn Jarle. «Ny abortaksjon for å redde liv», *Dagen*, 14.05.1987, 3.

²⁹² Geelmuyden, *En prest og en plage*, 161.

²⁹³ Matre, Hans Erik og Kjøllesdal, Helge. «Hva er hensikten?», *Vårt Land*, 09.04.1988, 5.

²⁹⁴ Sæle, Finn Jarle. «Om å ta avstand fra abort-aksjoner», *Dagen*, 09.04.1988, 3.

²⁹⁵ Geelmuyden, *En prest og en plage*, 156.

avisredaksjonene i Oslo for å varsle om demonstrasjonen.²⁹⁶ Aksjonen endte opp med å vare i bare fem minutter, før både Knudsen og Nessa ble ført vekk av politiet.²⁹⁷

Ved midnattsmessen i 1988 fikk Børre Knudsen og Ludvig Nessa igjen stor oppmerksomhet, og fikk mye plass i avisene. På forhånd hadde de igjen varslet om aksjonen. Bak dem under gudstjenesten hang det en dukke på korset, mens de leste opp fra en falsk navneliste over barnenavn, som skulle være de barna som hadde dødd som følge av abort det året.²⁹⁸ Man ser igjen her et fokus på fosteret som et liv. Fosteret ble personifisert gjennom å bli gitt et navn. Det kan minne om det samme ritualet man kan ha ved hendelser som har ført til tap av flere liv, hvor man vil lese opp navnene til de døde. Fosteret ble videre sammenlignet med Jesus, som ifølge kristen tro døde på korset for menneskenes synder.²⁹⁹ Slik ble fosteret fremstilt som et offer for menneskets synder. I sammenligningen mellom fosteret og Jesus ble fosteret igjen fremstilt som noe rent og hellig. Et drap på et foster var ikke bare drap på et menneskeliv, men et drap på Jesus selv. I sin helhet fungerte midnattsmessen som en begravelse for barna som hadde gått tapt som følge av abort. Som prester, plasserte Nessa og Knudsen ofte demonstrasjonene sine innenfor en religiøs kontekst. Ofte ble det kalt for gudstjenester.³⁰⁰

Videre på 90-tallet fortsatte Knudsen og Nessa å demonstrere ved å ta seg inn på sykehus i forsøk på å stanse aborter. Etter hvert ble de også begge fratatt sine embeter. Ved flere anledninger ble de ilagt bøter som følge av aksjonene sine. Disse nektet de å betale, noe som førte til at de begge ble dømt til å sone i fengsel.³⁰¹ I 1988 gikk Knudsen så langt som å uttale at han «mentalt kunne vært med på å sprengte en institusjon som eksperimenterte med menneskefostre hvis Norge hadde hatt det».³⁰²

Knudsen og Nessa sine aksjoner mottok mye kritikk fra både aborttilhengere, Den norske kirke og media.³⁰³ Slik det kommer frem i kildematerialet, delte de den kristne abortmotstanden i to. På den ene siden hadde man dem som mente at aksjonene deres la stein til byrden, mens andre mente at de gjorde viktig arbeid for å belyse abortsaken. Som vist tidligere tok sjefsredaktør i *Dagen* aksjonene deres i forsvar, og anså dem som nødvendige. Det var også flere som skrev

²⁹⁶ Christiansen, Åge Petter. «Blodig aksjon på Løvebakken», *Vårt Land*, 21.09.1988, 12.

²⁹⁷ Dybvig, Ingeborg. «Fem minutters blodig aksjon», *Vårt Land*, 22.09.1988, 3.

²⁹⁸ Holbek, Jan Arild. «Kraftige reaksjoner mot midnattsmessen i Borge», *Vårt Land*, 02.01.1988, 3.

²⁹⁹ Store norske leksikon, «Synd», av Knut A. Jacobsen, Bente Groth og Margrethe Løøv, 10.05.2024.

<https://snl.no/synd>.

³⁰⁰ Holbek, Jan Arild. «Kraftige reaksjoner mot midnattsmessen i Borge», *Vårt Land*, 02.01.1988, 3.

³⁰¹ Hove, Odd Sverre. «Børre Knudsen har fullført løpet».

³⁰² Sandvand, John Einar. «Knudsen varsler enda sterkere virkemidler», *Vårt Land*, 09.04.1988, 3.

³⁰³ Elvbakken, *Abortspørsmålets politiske historie*, 328.

inn til avisene for å uttrykke sin støtte til de to prestene, som de mente tok støytten for dem. I leserinnlegget «Det var en gang en kristen kirke» forteller presten Odd Sverre Hove om det han betrakter som kirkens fall. I innlegget blir Børre Knudsen fremstilt som helten som turte å stå opp for de ufødte barna.³⁰⁴ Flere av de som skrev inn med leserinnlegg i *Dagen* og *Vårt Land* uttrykte en følelse av en distanse fra Den norske kirke og Kristelig Folkeparti, de to tidligere representantene for deres syn i abortsaken. Hos resten av befolkningen vekket Knudsen og Nessa sine ekstreme aksjoner avsky.³⁰⁵ Da Børre Knudsen døde i 2014, ble han likevel hyllet av både tilhengere og kritikere for hans innsats og mot i abortkampen.³⁰⁶

3.5 «Grasrota»

Selv om organisasjonene var sentrale i arbeidet mot abort, ble det man kan kalle for «grasrota» også viktig. Gjennom sin forskning på den nye kvinnebevegelsen på 70-tallet, viser historiker Elisabeth Lønna at det innenfor en sosial bevegelse er vel så viktig med sympatisører og tilhengere som ledere.³⁰⁷ Aksjon mot abort blant denne «grasrota» viste seg i et bredt spekter, fra leserinnlegg til demonstrasjoner.

Flere ble inspirert av aksjonene til Børre Knudsen og Ludvig Nessa. I 1988 aksjonerte en rekke ungdommer som var del av gruppen Aksjon Redd Liv, i Kristiansand Domkirke. Aksjonen var rettet mot kirkens domprost, Leif Frivold, som de mente aldri hadde bedt for det ufødte liv. De faste kirkegjengerne ble ved søndagsgudstjenesten 2. oktober, møtt av 41 dukker tilsmurt i ketsjup i plastposer og festet sammen med norske flagg til et kors laget av bjørkegreiner. Ledelsen i Aksjon Redd Liv uttalte selv at dukkene skulle symbolisere de i gjennomsnitt 41 fostrene som hver dag ble abortert her i landet. Gruppen hadde selv invitert Børre Knudsen og Ludvig Nessa til å komme til Kristiansand noen uker senere.³⁰⁸

Daværende domprost i Kristiansand Domkirke, Leif Frivold, svarte aksjonistene fra prekestolen under den samme gudstjenesten. Han forsvarte seg fra kritikken som ble rettet mot seg med å si: «Jeg har det samme abortsyn som kirken ellers og som stort sett dekker det synet som Knudsen og Nessa har».³⁰⁹ Frivold utdypte videre:

³⁰⁴ Hove, Odd Sverre. «Den var en gang en kristen kirke», *Dagen*, 10.03.1983, 17.

³⁰⁵ Elvbakken, *Abortspørsmålets politiske historie*, 328.

³⁰⁶ Gjøsund, Alf. «Knudsen hylles «tross alt»», *Vårt Land*, 23.08.2014, 8.

³⁰⁷ Lønna, Elisabeth. «Den nye kvinnebevegelsen i 1970-årene». 2019.

³⁰⁸ Kvalbein, Aud. «Kristiansand-ungdom aksjonerer mot abort», *Dagen*, 03.10.1988, 5.

³⁰⁹ Kvalbein, Aud. «Kristiansand-ungdom aksjonerer mot abort», *Dagen*, 03.10.1988, 5.

Her gjelder det imidlertid former for aksjoner som jeg mener ikke hjelper saken. Kirken må fortsette kampen mot abort i fellesskap og med akseptable midler, ved å be for ufødt liv og støtte mødrene. Dessuten må vi også engasjere oss mer i å hjelpe alle de barn som dør på grunn av krig og sult over hele verden.³¹⁰

Ifølge Frivold var det ikke store forskjeller i synet til Den norske kirke og Knudsen og Nessa. Ifølge ham delte de det samme synet på fosteret som et menneskeliv. Det virker som om Frivold likevel mente at kirken hadde et bredere perspektiv på saken, hvor den også prioriterte å støtte mødrene. For ham kunne man ikke kun kjempe for livet innenfor abortsaken. Man måtte også kjempe for barns rett til liv over hele verden. Det største skillet Frivold derimot trakk frem lå i aksjonsformen. Han mente at aksjoner, som den gjennomført av Aksjon Redd Liv, men også andre utført av Knudsen og Nessa, var skadelige for arbeidet mot abort.³¹¹

Denne aksjonen gikk inn under det som var en sterk mobilisering av ungdom innenfor abortmotstanden på slutten av 80-tallet. Det hele foregikk innenfor Ja til livet-bevegelsen, som samlet flere organisasjoner og menigheter. Den 10. mai 1986 ble Ja til livet-marsjen arrangert.³¹² Rundt 12 000 mennesker, på tvers av landsdeler og trossamfunn, møtte opp for å marsjere gjennom Oslos gater for livsrett og menneskeverd.³¹³ Målet med marsjen var å samle den kristne motstanden for å gjøre seg sett for politikerne. I forbindelse med Ja til livet-marsjen fikk daværende stortingspresident, Jo Benkow, overlevert en resolusjon hvor det het at «Vår oppgave er å kalle enkeltmennesker og politiske myndigheter til nytt ansvar for menneskeverd og livsrett i vårt folk.»³¹⁴ Marsjen var med på å skape et nytt engasjement og håp hos kristne abortmotstandere.³¹⁵ Det ble også på slutten av 80-tallet arrangert Ja til livet-møter, som opplevde høyt oppmøte.³¹⁶

Å arbeide mot abortvennlige holdninger hos ungdom ble også viktig. Slik brukte for eksempel prester og lærere sitt yrke for å aksjonere mot abort. Filmen «Det tause skriket» ble vist i både klasserom, og som del av konfirmasjonsundervisning. Pedagogen Jon Kvalbein var en av dem som hadde tatt i bruk filmen i undervisningssammenheng, og mente at den la opp til gode diskusjoner og refleksjoner.³¹⁷ Ludvig Nessa viste den til konfirmantene sine. Hans egen

³¹⁰ Kvalbein, Aud. «Kristiansand-ungdom aksjonerer mot abort», *Dagen*, 03.10.1988, 5.

³¹¹ Kvalbein, Aud. «Kristiansand-ungdom aksjonerer mot abort», *Dagen*, 03.10.1988, 5.

³¹² Sæle, Finn Jarle. «En historisk dag», *Dagen*, 10.05.1986, 3.

³¹³ Wade, Lisa, Samnøy, Åshild og Kallestad, Jarle. «Folkehav for retten til menneskeliv», *Dagen*, 12.05.1986, 1.

³¹⁴ Wade, Lisa, Samnøy, Åshild og Kallestad, Jarle. ««Vekke til nytt ansvar»», *Dagen*, 12.05.1986, 2.

³¹⁵ Sæle, Finn Jarle. «En historisk dag», *Dagen*, 10.05.1986, 3.

³¹⁶ Lærum, Arnold. «Norsk abortmotstand mobiliseres til kamp», *Dagen*, 14.01.1989, 10.

³¹⁷ Kvalbein, Jon. «La sannheten vekke!», *Dagen*, 09.01.1987, 3.

biskop, Gunnar Lislerud, samt daværende kirke- og undervisningsminister Kirsti Kolle Grøndahl fra Arbeiderpartiet, gikk ut og krevde at Nessa stanset med å inkludere filmen i konfirmasjonsundervisningen. Flere ungdommer hadde fått sterke følelsesmessige reaksjoner som følge av filmens sterke virkemidler. Flere foreldre hadde rykket ut mot Nessas konfirmasjonsundervisning som følge av dette.³¹⁸ Biskopen i Borg kom senere med et påbud om å stanse visningen av filmen også for et voksent publikum. Nessa valgte å likevel vise den, noe som førte til håndgemeng mellom noen av de fremmøtte i publikum og noen demonstranter som hadde møtt opp.³¹⁹

«Det tause skriket» ble sendt inn til vurdering i flere faginstanser. Biskopen i Borg, Gunnar Lislerud, sendte den inn til vurdering i Kirkens konfirmasjonsutvalg. Hordalandsaksjonen mot fosterdrapsloven, som distribuerte filmen, ba om en pedagogisk vurdering som de ville levere over til Kirkerådet. Den ble også sendt til Statens Filmkontroll.³²⁰ Det ble den utstyrt med 18 års aldersgrense for offentlig fremvisning. Da oppfordret Hordalandsaksjonen til sivil ulydighet. De mente at det at en film om abort får en 18 års aldersgrense, viser akkurat hvor brutal landets abortlov er.³²¹

De daværende ansvarlige redaktørene i *Vårt Land*, Hans Erik Matre og Helge Kjøllesdal, forsvarte «Det tause skriket» på lederplass. De mente at filmen fungerte som en nødvendig brannfakkellinn i abortkampen. Filmene ville vekke folket for alle de barnene som blir drept som følge av abortpraksisen, som ble viet lite oppmerksomhet. Om man skulle vise den som del av undervisningen var de derimot ikke helt sikre på. Det var avhengig av modenhet, og måtte være opp til foreldrene.³²² *Vårt Land* satte i denne saken sammen et panel med fagpersoner for å vurdere filmene. Det rådet imot å vise filmene fordi de tok i bruk for sterke virkemidler, og belyste ikke de sosiale problemene knyttet til abort.³²³ Et selvoppnevnt utvalg dannet på initiativ av rektor Bjarte Larsson i Lebesby i Finnmark, kom i sin utredning frem til en annen konklusjon. Utvalget besto av 14 personer knyttet til helsearbeid, undervisning og kirke, som konkluderte med at filmene «Det tause skriket» kunne være et tjenlig undervisningsmiddel i både skolen og i konfirmantundervisningen. Medlemmene i utvalget hadde erfaringer med at visning av filmene førte til økt abortmotstand hos elevene. Slik mente

³¹⁸ Vaaland, Tor Øystein. ««Stopp anti-abortfilmen»», *Vårt Land*, 05.01.1987, 2.

³¹⁹ Solsvik, John. «Slåsskamp ved alteret», *Dagen*, 02.01.1987, 7.

³²⁰ Finslo, Stig. «Abortfilm skal til vurdering i fag-instanser», *Vårt Land*, 07.01.1987, 9.

³²¹ Finslo, Stig. «Sivil ulydighet mot abortloven», *Vårt Land*, 22.01.1987, 1.

³²² Matre, Hans Erik og Kjøllesdal, Helge. «Taust skrik», *Vårt Land*, 09.01.1987, 5.

³²³ Finslo, Stig og Eliassen, Ingeborg. «Vær varsom!», *Vårt Land*, 10.01.1987, 11.

de at filmen fikk gjennomslag for abortstandpunktet som Kirken hadde hevdet i lang tid, men som de ikke hadde fått gjennom ved bruk av «vanlige» talemåter». ³²⁴

«Det tause skriket» var ikke den eneste filmen som ble brukt i kampen mot abort. Norsk Pro Vita og Folkebevegelsen for Livsrett og Menneskeverd sto bak filmen «Levende Live». Filmen var laget for konfirmantundervisning og undervisning på ungdomsskoler og videregående skoler. I filmen møter man 16 år gamle gravide «Kari» sine tanker og følelser mens hun forsøker å bestemme seg for om hun skal fortsette svangerskapet eller ikke. I filmen får man også innsikt i barnefaren sine tanker om situasjonen. I filmen blir fosteret «Live» også presentert gjennom foto og stemme. Ifølge styreformann i Folkebevegelsen for Livsrett og Menneskeverd var det helt naturlig å gi fosteret en stemme: «Et foster er et selvstendig menneske, men det kan ikke forsvare seg». Slik blir fosteret personifisert gjennom å bli gitt en egen stemme i abortsaken. ³²⁵

Selv om ikke alle deltok i aksjonene mot abort, ble det likevel tatt i bruk andre kanaler for å få sin stemme hørt. Både *Dagen* og *Vårt Land* bar i denne perioden preg av lesere som gjerne hadde lyst til å gi uttrykk for sin mening i leserinnlegg. Slik deltok også de i debatten. Ofte var det som en reaksjon på en debatt eller hendelse, mens det andre ganger kun var for å gi generelt uttrykk for sitt standpunkt i saken. I forbindelse med Knudsen-saken i 1982, mottok *Vårt Land* så mange innsendinger at de måtte nøye seg med å samle noen av dem i en del av avisen. Etter at Børre Knudsen og Ludvig Nessa mottok mye kritikk fra flere ledere innenfor Den norske kirke etter sine aksjoner i 1987, skrev sogneprest Jan H. Walle et leserinnlegg til *Dagen*, hvor han ønsket å være talerør og penn for de mange kristne som gjerne ville gi uttrykk for sin tilslutning til kampen Knudsen og Nessa kjemper. Der sammenlignet han de to prestene med profetene i Bibelen for sitt arbeid i abortkampen, som ble oppfattet som en troskamp med moralske følger. ³²⁶

Selv om det var nyanser innenfor argumentasjonen, var det mest aksjonsformene som splittet de kristne abortmotstanderne på 80-tallet. Den norske kirke og Kristelig Folkeparti ble kritisert for å ikke gjøre nok. Børre Knudsen og Ludvig Nessa skapte strid om hvor langt man skulle gå i arbeidet mot abort. Saken var den samme, men man var uenig om hvordan man skulle gå frem.

³²⁴ Kvalbein, Aud. ««Det tause skriket» gir økt abortmotstand», *Dagen*, 19.11.1988, 4.

³²⁵ Mangrud, Reindun. «Videofilm for ungdom skal skape abortdebatt», *Vårt Land*, 23.09.1989, 2.

³²⁶ Walle, Jan H.. «En profetisk aksjon», *Dagen*, 30.01.1987, 3.

4.0 Argumentasjon mot abort i perioden 2013-2023

4.1 Perioden 2013-2023

Fra 1989 til 2013 var det lite offentlig debatt om abort. På Stortinget ble kampen ansett som tapt.³²⁷ Børre Knudsen og Ludvig Nessa holdt seg aktive utover 90-tallet og inn på 2000-tallet. Ved Stortingsvalget i 2005 stilte de til valg i sju fylker under partiet Abortmotstandernes liste. Ved valget i 2009 stilte de i kun Østfold fylke. Ingen av valgene førte til at de fikk mandater på Stortinget. I 2002 slo Folkebevegelsen for livsrett og menneskeverd seg sammen med Pro Vita, og ble til organisasjonen Menneskeverd.³²⁸

I 2011 ble et nytt kristent parti, De Kristne, stiftet som reaksjon på at flere i Kristelig Folkeparti ønsket å fjerne bekjennelsesparagrafen til tillitsvalgte. Bekjennelsesparagrafen krevde at partiets tillitsvalgte skulle være kristne.³²⁹ Det nye partiet kritiserte Kristelig Folkeparti for sin passive holdning til abort, og gikk hardere ut i sitt partiprogram. Flere innenfor den kristne befolkningen, blant annet representanter for Kristelig Folkeparti, fryktet at det å ha to kristne partier kun ville splitte de kristne velgerne. I 2022 endret partiet navn til Konservativt.³³⁰

Abortdebatten ble ikke varm igjen etter 80-tallet før i 2013, og det er av den grunn at jeg ønsker å starte her. I perioden 2013-2023 ble det fremmet flere forslag om mindre endringer av abortloven, som grunnet fortsatt sterke følelser rundt abort, har skapt store reaksjoner. Etter Stortingsvalget i 2013, dannet partiene Høyre og Fremskrittspartiet regjering med Kristelig Folkeparti og Venstre som støtteparti. I forhandlingene med støttepartiene ble det avtalt at regjeringen skulle fremme et forslag som ville gjøre det opp til hver kommune å bestemme om fastlegene skulle kunne reservere seg mot å henvise pasienter videre til spesialhelsetjenesten for abort. Forslaget handlet om å utvide reservasjonsretten, men ble det første forsøket fra en regjering på å stramme inn abortloven. Det skapte stor motstand blant aborttilhengerne, og flere tok til gatene for å demonstrere. Etter høringene valgte regjeringen å ikke gå videre med forslaget, men bestemte at det ikke skulle være nødvendig for gravide kvinner å gå til fastlegen først for en eventuell abort.³³¹

³²⁷ Elvbakken, *Abortspørsmålets politiske historie*, 328.

³²⁸ Elvbakken, *Abortspørsmålets politiske historie*, 333-334.

³²⁹ Gudvangen, Stein. «Terje Simonsen er død», *Dagen*, 04.11.2015.

³³⁰ Rasmussen, Kenneth Fjell. «Partiet De Kristne skifter navn».

³³¹ Elvbakken, *Abortspørsmålets politiske historie*, 338-339.

Etter Stortingsvalget i 2017, ble abortsaken avgjørende for Kristelig Folkepartis beslutning om å gå inn i regjering med Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre. Den sittende regjeringen med Høyre og Fremskrittspartiet, ønsket å få med seg Kristelig Folkeparti og Venstre i en flertallsregjering. For å appellere til KrF, innebar forhandlingene endringer i abortloven i form av et forslag om forbud mot fosterreduksjon, ofte omtalt som tvillingabort. Dette førte til en splittelse i sentrumspartiet KrF, mellom dem som ønsket å inngå et samarbeid med høyresiden i politikken, og dem som ønsket å samarbeide med partiene på venstresiden. Den daværende partilederen, Knut Arild Hareide, åpnet opp for samarbeid med venstresiden, og ble slik en representant for den fløyen. Daværende nestleder i KrF, Kjell Ingolf Ropstad, ble derimot representant og stor pådriver for dreiningen mot høyresiden.³³²

Ved landsmøtet til Kristelig Folkeparti samme år, ble det flertall for regjeringssamarbeid med høyresiden. Etter nederlaget gikk Knut Arild Hareide av som partileder, mens Kjell Ingolf Ropstad kom seirende ut som partiets nye leder. Slik ble abortloven et forhandlingskort i regjeringsforhandlingene. Selv om fosterreduksjon sto sentralt for Kristelig Folkeparti, ønsket det også en fjerning av abortlovens paragraf 2c. Paragraf 2c innebærer at man kan ta abort etter uke 12, dersom «det er stor fare for at barnet kan få en alvorlig sykdom»³³³. I selve regjeringsforhandlingene på Hadeland i 2019, fikk Kristelig Folkeparti gjennomslag for et forbud mot fosterreduksjon, men tapte på punktet om en fjerning av paragraf 2c. Debatten rundt fosterreduksjon og paragraf 2c ble del av en større debatt om bioteknologi.

I 2019 kom Bispemøtet med en uttalelse på vegne av Den norske kirke, hvor det beklaget for tonen Den norske kirke tidligere har hatt i abortdebatten. Biskopene anerkjente at de hadde møtt kvinner i vanskelige situasjoner på en måte som hadde påført dem ekstra belastninger.³³⁴ Uttalelsen ble et viktig skifte i Den norske kirke sin posisjon i abortdebatten. Den mottok ulike reaksjoner. Blant kristne skapte den stor debatt. I denne debatten deltok også biskopene for å forsvare uttalelsen mot kritikken.

I 2022 ble det oppnevnt et utvalg ved kongelig resolusjon som skulle gjennomgå bestemmelser i abortloven, vurdere alternativer til *Dagens* abortnemnder, samt vurdere veiledningen og oppfølgingen av kvinner som har tatt abort. I desember 2023 kom utvalget med NOU'en *Abort*

³³² Elvbakken, *Abortspørsmålets politiske historie*, 341-342.

³³³ Lov 13. juni 1975 nr. 50 om svangerskapsavbrudd (abortloven) <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1975-06-13-50>.

³³⁴ Den norske kirke. «Samtalen om abort: et bidrag fra Bispemøtet».

i Norge: *Ny lov og bedre tjenester*.³³⁵ Utvalget foreslo blant annet å flytte grensen for retten til selvbestemt abort fra 12. uke av svangerskapet **til** den 18.³³⁶

I kapittelet som tok for seg aksjonen mot abortloven i perioden 1980-1989, ble den ikke-parlamentariske aksjonen vektlagt. I denne perioden ble abortkampen ansett som tapt på Stortinget. Derfor ble arbeidet utenfor viktig. Aktivister som Børre Knudsen og Ludvig Nessa ble viktig i denne kampen. I den gjeldende perioden 2013-2023, hadde den utenomparlamentariske aksjonen mot abort roet seg ned. Den parlamentariske aksjonen hadde derimot tatt seg opp igjen. Der ble det arbeidet mot abortloven gjennom regjeringsforhandlinger og kompromisser. I 2018 tok den seg opp etter valget, da arbeidet som nevnt, ledet til at daværende partileder for Kristelig Folkeparti, Knut Arild Hareide, gikk av. Dessuten foregikk aksjonen, i likhet med på 80-tallet, også i avisene. Ettersom aksjon mot abortloven i denne perioden ikke var like hyppige, og for det meste kun gjorde seg gjeldende innenfor den politiske sfæren, har jeg valgt å inkludere aksjonsdelen sammen med argumentasjonsdelen, og ikke dele dem opp i hvert sitt kapittel.

I dette kapittelet vil jeg analysere argumentasjonen brukt mot abortloven fra 1978 fra kristent hold i perioden 2013-2023. Kapittelet er delt inn ut fra de samme argumentene som utgjorde inndelingen av kapittel 2 om perioden 1980-1989. Disse argumentene er det religiøse, fosterets status, det juridiske, det moralske og det etiske. Samtidig som argumentasjonen gjennomgås og analyseres, vil jeg sammenligne den med argumentasjonen mot abortloven fra kristent hold på 80-tallet. Her vil jeg også ha en egen del om hvilken linje avisene *Dagen* og *Vårt Land* har fulgt. Slik kan argumentasjonen mot abortloven i vår egen samtid, belyses fra et historisk perspektiv.

4.2 Religiøse argumenter

Slik som påpekt i gjennomgangen av perioden 1980-1989, grunner det kristne fostersynet seg i stor grad i den kristne læren. Argumentasjonen mot abortloven med utgangspunkt i fosteret som liv og gjennom det religiøse, er derfor tett knyttet sammen. I den gjeldende perioden, 2013-2023, ble det religiøse mindre fremtredende, spesielt med et skille mellom religion og politikk.

³³⁵ NOU (2023: 29). *Abort i Norge: En ny lov og bedre tjenester*, 19.

³³⁶ NOU (2023: 29). *Abort i Norge: En ny lov og bedre tjenester*, 196.

Synet på fosteret som liv sto fortsatt like sentralt i argumentasjonen mot abort, men ble begrunnet på andre vis.

Da Den norske kirke i 2019 gikk ut og beklaget for sine tidligere tilnærminger og uttalelser i abortdebatten, vekket det blandede reaksjoner innenfor det kristne miljøet. Saken fylte store deler av både *Vårt Land* og *Dagen* sine utgaver de påfølgende dagene. I uttalelsen fra Bispemøtet, slo biskopene fast at «fosteret er fra unnfangelsen et liv med verdi og krav på vern», men mente at kirken gjennom historien i for liten grad hadde tatt inn over seg den situasjon mange gravide kvinner har stått i.³³⁷ Flere mente at delen om fosterets verdi og krav om vern kom altfor sent i uttalelsen. I innleggene som ble publisert i *Dagen* og *Vårt Land* om saken, var det spesielt et utsagn i uttalelsen som kritikerne hengte seg opp i. Dette var delen hvor det sto at «Et samfunn med legal adgang til abort er et bedre samfunn enn et samfunn uten slik adgang».³³⁸ Denne delen ble tolket som at Den norske kirke nå hadde tatt et standpunkt for selvbestemt abort.

I lederartikkelen den 18. februar, kun dager etter Bispemøtets uttalelse, skrev *Dagens* sjefredaktør Vebjørn Selbekk, at biskopene heller burde lære av paven.³³⁹ Selbekk var blant dem som gikk hardest ut i sin kritikk mot kirken. Selbekk viste til paven, som tydelig slo fast i sin tale på Petersplassen året før at abort er drap av barn, hvor et uskyldig liv blir tatt for at andre skal ha et lettere liv. Selbekk sa seg sterkt uenig i at et samfunn med tilgang til lovlig abort er et bedre enn et samfunn uten, og argumenterte med at:

Det er i alle fall ikke bedre for barna som ennå ikke har sett solen. Når en kvinne kommer i knip fordi hun blir bærer av et ufødt liv, må vi i fellesskap og nestekjærlighet søke bedre løsninger enn å myrde den minste av dem.³⁴⁰

Selbekk ga her også tydelig uttrykk for hvem han mente burde komme først av fosteret eller den gravide kvinne. Fosteret var for Selbekk et menneskeliv som krever beskyttelse, mens kvinnens situasjon kan løses på andre vis enn gjennom en abort.³⁴¹ Selbekk mente at det norske folk lever i en «dødens kultur», hvor det unge og sterke dyrkes, mens man forakter det svake og sårbare. Slik virker det som om Selbekk oppfattet abort, og dermed det han så på som en nedvurdering av menneskeverdet, som en konsekvens av sekulariseringen av det norske

³³⁷ Den norske kirke. «Samtalen om abort: et bidrag fra Bispemøtet».

³³⁸ Den norske kirke. «Samtalen om abort: et bidrag fra Bispemøtet».

³³⁹ Selbekk, Vebjørn. «Biskopene burde lære av paven», *Dagen*, 18.02.2019, 2.

³⁴⁰ Selbekk, Vebjørn. «Biskopene burde lære av paven», *Dagen*, 18.02.2019, 2.

³⁴¹ Selbekk, Vebjørn. «Biskopene burde lære av paven», *Dagen*, 18.02.2019, 2.

samfunnet. Tankegangen om at sekulariseringen av samfunnet fører Norge inn i en mørkere tid, var noe som gikk igjen i flere av artiklene og innleggene i *Dagen*. Selbekk valgte å avslutte med å sitere den avdøde presten Karsten Isachsen: «Hvis det finnes en Gud i Himmelen, som er Far for alt som heter barn i Himmelen og på jord, så er det ingen ting i vårt slektsledd som provoserer Ham mer enn at vi har alminneliggjort abort».³⁴² Selbekks argumentasjon mot abort hadde altså i stor grad sitt utspring fra det religiøse.

I utgaven av *Dagen* dagen etter, 19. februar, kom biskopen i Bjørgvin, Halvor Nordhaug, med et motsvar til Selbekk.³⁴³ Nordhaug reagerte spesielt på Selbekk sin bruk av paven uttalelse: «Det er drap av barn. Og for å ha et lettere liv, blir et uskyldig liv tatt».³⁴⁴ Nordhaug satt spørsmålsteget ved om dette var slik *Dagen* ønsket å uttale seg som avis. For ham forenklet dette utsagnet de flere vanskelige dilemmaene knyttet til abort. Han trakk frem kvinner som ønsket abort etter voldtekt eller incest, og lurte på om Selbekk hadde lyst til å si at de kun ønsket det for å få et lettere liv.³⁴⁵

For Nordhaug kan abort ses på som et nødvendig onde i en ond verden preget av overgrep, urettferdighet og nød. Han pekte på at i et internasjonalt og historisk perspektiv har man sett at uten rett til abort, blir det utført illegale aborter som utsetter de gravide kvinnene for stor fare. Med det viste Nordhaug til delen av Bispemøtets uttalelse som flere reagerte på.³⁴⁶ Etter utsagnet «Et samfunn med legal adgang til abort er et bedre samfunn enn et samfunn uten slik adgang»³⁴⁷, utdypte biskopene i uttalelsen med «Det forhindrer illegale aborter, og fremmer helse, sikkerhet og trygghet for kvinner. Det blir ikke minst tydelig i et globalt perspektiv».³⁴⁸ For biskopene var abort etisk forsvarlig i gitte tilfeller, og derfor ble det sett på som nødvendig for dem med legal tilgang til abort. Denne uttalelsen utgjorde slik en sterk vridning i Den norske kirke sin holdning til abort.

Bispemøtets uttalelse skapte reaksjoner også blant *Vårt Land* og *Dagens* lesere. Katolikk Eirik A. Steenhoff stilte i *Dagen* spørsmålet «Hva er vitsen med å ha en kirke om den ikke taler profetisk?».³⁴⁹ I innlegget kritiserte Steenhoff biskopene for å gå imot det tradisjonelle kristne synet om at «fosteret har et gudgitt menneskeverd fra unnfangelsen av», og å heller mene at

³⁴² Selbekk, Vebjørn. «Biskopene burde lære av paven», *Dagen*, 18.02.2019, 2.

³⁴³ Nordhaug, Halvor. «Bispemøtets uttalelse om abort», *Dagen*, 19.02.2019, 3.

³⁴⁴ Selbekk, Vebjørn. «Biskopene burde lære av paven», *Dagen*, 18.02.2019, 2.

³⁴⁵ Nordhaug, Halvor. «Bispemøtets uttalelse om abort», *Dagen*, 19.02.2019, 3.

³⁴⁶ Nordhaug, Halvor. «Bispemøtets uttalelse om abort», *Dagen*, 19.02.2019, 3.

³⁴⁷ Den norske kirke. «Samtalen om abort: et bidrag fra Bispemøtet».

³⁴⁸ Den norske kirke. «Samtalen om abort: et bidrag fra Bispemøtet».

³⁴⁹ Steenhoff, Eirik A.. «En sjokkerende uttalelse», *Dagen*, 19.02.2019, 18.

det er et gode for samfunnet å «ta livet av uskyldige mennesker».³⁵⁰ For ham ville det heller vært et gode om det sekulære samfunnet fikk høre sannheten om abort. Steenhoff så på Den norske kirke som et offer for presset fra den politiske makten og den moralske konsensusen. Han oppfordret medlemmene av Den norske kirke til å stå imot presset til å akseptere den gjeldende abortloven, og heller forholde seg til «den høyere lov» gitt av Gud.³⁵¹

Sekulariseringen av det norske samfunnet er noe som blir påpekt av flere i *Vårt Land* og *Dagen*. For dem har det oppstått et tydelig skille mellom religion og politikk. Kristelig Folkeparti ble sterkt kritisert for å ikke gjøre nok politisk i arbeidet mot abort. Partiet De Kristne, nå kalt Konservativt, brøt med KrF, fordi det mente at dette partiet ikke førte en politikk som var tro nok til den kristne lære.³⁵² I 2018 sto sentrumspartiet ovenfor et valg om å samarbeide med høyresiden eller venstresiden i politikken. Den røde fløyen i KrF, som ønsket å samarbeide med venstresiden, fryktet at partiet kun ville bli kjent som et «smalt abortparti». Representanten for partiet sin blåe fløy, som ønsket et samarbeid med høyresiden, Kjell Ingolf Ropstad, så på regjeringssamarbeidet som en historisk mulighet til å kunne endre abortloven. Olaug Bollestad, som også tilhørte den blå fløyen, poengterte likevel at endringen av abortloven kun gjaldt å gi alle barn i mors liv likt rettsvern, ikke å røre kvinnens selvbestemmelsesrett.³⁵³

I den forbindelse gikk sjefsredaktør i *Dagen*, Vebjørn Selbekk, ut i avisens lederartikkel på vegne av redaksjonen, og ga sin støtte til Ropstad og en fjerning av paragraf 2c.³⁵⁴ Han ønsket også å uttrykke avstand til «de KrF-erne som nå åpent gir uttrykk for at de håper partiets forhandlinger på abortområdet skal mislykkes og at hele regjeringssprosjektet skal havarere».³⁵⁵ Slike holdninger oppleves av Selbekk som en respektløshet overfor et av partiets viktigste hjertesaker.³⁵⁶ Her viste avisen *Dagen* en tydelig støtte til en endring av abortloven. I *Vårt Land* ser man ikke noe lignende. Lederartikkelen viser samtidig også nettopp hvor splittet Kristelig Folkeparti var i denne debatten.

I 2022 gikk lederen for KrFU, Hadle Rasmus Bjuland, ut og krevde at Kristelig Folkeparti måtte ta et standpunkt i abortsaken, enten totalt forbud eller akseptere abortloven. Han mente at abortforbud ikke ville fungere, og at det derfor var på tide at partiet godtok abortloven fra

³⁵⁰ Steenhoff, Eirik A.. «En sjokkerende uttalelse», *Dagen*, 19.02.2019,18.

³⁵¹ Steenhoff, Eirik A.. «En sjokkerende uttalelse», *Dagen*, 19.02.2019,18.

³⁵² Gudvangen, Stein. «Terje Simonsen er død», *Dagen*, 04.11.2015.

³⁵³ Lindvåg, Andreas H.. «Frykter å bli smalt «abortparti»», *Vårt Land*, 08.11.2018, 4-5.

³⁵⁴ Selbekk, «Grensepåler mot sortering», *Dagen*, 10.11.2018, 2.

³⁵⁵ Selbekk, «Grensepåler mot sortering», *Dagen*, 10.11.2018, 2.

³⁵⁶ Selbekk, «Grensepåler mot sortering», *Dagen*, 10.11.2018, 2.

1978. Samme år stemte et klart flertall av landsmøtet til KrFU om å støtte prinsippet om selvbestemt abort. Sjefredaktør i *Dagen*, Vebjørn Selbekk, kalte det et «verdimessig havari i abortsaken», og rettet sterk kritikk mot Bjuland, som han mente smykket seg med kristennavnet samtidig som han sviktet de ufødte barna som er skapt i Guds bilde. For ham betydde ungdomspartiet vedtak at det ufødte liv ikke har noe menneskeverd frem til uke 12.³⁵⁷

I et senere innlegg med tittelen «Selbekks konspirasjonsteorier er bare skremmende», svarte Bjuland på Selbekk sin gjentagende kritikk. Bjuland skrev at det på 70- og 80-tallet var riktig av partiet å kjempe mot dagens abortlov, fordi det grunnet helt andre holdninger og verdier i befolkningen, ville vært det beste tiltaket med en strammere abortlov for å få ned aborttallene. I 2023 var situasjonen en helt annen ifølge Bjuland, ettersom mesteparten av befolkningen ikke deler det samme synet på livets start. Selv om målet var det samme som på 70- og 80-tallet, må KrF også ha politikk for dem som ikke deler deres menneskesyn. Det kunne ikke være partiets oppgave å forme folks holdninger. Dets hovedoppgave var å føre en politikk for alle, selv om man ikke nødvendigvis var prinsipielt enig i alt. Videre pekte Bjuland på at de lave aborttallene i Norge viste at abortloven fungerte, mens det i land hvor det ble praktisert et abortforbud, som Polen, ble anslått at tallene er betydelig høyere.³⁵⁸ Selbekk svarte Bjuland ved å peke ut det han oppfattet som en logisk britisk i hans argumentasjon. For ham manglet det logikk i å kjempe for det ufødte liv gjennom å fjerne rettsvernet for det ufødte liv.³⁵⁹ Også generalsekretær i Menneskeverd, Morten Dahle Stærk, kritiserte Bjuland. Stærk mente at det var KrF sin oppgave som et verdiparti å holde fast på de grunnleggende verdiene.³⁶⁰ Denne debatten vitner om en strid om hvordan man som kristen abortmotstander skal forholde seg til abortloven i nyere tid.

Det virker på den ene siden som om det fra 80-tallet og frem til perioden 2013-2023 hadde vokst frem en større avstand mellom representantene for de kristne abortmotstanderne, som institusjoner og leder, for eksempel Den norske kirke og Kristelig Folkeparti, og det man kunne oppfatte som «grasrota», altså enkeltmedlemmene av det kristne miljøet. Kirken hadde fått en mindre sentral posisjon i den norske abortmotstanden. Meland skriver i sin masteroppgave, *Da du trengte en neste, var den der?*, om kirkens rolle i abortdebatten. Ifølge Meland sto ikke Den norske kirke forrest i abortdebatten lenger, og skriver at flere hadde etterlyst et bidrag fra

³⁵⁷ Selbekk, Vebjørn. «Et verdimessig havari i abortsaken», *Dagen*, 28.09.2022, 2.

³⁵⁸ Bjuland, Hadle Rasmus. «Selbekks konspirasjonsteorier er bare skremmende», *Dagen*, 14.02.2023, 18.

³⁵⁹ Selbekk, Vebjørn. «Bjuland tåkelegger sin egen snuoperasjon i abortsaken», *Dagen*, 21.02.2023, 2.

³⁶⁰ Almedal, Karl. «Kritiserer KrFU-lederens abortforslag», *Dagen*, 03.09.2022, 8.

kirken.³⁶¹ Ifølge Ulrika Westerlund kan man observere det samme i Sverige, hvor den kristne motstanden viser seg i større grad gjennom de kristne politiske partiet enn gjennom kirken. Resultatet av dette har vært at den svenske abortdebatten er av en mer ideologisk art.³⁶² På den andre siden kan man også i tidligere tid, slik som gjennomgått i kapitlene om argumentasjon og aksjon i perioden 1980-1989, finne en misnøye med Den norske kirke og Kristelig Folkeparti sin innsats og «motsigende» posisjoner i abortkampen fra den kristne «grasrota».

Abortmotstanden som kommer frem i avisene bærer preg av at verden har gått gjennom en økt globalisering de siste tiårene. Selv om man kunne se en økning i saker rundt abort fra utlandet på slutten av 80-tallet, fikk det betydelige større plass i perioden 2013-2023. Det kan skyldes at amerikansk politikk hadde fått stor oppmerksomhet i media, og dermed hadde også endringene innenfor abortsaken i USA, fått økt plass. Dette var spesielt tilfellet under den amerikanske valgkampen i 2016. I både *Vårt Land* og *Dagen* var det flere som stilte seg kritisk til Donald Trump som presidentkandidat. Det var likevel klart for dem at Clinton heller ikke var en ønskelig kandidat. Abort ble for dem en viktig del av denne valgkampen. I lederartikkelen «Lærdommer fra kristne Trump-tilhengere» fra *Dagen*, publisert i 2016 under valgkampen, pekte sjefredaktør, Vebjørn Selbekk, på at de kristne abortmotstanderne kunne føre til at Trump kan vinne valget. Dette var fordi de sto på sitt i sakene som gjaldt for dem, som for eksempel abort. Selv om Selbekk mente at Trump ikke var til å stole på, mente han likevel at Kristelig Folkeparti kunne lære av disse velgernes vilje til å stå fast på sine standpunkter.³⁶³

Mellom 1980-1989 til 2013-2023 har motstanden mot abort i befolkningen sunket betraktelig. I Statistisk sentralbyrå sin velgerundersøkelse ved Stortingsvalget i 2021, svarte 77 prosent at de støttet selvbestemt abort.³⁶⁴ Det kan virke som om posisjonen mot abort kjentes ensom ut, og at dermed blir mangel på motstand fra representantene for kristne institusjoner og miljøer, betraktet som et svik. Spesielt er dette noe man kunne se i leserinnlegg publisert i *Dagen*, som hadde beholdt en sterkere motstandslinje mot abort enn *Vårt Land*. Likevel kan man finne lignende holdninger hos *Vårt Land* også. Et eksempel er leserinnlegget «Teologielitens bortforklarende byråkratspråk» av lektor Sofie Braut. Braut mente av kvinnekampen hadde kommet i veien for fosteret. Ifølge henne, tok teologieliten, i dette tilfellet Bispemøtet, i bruk

³⁶¹ Meland, *Da du trengte en neste, var den der?*, 5.

³⁶² Westerlund, *Nutida abortmotstånd i Sverige*, 86.

³⁶³ Selbekk, Vebjørn. «Lærdommer fra kristne Trump-tilhengere», *Dagen*, 10.10.2016, 2.

³⁶⁴ NOU (2023: 29). *Abort i Norge: En ny lov og bedre tjenester*, 19.

et byråkratispråk som ikke rommet fosteret som subjekt.³⁶⁵ Hun satt spørsmålsteget ved at kvinner, for å virkelige bli frie og myndiggjorte, skulle få full råderett over et annet menneske sitt liv. Man kan hos Braut finne en tydelig misnøye med den kristne eliten.³⁶⁶

I *Vårt Land* og *Dagen* kan man finne igjen denne «grasrota» i de korte leserinnleggene. Spesielt er dette tilfellet i *Dagen*. Skribenter i avisene som i den gjeldende perioden var mer kjente eller innehadde viktige posisjoner, ble ofte viet større plass. Ved slike innlegg ble ofte bilde av skribenten og skribentens tittel eller yrke inkludert. Leserinnlegg skrevet av mer ukjente lesere, inkluderte kun navn, og noen ganger stedsnavn. De ble ofte gitt mindre plass, og ble plassert sammen under én spalte. I perioden 2013-2023 var det her man fant det mer harde og direkte språket om abort. Argumentasjonen som ble brukt her mot abortloven lignet i større grad den fra 80-tallet, og skilte seg slik fra argumentasjonen i de andre innleggene. Disse korte leserinnleggene var også å finne i på 80-tallet. Forskjellen var at det da ikke var like stor meningsforskjell mellom disse og innleggene fra politikere, eksperter og journalister. Innlegg av en slik art vil gjøre seg gjeldende innenfor alle de fem kategoriene for argumentasjonen mot abortloven.

4.3 Fosteret som liv

Som vist tidligere oppsto det ved flere tilfeller i perioden 2013-2023 debatter rundt abort. Debattene dreide seg spesielt om fosteret som et menneskeliv med en egenverdi. Da daværende statsminister Erna Solberg åpnet for forhandlinger om endringer i abortloven i 2018, handlet det om mindre endringer av abortloven, fremfor en fjerning av den. Her kan man spesielt få frem nyansene innad i den kristne motstanden. Gjennom å følge debatten som foregikk parallelt i *Vårt Land* og *Dagen*, kan man dessuten finne ut hva som ble sett på som grunnlaget for et forbud mot fosterreduksjon, samt en fjerning av paragraf 2c.

I debatten som fulgte etter regjeringens beslutning om et forbud mot fosterreduksjon skrev leser Bøye Vigdal et leserinnlegg i *Dagen*, hvor han stilte spørsmålet: «Hva har skjedd med menneskesynet vårt?».³⁶⁷ Vigdal tok i bruk det samme språket og flere av argumentene som ble brukt av kristne abortmotstandere på 80-tallet. Blant annet skrev han:

³⁶⁵ Braut, Sofie. «Teologielitens bortforklarende byråkratspråk», *Vårt Land*, 26.02.2019, 15.

³⁶⁶ Braut, Sofie. «Teologielitens bortforklarende byråkratspråk», *Vårt Land*, 26.02.2019, 15.

³⁶⁷ Vigdal, Bjørn. «Hva har skjedd med menneskesynet vårt?», *Dagen*, 12.02.2019, 18.

Hva er det som får både kvinner og menn til å bli så provosert fordi noen vil beskytte og ta vare på et lite menneske, som befinner seg i mors mage? Hva har skjedd med menneskesynet vårt, omsorgen for det ufødte livet? Har vi glemt at livet et hellig, også det ufødte, gitt oss av Gud den allmektige? Jeg bare undres!³⁶⁸

Vigdal brukte den samme argumentasjonen mot fosterreduksjon. Han skrev at han ikke kunne forstå hvordan en kommende mor til tvillinger, kunne velge «å ta livet av» det ene fosteret.³⁶⁹ Sentralt for dette synspunktet sto fortsatt den kristne lære hos Vigdal. Man ser her at selv om det hadde blitt større aksept for retten til abort hos kristne abortmotstandere, ble det fortsatt av flere omtalt som et drap. Sentralt for dette synspunktet står fortsatt den kristne lære hos Vigdal.

I utgaven som kom dagen etter, publiserte *Dagen* en kronikk av pensjonert allmennlege Fred Andersen.³⁷⁰ I kronikken trakk Andersen frem at det i perioden 1984-2017 var født 40 167 barn gjennom IVF, mens det i perioden 1979-2017 var gjennomført 567 254 svangerskapsavbrudd. For Andersen var det merkelig at man aborterte så mange fostre, samtidig som man arbeidet hardt for å gro fostre til barnløse par. Det hele kunne blitt løst med at barnløse par heller adopterte uønskede barn. Videre tok han opp landets fødselsunderskudd, som statsminister Erna Solberg, hadde tatt opp i nyttårstalen i 2019. Andersen stilte spørsmålet om det muligens var de 567 000 døde fostrene man manglet for å motvirke nedgangen i befolkningstallet.³⁷¹ Andersens fostersyn kommer tydelig til uttrykk i innlegget. Det viser at abort fortsatt i denne perioden ble argumentert mot som et drap.

I leserinnlegget «Et lands moralske forfall» av Erling Ekholt ser man lignende tilnærming hvor man oppga hvor mange «fosterdrap» som har funnet sted siden selvbestemt abort ble innført i 1979.³⁷² Ekholt sammenlignet det med reaksjonene som kom etter at to norske kvinner ble drept i Marokko i 2019. Ekholt skrev at flere ønsket dødsdom over drapsmennene, og spurte hva som var forskjellen mellom denne brutaliteten, og det som foregikk på norske sykehus hver dag. Han mente at det burde vekke de samme følelsene hos folk at det hver dag ble gjennomført «cirka 40 fosterdrap på norske sykehus (300x40=12 000 per år)».³⁷³ Blant flere kristne abortmotstandere gikk altså fortsatt synet på abort som drap igjen, også i perioden 2013-2023. I 2013 var det også flere som skrev inn til *Dagen* for å gi støtte til en lærer ved Kvitsund

³⁶⁸ Vigdal, Bjørn. «Hva har skjedd med menneskesynet vårt?», *Dagen*, 12.02.2019, 18.

³⁶⁹ Vigdal, Bjørn. «Hva har skjedd med menneskesynet vårt?», *Dagen*, 12.02.2019, 18.

³⁷⁰ Andersen, Fred. «Mer enn 40 000 levende og 567 000 døde», *Dagen*, 13.02.2019, 24-25.

³⁷¹ Andersen, Fred. «Mer enn 40 000 levende og 567 000 døde», *Dagen*, 13.02.2019, 24-25.

³⁷² Ekholt, Erling. «Et lands moralske forfall», *Dagen*, 21.02.1978, 19.

³⁷³ Ekholt, Erling. «Et lands moralske forfall», *Dagen*, 21.02.1978, 19.

gymnas, som ble klaget inn til Fylkesmannen for å ha undervist om abort som mord.³⁷⁴ Lærerens handlinger viser også hvordan aksjon mot abortloven fortsatt sirkulerer, om så i et mindre format.

Debatten rundt paragraf 2c og fosterreduksjon gjorde at argumentasjonen mot abortloven sentrerte seg rundt fosteret som et liv, og dets videre muligheter for liv. Det foregikk derfor fortsatt en personifisering av fosteret. Medisinvitenskapen ble brukt for å vektlegge fosteret sine egenskaper og utvikling. I likhet med på 80-tallet, ble det fortsatt tatt i bruk bilder av fostre i denne perioden, spesielt med utviklingen innenfor teknologien. I forbindelse med debatten rundt reservasjonsrett for fastleger, la varaordfører i Kristiansand, Jørgen Kristiansen fra KrF, ut et bilde av det som skulle fremstille et 12 uker gammelt foster. Kristiansen mottok likevel sterk kritikk for innlegget.³⁷⁵ Da SVs landsmøte med overveldende flertall i 2021 stemte for en utvidet abortgrense til uke 22, var det flere innenfor det kristne miljøet som reagerte. Blant dem var KrF-politiker Jorunn Elisabeth Gleditsch Lossius. Lossius reagerte med å publisere et bilde av seg selv i et innlegg på Facebook fra da hun var gravid i 22. uke. I innlegget skrev Lossius at hun og mannen allerede hadde gitt fosteret et navn. De hadde begynt å synge, fordi de hadde fått beskjed av jordmor at nå var fosteret stort nok til å høre dem og kjenne igjen stemmen deres.³⁷⁶ Slik blir tilknytningen til fosteret brukt som en argumentasjon imot abort.

Kristiansen og Lossius sine Facebook-innlegg vitner om en ny aksjonsform hos de kristne abortmotstanderne. I perioden 2013-2023 hadde sosiale medier gitt nye muligheter for aksjon, som også ble tatt i bruk mot abortloven. Slik ble det skrevet innlegg som ligner de tidligere leserinnleggene i avisene, på nett. I flere andre artikler i *Vårt Land* og *Dagen* diskuteres innlegg som er postet i sosiale medier. Slik var disse med på å bidra til å skape debatt. De mer ekstreme aksjonene med dramatiske virkemidler fra 80-tallet var ikke å finne lenger. I intervju med *Dagen* om Facebook-innlegget sitt, fortalte Lossius at hun var i tvil om hun skulle publisere bildet av seg selv gravid. Grunnen til dette var at hun ikke ønsket en «grøfte-debatt» med ekstreme virkemidler. I stedet kritiserte Lossius den opponerende aborttilhengersiden for protestene man så i forbindelse med debatten om fosterreduksjon og paragraf 2c i 2019. Hun trakk frem at flere tilhengere av abort, ved et tilfelle stilte seg utenfor Stortinget i blodig truse, og ved et annet var ikledd kostymer fra den dystopiske serien «A Handmaid's tale».³⁷⁷

³⁷⁴ Teigen, Nils Borge. «Takk til Kvitsundlærer», *Dagen*, 23.01.2012, s. 22.

³⁷⁵ Ramsvåg, Silje. «Bruker fosterbilde i reservasjonsdebatten», *Dagen*, 04.02.2014, 5.

³⁷⁶ Deborah Selbekk Lunde. «Viser magen i protest», *Dagen*, 28.04.2021, 6.

³⁷⁷ Deborah Selbekk Lunde. «Viser magen i protest», *Dagen*, 28.04.2021, 6.

Fylkesstyremedlem i Agder KrFU, Stefan Avila, skrev også i *Dagen* i forbindelse med debatten rundt paragraf 2c og fosterreduksjon.³⁷⁸ Avila argumenterte, i større grad enn de jeg tidligere har vist til, medisinskvitenskapelig for fosterets menneskeverd gjennom å vise til fosterets utvikling i magen:

Allerede fra befruktningsøyeblikket er den genetiske koden satt og øyefargen er bestemt. Etter 21 dager begynner hjertet å slå. 4-6 uker etter befruktningsøyeblikket pumper hjertet sitt eget blod, og hjernen bearbeider sine første impulser. Alle organene barnet trenger for å leve er anlagt og delvis i funksjon etter 7-8 uker. Etter 9-11 uker kan barnet bøye knærne, fingrene vokser og fingeravtrykket har begynt å utvikle seg.³⁷⁹

Avila mente at alle disse egenskapene som har utviklet seg innen 11. uke av svangerskapet er egenskaper som definerer et menneske, og viser at fosteret har et menneskeverd som man ikke må glemme i abortdebatten. Fosteret er ifølge Avila et menneske som foreløpig ikke ser ut som oss, men som ser ut slik som alle mennesker så ut på et punkt under svangerskapet. Videre pekte han på at man i abortdebatten må kunne ta hensyn til alle de tre livene som er involvert i et svangerskap: mor, far og ikke minst barnet i magen. Avila ga uttrykk for at man må beskytte de svake i samfunn, både det ufødte liv, men også foreldrene som er i en vanskelig situasjon. Dette ligner den samme personifiseringen av fosteret man kunne se på 80-tallet. Det samsvarer også med det Caroline Karlsson og Nadia Feshari skriver om i «Abort- vems rettighet?», om hvordan det foregår en økende personifisering av fosteret innenfor abortdebatten. De mener at vektleggingen av kvinnens subjektivitet svekkes når fosteret tilegnes personskap og moralsk verdi.³⁸⁰ Det virker imidlertid som om det i nyere tid har blitt et økende fokus hos abortmotstanderne på den gravide kvinnen sine behov, slik man også så i biskopene sin uttalelse i 2019, hvor de beklaget for å ha gjort situasjonen til kvinner vanskeligere.³⁸¹ Slik Perselli diskuterer, endrer argumentasjonen mot abortloven seg, ut fra hvordan man ser på fosteret opp mot mor.³⁸² Denne vurderingen er slik også en etisk en, fordi man må vurdere fosterets liv opp mot kvinnens situasjon.

I likhet med abortmotstanderne på 80-tallet, var Avila også opptatt av å inkludere fosterets far sine behov.³⁸³ I forbindelse med Bispemøtets uttalelse om abort i 2019, stilte prest og Ph.D. i

³⁷⁸ Avila, Stefan. «Menneskeverd for «mørkemenn»», *Dagen*, 13.02.2019, 26.

³⁷⁹ Avila, Stefan. «Menneskeverd for «mørkemenn»», *Dagen*, 13.02.2019, 26.

³⁸⁰ Karlsson og Feshari, «Abort - vems rettighet?», 14-15.

³⁸¹ Den norske kirke. «Samtalen om abort: et bidrag fra Bispemøtet».

³⁸² Perselli, *Fosteret i svensk rätt*, 101-102.

³⁸³ Avila, Stefan. «Menneskeverd for «mørkemenn»», *Dagen*, 13.02.2019, 26.

teologi, Roald Iversen, spørsmålet «Hvor ble det av far?» i *Vårt Land*.³⁸⁴ Iversen etterspurte fars rolle i uttalelsene til biskopenes innspill i den nyere abortdebatten. I sitt innlegg slo han fast at «Alle vet at et foster er en del av en kvinnes og en *manns* kropp, selv om fosteret vokser i en kvinne. Det er forskjell på fosteret og en nyre, for å si det slik».³⁸⁵ For ham hadde «slagordet» om at kvinnen må få bestemme over sin egen kropp, aldri vært troverdig. Selv om han anerkjente at biskopenes uttalelse kunne være til støtte for gravide kvinner som vurderte abort, så mente han at abortspørsmålet ikke kunne reduseres til et spørsmål om kvinners rettigheter. Far burde ikke fjernes fra dagens abortdebatt.³⁸⁶

I innlegget «De beste argumentene» av generalsekretæren i Menneskeverd, Morten Dahle Stærk, publisert i *Dagen*, redegjorde Stærk for det han mente var «de beste argumentene» for fosterets rett til liv.³⁸⁷ Dette gjorde han med utgangspunkt i det han oppfattet som de «klassiske» argumentene som hadde blitt brukt for fri abort. Det første argumentet han trakk frem fra abortforkjemperne var «Fosteret er bare en celleklump». Ifølge Stærk ble dette tatt i bruk for å fjerne grunnlaget for at fosteret har rett på vern i den tidlige fasen. For ham hadde dette argumentet mistet sin kraft de siste tjue årene. Dette skyldes økt kunnskap om fosteret, og fargefotografier som gjorde at gravide kvinner kunne følge fosterets utvikling fra uke til uke. Denne utviklingen i kunnskap om fosteret mente Stærk at hadde ført til at det var vanskeligere for aborttilhengere å argumentere for at fosteret var del av kvinnens kropp. Stærk mente at fosteret var et eget individ med et eget DNA, fingeravtrykk, reaksjonsmønstre, et bankende hjerte og muligens egen blodtype. Å avslutte dette livet ville være å ta fra det dets muligheter i et videre liv. Stærk viste videre til historier om mennesker som egentlig skulle bli abortert, og mente at dette viste med all tydelighet at fosteret er et eget individ.³⁸⁸

Det var av Stærks oppfatning at argumentasjonen for fri abort hadde gått fra å nedtone fosterets betydning til å heller betrakte det som det minste av to onder. Flere hadde akseptert fosteret som et menneskeliv, men mente at det for noen kvinner ikke fantes noen andre alternativer enn fri abort. Stærk tok videre utgangspunkt i dette argumentet til abortforkjempere om kvinnens situasjon. Han viste til lege og medisinetiker Morten Magelsen sin forskning på de psykiske og

³⁸⁴ Iversen, Roald. «Hvor ble det av far?», *Vårt Land*, 21.02.2019, 15.

³⁸⁵ Iversen, Roald. «Hvor ble det av far?», *Vårt Land*, 21.02.2019, 15.

³⁸⁶ Iversen, Roald. «Hvor ble det av far?», *Vårt Land*, 21.02.2019, 15.

³⁸⁷ Stærk, Morten Dahle. «De beste argumentene», *Dagen*, 27.02.2019, 22.

³⁸⁸ Stærk, Morten Dahle. «De beste argumentene», *Dagen*, 27.02.2019, 22.

fysiske ettervirkningene etter en abort hos kvinner. Disse ettervirkningene måtte løftes frem i argumentasjonen mot abort mente Stærk.³⁸⁹

Selv om de kristne abortmotstanderne var kritiske til utviklingen innenfor medisinvitenskapen, så de altså likevel positivt på den økte kunnskapen om fosteret, ettersom de mente at den er med på å vise at fosteret er et selvstendig liv i mors mage. Blant annet var det hyppigere bruk av bilder av fostre i avisene i denne perioden. Dette kan nok skyldes økt teknologi. Det fungerte likevel som et sterkt virkemiddel hos de kristne abortmotstanderne i nyere tid. Generalsekretær i Menneskeverd, Liv Kjersti Thorsen Skjeggestad, vektla bruken av bilder av fostre i abortkampen.³⁹⁰

Da Abortutvalget la frem sin utredning i slutten av 2023, skrev sjefredaktør i *Vårt Land*, Bjørn Kristoffer Bore, en lederartikkel hvor han drøftet deres funn.³⁹¹ Bore skrev at «det finnes ingen lov som fullt ut kan forene kvinners rett til å bestemme over eget liv og egen kropp, og fosterets rett til liv».³⁹² Videre mente han at hverken grensen satt til den 12. uke i dagens abortlov, eller den foreslåtte utvidingen til uke 18, var satt ut fra noen form for klare medisinske eller etiske kriterier. Begge to var kun avveininger. Bore sa seg enig med Abortutvalget i at nemndsystemet kunne virke belastende for den gravide kvinnen, men mente at det var med på å sikre vernet av fosteret, samtidig som det ikke hindret kvinner i å få innvilget sitt ønske. Derfor konkluderte Bore med at den gjeldende abortloven var et kompromiss mellom partene i abortdebatten, som hadde holdt seg i 45 år, og som derfor burde få bestå videre.³⁹³ Gjennom denne diskusjonen rundt abortloven, konkluderte Bore altså med at den gjeldende abortloven var den beste løsningen, ettersom den i størst grad ivaretar både vernet av fosteret og den gravide kvinnens selvbestemmelsesrett.

Man kan altså se at flere abortmotstandere, i økende grad valgte å ta den gravide kvinnen sin situasjon med i betraktningen. På 80-tallet lå fokuset for det meste ene og alene på fosteret. Dette finner man også igjen i Bispemøtets uttalelse fra 2019, hvor de beklaget for å ha utsatt kvinner i vanskelige livssituasjoner for enda mer stress.³⁹⁴ Det virker som om det i nyere tid blant en del av de kristne abortmotstanderne hadde utviklet seg et ønske om at en gravid kvinne skulle ha rett til en viss grad av selvbestemmelse. For dem handlet abortdebatten nå om hvor

³⁸⁹ Stærk, Morten Dahle. «De beste argumentene», *Dagen*, 27.02.2019, 22.

³⁹⁰ Sævik, Tore Hjalmar. «Bildene som viste fosteret for verden», *Dagen*, 30.04.2015, 20.

³⁹¹ Bore, Bjørn Kristoffer. «En mer ubalansert abortlov», *Vårt Land*, 16.12.2023, 2.

³⁹² Bore, Bjørn Kristoffer. «En mer ubalansert abortlov», *Vårt Land*, 16.12.2023, 2.

³⁹³ Bore, Bjørn Kristoffer. «En mer ubalansert abortlov», *Vårt Land*, 16.12.2023, 2.

³⁹⁴ Den norske kirke. «Samtalen om abort: et bidrag fra Bispemøtet».

langt denne selvbestemmelsen skulle gå, altså hvor skulle fosterets rettigheter endre, og kvinnens selvbestemmelsesrett begynne. Det virker samtidig som om flere av de kristne abortmotstanderne av den grunn befant seg i en paradoksal situasjon, hvor de hadde akseptert nødvendigheten av retten til abort, samtidig som de fortsatt holdt fast ved fosteret som et menneskeliv.

I 2018 talte flere norske politikere for en utviding grensen for retten til selvbestemt abort. Blant dem var daværende leder i Unge Venstre, Sondre Hansmark, som talte for fri abort til uke 24 av svangerskapet.³⁹⁵ Generalsekretær i KFUK-KFUM Norge, Øystein Magelssen, svarte i *Vårt Land* ved å kalle det «Liberalisme på avveie».³⁹⁶ Magelssen argumenterte medisinvitenskapelig ved å vise til at barn som ble født prematurt, med moderne medisin, kan overleve fra uke 22. Han pekte videre på at argumentet om at fostre ikke kan føle smerte og tilfredsstillelse før uke 24, var forlatt av det medisinske fagmiljøet for lenge siden. Organisasjonen KFUK-KFUM var, ifølge Magelssen, en bevegelse for disse små barna som hadde fått en tidlig start på livet. Organisasjonen baserer seg på et helhetlig kristent menneskesyn, som han mente verdsetter livets ukrenkelighet, men den har også rom for dem som tar i bruk abort som et alternativ. Magelssen holdt også fast ved at: «Det er grunn til å opprettholde dagens abortlovgivning i mangel på et bedre alternativ».³⁹⁷

I *Vårt Land* ble det inkludert et større spekter av meninger om abort. I forbindelse med regjeringsforhandlingene i 2018, skrev Åste Dokke, som er både kristen og feminist, om det store gapet mellom aborttilhengere og abortmotstandere. I innlegget «Abort i skyttergravene» omtaler Dokke de to sidene i abortdebatten som hver sin skyttergrav. Det hele hadde sitt utgangspunkt, ifølge Dokke, i interessekonflikten mellom mor og foster. Hvilken skyttergrav man plasserer seg i, avhenger av om man vurderer morens liv og livsutfoldelse som høyere enn fosterets liv. Dokke var selv blant dem som oppfattet abortloven som nødvendig opp mot andre løsninger. For henne hadde ekkokamre ført til at abortdebatten hadde blitt så polarisert at man ikke kunne se den andre sidens syn. I sitt arbeid for de såkalte «annerledesbarna», har Ropstad, ifølge Dokke, kun arbeidet mot paragraf 2c, men han burde blant annet heller ha krevd en tilbakestilling av endringene i pleiepengeordningen, som KrF lovet i 2017. Ved en så hard linje i abortdebatten mente hun at Ropstad vekket assosiasjoner til patriarkalske mørkemenn. Her

³⁹⁵ Haakonsen, Andreas. «Vil ha fri abort til uke 24», *Vårt Land*, 25.08.2018, 4.

³⁹⁶ Magelssen, Øystein. «Livets sårbare rett», *Vårt Land*, 28.08.2018, 15.

³⁹⁷ Magelssen, Øystein. «Livets sårbare rett», *Vårt Land*, 28.08.2018, 15.

kan det virke som om Dokke drar linjer fra Ropstad tilbake til Børre Knudsen og Ludvig Nessa, som det også ble brukt slike begreper om.³⁹⁸

Teolog Ellen Hageman kom med liknende bemerkelser om Kristelig Folkeparti. Hageman beskrev seg selv som feminist, men er også medlem i Menneskeverd og mor til to funksjonshemmede barn. I sitt innlegg ga hun ønsket hun å få frem at sorteringssamfunnet innebærer mer enn bare abortloven. Dersom KrF hadde brukt sitt politiske handlingsrom til å garantere funksjonshemmedes rettigheter, ville de fått større politisk gjennomslag, samt mottatt mer respekt for sitt syn på abortloven.³⁹⁹ Det fantes altså større diskusjoner innad blant de kristne abortmotstanderne i *Vårt Land*. Mest virker det som om den ofte ble representert av kvinner som identifiserte seg som både kristne og feminister. Disse identitetene kan ofte fremstå som motstridende. Forfatterne plasserte seg derfor i en meglende mellomposisjon mellom partene i abortdebatten.

I en sammenligning av fostersynet i perioden 2013-2023 med fostersynet på 80-tallet, kan man se at det i mindre grad baserte seg på det religiøse. Bruk av medisinvitenskapelig argumentasjon fikk en enda større plass enn det hadde hatt tidligere. Selv om det fortsatt ble holdt fast ved synet på fosteret som et menneskeliv, hadde den gravide kvinnen fått en større plass hos de kristne abortmotstanderne, slik at det utviklet seg en forståelse for nødvendigheten av en abortlov. Endringene av abortloven som ble argumentert for, var derfor heller små innstramminger, enn en fjerning, slik det ble argumentert for på 80-tallet. Det eksisterte likevel, slik som påpekt i delen om religiøs argumentasjon, de som fortsatt argumenterte for en full fjerning av abortloven. Disse kan man spesielt finne blant leserinnleggene i *Dagen*.

4.4 Juridiske argumenter

Det ble ikke argumentert i like stor grad juridisk mot abort i perioden 2013-2023. En grunn til at det juridiske var mer sentralt i argumentasjonen mot abort i perioden 1980-1989, kan være at rettsaken mot Børre Knudsen foregikk i en så stor del av tiåret. En annen kan være at selvbestemt abort nettopp hadde blitt lovfestet. Man ønsket derfor å arbeide imot loven gjennom å vurdere dens juridiske holdbarhet. Det var, slik som vist i de tidligere kapitlene, flere innenfor abortmotstanden som talte for å teste abortloven opp mot Den norske grunnlov.

³⁹⁸ Dokke, Åste. «Abort i skyttergravene», *Vårt Land*, 07.11.2018, 2-3.

³⁹⁹ Hageman, Ellen. «Menneskeverd og hestehandel», *Vårt Land*, 06.11.2018, 15.

I nyere tid kan den juridiske argumentasjonen knyttes til de mindre endringene av abortloven, som fosterreduksjon, fjerning av paragraf 2c og reservasjonsrett.

Flere kristne abortmotstandere så behovet for en abortlov som garanterte tilgang til selvbestemt abort, og debatten foregikk derfor i mindre grad på det juridiske planet. I forbindelse med NOU'en *Abort i Norge: Ny lov og bedre tjenester*⁴⁰⁰, skrev *Vårt Land* i sin lederartikkel at «Det finnes ingen lov som fullt ut kan forene kvinners rett til å bestemme over eget liv og egen kropp, og fosterets rett til liv».⁴⁰¹ Abortloven fra 1978 var derfor foreløpig det beste alternativet, men hverken den eller NOU'en var bestemt ut fra medisinske eller etiske kriterier. Politisk redaktør i *Vårt Land*, Berit Aalborg, skrev i samme sammenheng at selv om hun er imot selvbestemt abort, så er den gjeldende abortloven «et godt og levedyktig kompromiss, fordi det vektlegger kvinnen i første del av svangerskapet, og fosteret i siste».⁴⁰²

På 80-tallet sto kravet om fosterets rettsvern i sentrum. Selv om dette fortsatt ble dratt frem innenfor abortmotstanderne, lå fokuset heller i nyere tid på visse fostre, som man mente hadde mindre rettsvern enn andre. Under den store debatten rundt paragraf 2c var det spesielt fostre med en alvorlig sykdom som ble trukket frem. Ønsket om å fjerne paragrafen fra abortloven kom fra at det brøt med verdier som knyttes til det norske demokratiet, som likeverd og mangfold. Menneskerettighetene brukes også her for å vise til retten til å leve, på tross av at man er annerledes. I artikkel 2 av FNs menneskerettighetserklæring står det: «Enhver har krav på alle de rettigheter som er nevnt i denne erklæring, uten forskjell av noen art, f. eks. på grunn av rase, farge, kjønn, språk, religion, politisk eller annen oppfatning, nasjonal eller sosial opprinnelse, eiendom, fødsel eller annet forhold».⁴⁰³ Diskusjonen rundt menneskerettigheter og rettsvern var slik samtidig en etisk en. Fra de kristne abortmotstandernes hold handlet det om det er etisk riktig at en lov legger opp til at noen fostre har mer rett til liv enn andre basert på egenskaper.

Den juridiske argumentasjonen var i tillegg en medisinsk en. Perselli konkluderer i sin doktorgradsavhandling, *Fosteret i svensk rätt*, med at den medisinske utviklingen har mye å si for fosteret som rettssubjekt.⁴⁰⁴ Dette gjorde seg spesielt gjeldende i debatten rundt flyttingen av grensen for retten til abort. Flere politikere hadde foreslått en utviding av grensen fra 12. uke av svangerskapet. Da NOU'en *Abort i Norge: Ny lov og bedre tjenester* kom i desember

⁴⁰⁰ NOU (2023: 29). *Abort i Norge: En ny lov og bedre tjenester*, 19.

⁴⁰¹ Bore, Bjørn Kristoffer. «En mer ubalansert abortlov», *Vårt Land*, 16.12.2023, 2.

⁴⁰² Aalborg, Berit. «Det eksistensielle valget», *Vårt Land*, 6.

⁴⁰³ FN-sambandet, «FNs verdenserklæring om menneskerettigheter».

⁴⁰⁴ Perselli, *Fosteret i svensk rätt*, 237.

2023, hvor det ble foreslått å flytte grensen til retten til selvbestemt abort til uke 18., vakte det likevel motstand.⁴⁰⁵ Selv om det i perioden 2013-2023 eksisterte en større enighet om abortloven mellom abortmotstandere og aborttilhengere enn på 80-tallet, gjorde forsøk på å utvide retten til abort, at det ble enda større avstand mellom de som stilte seg fullstendig imot abortloven og de som ønsket å utvide den.

I artikkelen «Abort- vems rettighet?» skriver doktorgradsstudent i statsvitenskap ved Lund universitet, Caroline Karlsson, og doktorgradsstudent i kjønnsvitenskap ved Södertörn universitet, Nadia Feshari, om hvordan moderne vitenskap har ført til at grensen for når et foster kan overleve utenfor mors mage blir tidligere og tidligere. De mener at dette vil bli brukt av abortmotstanderne for å stille spørsmålstegn ved retten til abort, og i lengden føre til en endring av abortlovgivningen. I Norge ble det av abortmotstanderne for det meste argumentert for mindre endringer av abortloven. Som man blant annet ser i NOU'en *Abort i Norge: Ny lov og bedre tjenester*, og i uttalelser fra flere politikere, var det større krefter for å utvide retten til abort.⁴⁰⁶

Flere av de kristne abortmotstanderne uttrykte likevel at de ønsket å beholde dagens abortlov i frykt for at tilhengersiden vil komme med en enda mer liberal lov. Argumentasjonen mot en utvidelse av dagens abortlov tok likevel, slik Feshari og Karlsson omtaler, utgangspunkt i utviklingen innenfor moderne medisin. I det tidligere omtalte innlegget til generalsekretæren i KFUK-KFUM Norge, Øystein Magelssen, argumenterte Magelssen imot en utvidelse av abortloven med utgangspunkt i prematurfødte barn. Ifølge Magelssen var menneskeverdt prinsipielt å regne fra unnfangelsen av, som følge av embryoets iboende potensiale til å utvikle et selvstendig liv. Ellers mente han at andre etiske hensyn gjorde at abort fortsatt kunne etisk forsvares, men jo lenger man tøyde grensen for abort, jo vanskeligere ble det å etisk forsvare.⁴⁰⁷ Sjefredaktør i *Dagen*, Vebjørn Selbekk trakk frem det samme poenget i sin lederartikkel. Selbekk pekte på at den medisinske og teknologiske utviklingen som hadde foregått de siste tiårene, hadde ført til at man kunne redde et foster på et utviklingsstadium som var helt utenkelig på slutten av 70-tallet.⁴⁰⁸ Den 40 år gamle abortloven var derfor utdatert, og trengte å oppdateres til dagens virkelighet og kompetanse, mente Selbekk.

⁴⁰⁵ NOU (2023: 29). *Abort i Norge: En ny lov og bedre tjenester*, 19.

⁴⁰⁶ NOU (2023: 29). *Abort i Norge: En ny lov og bedre tjenester*, 19.

⁴⁰⁷ Magelssen, Øystein. «Livets sårbare rett», *Vårt Land*, 28.08.2018, 15.

⁴⁰⁸ Selbekk, «Grensepåler mot sortering», *Dagen*, 10.11.2018, 2.

Denne tilnærmingen til abort er noe Perselli tar for seg knyttet til både det juridiske og det etiske. Både Selbekk og Magelssen gir uttrykk for at abort blir vanskeligere å forsvare jo lenger man kommer ut i svangerskapet, fordi fosteret da har mulighet til å overleve utenfor mors mage. De gir slik uttrykk for en gradering av menneskeverdet, ettersom fosterets menneskeverd øker gjennom utviklingen i svangerskapet. Tidligere har de kristne abortmotstanderne slått fast at livet starter ved befruktning.⁴⁰⁹

Selv om en del av dem som skrev i *Vårt Land* og *Dagen*, anerkjente behovet for en lov som sikret kvinner rett til selvbestemt abort, fantes det fortsatt dem som stilte seg tvert imot abortloven. Som tidligere nevnt, finner man igjen de samme holdningene til abort som dem på 80-tallet blant de kortere leserinnleggene, skrevet av mer ukjente forfattere. Blant dem er Eirik Steenhoff som skrev i *Dagen* i 2019 at «sannheten om hva et menneske er, må gjenspeiles i statens lover».⁴¹⁰ Det gjorde den ikke ifølge ham i den gjeldende abortloven. Tidligere innebar et tyranni at makten lå hos den eneveldige herskerens suverene vilje. Steenhoff mente at det i Norge eksisterte et tyranni hvor makten lå hos jeg-ets suverene vilje. Etter Bispemøtets uttalelse i 2019, mente Steenhoff at man ikke lenger kunne stole på Den norske kirke i kampen for menneskeverdet. Biskopene vektla selvbestemmelsesretten i abortloven. Steenhoff mente at denne vektleggingen av selvbestemmelsesretten vil videre blir gjort gjeldende innenfor bioetikken. Han avsluttet innlegget sitt, med å si at han kun forholder seg til en høyere lov, og det er Guds lov.⁴¹¹

4.5 Moralske argumenter

Selv om det kan virke som om det hadde skjedd et skifte i fokus hos de kristne abortmotstanderne, kan man, slik som tidligere påpekt, spesielt blant innsendte innlegg fra leserne, finne igjen innlegg nesten identiske med dem skrevet på 80-tallet. Elvbakken skriver at kristne abortmotstandere på 1970-tallet grunnet sin motstand mot abort i en kombinasjon av et ønske om å verne samfunnsmoralen, samt å sikre fostervernet.⁴¹² Ifølge Elvbakken har dette ikke vært et tema de siste førti årene, men understreker at det er mye taushet om abort, gjennom å vise til artikkelen *Abortion: The Legal Right Has Been Won, But Not the Moral Right* av overlege og spesialist i fødselshjelp og kvinnesykdommer, Mette Løkeland. Løkeland mener

⁴⁰⁹ Perselli, *Fosteret i svensk rätt*, 58.

⁴¹⁰ Steenhoff, Eirik A.. «En sjokkerende uttalelse», *Dagen*, 19.02.2019, 18.

⁴¹¹ Steenhoff, Eirik A.. «En sjokkerende uttalelse», *Dagen*, 19.02.2019, 18.

⁴¹² Elvbakken, *Abortspørsmålets politiske historie*, 361.

at selv om den juridiske retten til selvbestemt abort er sikret gjennom abortloven, er den moralske retten fortsatt ikke vunnet. Denne retten vil ifølge Løkeland ikke være vunnet før abort er likestilt med annen prevensjon. Fortsatt eksisterer det forventninger om at abort skal være et vanskelig valg for en gravid kvinne å ta, man skal kjenne på skam og abort egentlig skal være siste utvei. Slik mener hun at den moralske motstanden mot abort fortsatt viser seg.⁴¹³

Argumentasjonen mot abort holdt seg i perioden 2013-2023 for det meste på et samfunnsnivå. I avisene ble det ikke direkte gjort uttrykk for en kjønnsmoral for å klandre situasjonen en gravid kvinne befinner seg i. Dette skiller seg fra funnene til Westerlund om argumentasjonen mot abort fra kristent hold i Sverige. Ifølge Westerlund anses den gravide kvinnen som ansvarlig for sin egen situasjon. Den seksuelle akten ses på som moralsk ladd, noe som medfører en viss skyld, og bærer med seg et etisk ansvar for det ufødte barnets behov.⁴¹⁴ Denne utviklingen innenfor den norske abortmotstanden kan ses i sammenheng med at det i større grad ble tatt hensyn til den vanskelige situasjonen den gravide kvinnen befinner seg i perioden 2013-2023.

I *Dagen* og *Vårt Land* kom den moralske argumentasjonen mot abort på et samfunnsnivå likevel tydelig til uttrykk. I innlegget «Ærefrykt for livet» skrev stortingsrepresentant for KrF, Steinar Reiten at «Det som det er flertall for på Stortinget er ikke nødvendigvis rett».⁴¹⁵ Selv om kampen om abort lenge hadde blitt ansett som tapt på Stortinget, var det fortsatt flere som var uenig i praktiseringen av abortloven. Reiten begrunnet videre med at «Det å verne om alt menneskeliv er et bunnsolid fundament for utformingen av all annen politikk. Dette prinsippet bygger på visdom som ikke er hentet fra Sokrates, men fra læren til Jesus fra Nasaret».⁴¹⁶ Her ser man fortsatt det moralske standpunktet mot abortloven, grunnfestet i den kristne lære.

«Et lands moralske forfall» av Erling Ekholt, var skrevet i forbindelse med Bispemøtets uttalelse, og publisert i *Dagen*.⁴¹⁷ Som tittelen tilsier handler innlegget om det moralske forfallet Ekholt mente at Norge befant seg i. Ekholt la skylden på landets abortlov, og skrev: «Ingen ting senker og ødelegger et lands moralske nivå slik som den eksisterende, godkjente abortloven, og den tiltagende, også godkjente frie sexkulturen som råder grunnen i et av verdens beste demokratier, lille Norge, et såkalt kristent land!».⁴¹⁸ Blant dem som skrev om

⁴¹³ Løkeland, «Abortion: The Legal Right Has Been Won, But Not the Moral Right», 167.

⁴¹⁴ Westerlund, *Nutida abortmotstånd i Sverige*, 51.

⁴¹⁵ Reiten, Steinar. «Ærefrykt for livet», *Dagen*, 04.09.2018, 3.

⁴¹⁶ Reiten, Steinar. «Ærefrykt for livet», *Dagen*, 04.09.2018, 3.

⁴¹⁷ Ekholt, Erling. «Et lands moralske forfall», *Dagen*, 21.02.1978, 19.

⁴¹⁸ Ekholt, Erling. «Et lands moralske forfall», *Dagen*, 21.02.1978, 19.

det norske samfunnets moralske utvikling, slik som Ekholt, lå det en tanke om at abortloven var en konsekvens av at Gud hadde fått en mindre sentral plass i samfunnet. Ekholt's moralske fordømmelse hadde derfor tydelig sitt utgangspunkt i det religiøse. Blant disse eksisterte det et syn på at deres syn på abort, ikke ble akseptert i sin samtid. I sitt innlegg forklarte Ekholt at han likevel har valgt å skrive dette innlegget i forsvar av fosteret:

Hvordan våger jeg å sette denne påstand på trykk? Jo, fordi jeg har en klippefast tro på Gud, alt sant livs skaper, som elsker det liv Han danner, også det vergeløse, uskyldige, lille i mors mage! For å bruke et moderne uttrykk så tror jeg også at Han loggfører hvert eneste individ som brutalt ble fratatt sin menneskerett så snart, kanskje en tvilling som var forutbestemt å få leve i harmoni med sin «ekte halvdel» i mange gledens år. Jeg gjentar: brutalt fratatt sin menneskerett! En ufattelig stor skade som Han, Gud selv kommer til å erstatte gjenopprette på Sin måte, i Sin tid.⁴¹⁹

Ekholt kan leses som et eksempel på kristne abortmotstandere som følte seg sviktet av sine kristne representanter innenfor abortkampen. De holdt selv fortsatt fast på de samme standpunktene som på 80-tallet. Når Den norske kirke så gikk ut og beklaget for å ha hatt de samme standpunktene, skapte dette en misnøye.

En som kommenterte på disse forskjellene mellom de ulike gruppene i den kristne abortmotstanden, var professor emeritus ved Menighetsfakultetet, Bernt Thorvild Oftestad. Oftestad påpekte at det i nyere tid hadde vokst frem et behov for å sette et tydelig skille mellom «de to regimentene», teologi og politikk. Toregimentslæren som Oftestad trakk frem, baserer seg på regimentslæren til Martin Luther, som trekker et skille mellom de to måtene Gud utøver sin makt på. Luther delte inn i det åndelige og det verdslige regiment. Oftestad knyttet toregimentslæren til behovet for å holde kristendommen vekke fra den norske politikken. Han trakk frem at toregimentslæren ble brukt av tyske lutheranere for å begrunne deres støtte til Hitlers førerstat. Statsstyret skulle respekteres uten kirkelig innblanding. Slik fikk nazistaten utvikle seg fritt. Oftestad pekte i sitt innlegg på at det etter det ble innført tvangssterilisering av mentalt svekkede, før de etter hvert ble «utryddet med barmhjertighetsdrap».⁴²⁰ Oftestad trakk så videre linjen til det norske demokratiet i dag, hvor staten igjen hadde fått full frihet. Dette hadde ført til en frigjøring av seksualiteten som «forutsetter fri abort, oppløsning av kristen samlivsmoral og dermed ekteskapet mellom mann og kvinne».⁴²¹

⁴¹⁹ Ekholt, Erling. «Et lands moralske forfall», *Dagen*, 21.02.1978, 19.

⁴²⁰ Oftestad, Bernt Torvild. «To riker- to regimenter», *Dagen*, 12.09.2018, 24.

⁴²¹ Oftestad, Bernt Torvild. «To riker- to regimenter», *Dagen*, 12.09.2018, 24.

Tanken om samfunnets moralske forfall viste seg også hos TV-pastoren, Jan Hanvold, som står bak TV-kanalen Visjon Norge. I forbindelse med forslaget om reservasjonsrett for fastleger i 2013, publiserte Hanvold et innlegg på sin Facebook-profil hvor han knyttet tre branner som hadde funnet sted i Norge i løpet av en uke til abortloven. Hanvold stilte spørsmålet om dette kunne være et tegn fra Gud om at Norge måtte omvende seg, og så brannene som en mulig straff fra Gud. Innlegget skapte sterke reaksjoner, og ble omtalt i både *Dagen* og *Vårt Land*.⁴²²

Som følge av synet på abort som en konsekvens av sekulariseringen av Norge, ble det dratt sammenligninger til utviklingen i abortlovgivningen i andre land. I 2020 uttalte professor i statsvitenskap ved Universitetet i Oslo, Janne Haaland Matlary, seg i forbindelse med kritikken statsministeren i Ungarn, Viktor Orban, hadde rettet mot vestlige land, som han mente gjennomgikk det han oppfattet som et moralsk forfall i tradisjonelt kristne land. Matlary, som det ble påpekt at er medlem av Den katolske kirken, forklarte at Orban forsvarte Ungarns kristne kulturarv, som er skrevet inn i grunnloven i landet, og mente om at det samme er tilfellet i den norske grunnloven. For henne var norske mediers dekning av situasjonen i Ungarn og Polen for unyansert. Matlary ga uttrykk for at dette skyltes at de kristne standpunktene som før sto sentralt i de vestlige landene, ikke lenger ble akseptert som legitime politiske standpunkt.⁴²³

Generalsekretær i Menneskeverd, Morten Dahle Stærk, fryktet at det totale forbudet mot abort i andre land, som Polen og land i Sør-Amerika, kunne være med på å svekke respekten for fosterets rettigheter i Norge.⁴²⁴ Stærk skrev i innlegget «Når andre stjeler verdiene våre» at selv om han hadde sympati for land som ønsket å styrke fostervernet, så kom det med en bismak når det kom samtidig som de demokratiske verdiene ble svekket. Videre skrev Stærk at situasjonen likevel var en helt annen i Norge, og det var derfor viktig å ta avstand fra disse regimene.⁴²⁵ Sjefredaktør i *Dagen*, Vebjørn Selbekk, hadde en annen tilnærming til innstramningen av abortloven i Polen enn Stærk. Selbekk innledet lederartikkelen sin med å sitere deler av de polske biskopene sin uttalelse: «Ikke nøl med å tale på vegne av dem som ikke kan forsvare seg selv».⁴²⁶ Han mente at Polen kunne tjene som en påminnelse om at vi som nasjon årlig tar livet av mellom 13 000 til 14 000 fostre, og angriper de svakeste av de svake.⁴²⁷

⁴²² Plementas, Markus. «Er Gud sint på Norge?», *Dagen*, 01.02.2014, 6.

⁴²³ Sævik, Tore Hjalmar. «Kræsjer om kristne verdier», *Dagen*, 03.09.2020, 12-13.

⁴²⁴ Stærk, Morten Dahle. «Når andre stjeler verdiene våre», *Dagen*, 28.10.2020, 16.

⁴²⁵ Stærk, Morten Dahle. «Når andre stjeler verdiene våre», *Dagen*, 28.10.2020, 16.

⁴²⁶ Selbekk, Vebjørn. «De svakeste av de svake», *Dagen*, 04.01.2018, 2.

⁴²⁷ Selbekk, Vebjørn. «De svakeste av de svake», *Dagen*, 04.01.2018, 2.

Synet på abort som et tegn på det norske samfunnets moralske forfall gikk som vist tidligere, igjen i *Dagen* og *Vårt Land* på 1980-tallet også. I 1980 publiserte *Vårt Land* et innlegg av sjefsredaktøren i Morgenbladet, Frank Bjerkholt. Der skrev han at det måtte arbeides målbevisst for å tilbakeføre moraloppfatningen om livets ukrenkelighet. Spesielt trakk Bjerkholt frem forholdet mellom fosterets liv og kvinnes i en abort. For ham bygde abortloven på hedenske forestillinger om kvinnens rett til egen kropp. Bjerkholt knyttet det videre til den lave seksualmoralen i landet. I en annen artikkel ble det sammenlignet med syndefallet i Bibelen, med Adam og Eva.⁴²⁸ Man kan se en lignende moralsk argumentasjon i perioden 2013-2023. I begge periodene kan man lese blant flere at abort ble oppfattet som et symptom på det moralske forfallet som sekulariseringen av det norske samfunnet hadde ført med seg.

Moralen ble i begge periodene knyttet tett opp mot det religiøse, og dermed også fosterets menneskeverd. Forskjellen mellom periodene er hvem det var som tok i bruk en slik argumentasjon. I de henviste innleggene fra 1980-1989 var det høytstående skikkelser som snakker hardt ut mot abortloven, og konsekvensene av den. Den samme argumentasjonen ble samtidig også brukt av de mer ukjente skribentene i avisene. I kapittelet om aksjon kunne man også se hvordan disse holdningene mot abort var solid sementert i alle lagene av abortmotstanden fra kristent hold. I perioden 2013-2023 var det derimot kun i de korte og mer anonyme leserinnleggene at det ble tatt i bruk en så direkte argumentasjon med utgangspunkt i den kristne moralen.

4.6 Ethiske argumenter

Abortloven blir av flere i dag oppfattet som et politisk og etisk kompromiss, både på tilhengersiden og motstandersiden.⁴²⁹ Som nevnt var det flere som oppfatter abort som et nødvendig onde. Det vil si at de mente at konsekvensene av å ikke ha en abortlov vil være verre enn å ha en. Dette kom tydeligst frem i Bispemøtet sin uttalelse om abort, hvor de slo fast at: «Et samfunn med legal adgang til abort er et bedre samfunn enn et samfunn uten slik adgang».⁴³⁰ En slik betraktning bygger på en etisk vurdering av abort. Med ny utvikling innenfor medisinvitenskapen kommer det nye etiske spørsmål innenfor medisinsk etikk.

⁴²⁸ Hallaråker, Karl Johan. «Kva er eit menneske?», *Vårt Land*, 18.06.1982, 6.

⁴²⁹ Magelssen og Saugstad, «Enøyd om abort».

⁴³⁰ Den norske kirke. «Samtalen om abort: et bidrag fra Bispemøtet».

Spesielt gjelder det gradering av menneskeverdet. Kan man si at menneskeverdet og retten til liv vokser i løpet av fosterutviklingen?⁴³¹ Og er det etisk riktig å ta abort basert på fosterets egenskaper? Den etiske argumentasjonen mot abort i denne perioden dreide seg om å arbeide mot et sorteringssamfunn, og å sikre et vern av fosteret. I Sverige står dette synet like sterkt. Westerlund trekker frem abort som trussel mot menneskeverdet og menneskerettighetene, som et av tre fremstilte problemene fra den svenske abortmotstanden.⁴³²

Forslagene fra regjeringen om endringer av abortloven i 2013 og 2017 førte til debatt rundt etikk og moral knyttet til abort. 2. januar 2013 skrev Kjell Ingolf Ropstad i *Dagen* om at 2013 kom til å bli et livsviktig år innenfor politikken.⁴³³ I 2013 var det Stortingsvalg. Innlegget kan derfor leses som en stadfesting av viktigheten i å ha et parti som Kristelig Folkeparti i regjering. Han pekte på partiets tidligere gjennomslag, blant annet at Dagfinn Høybråten, som i rollen som helseminister fikk gjennom «en bioteknologilov som satte menneskeverdet i sentrum».⁴³⁴ Der ble det lovfestet at det ikke skulle være lov å forske på det Ropstad omtaler som «ufødt liv». Bakgrunnen for dette var at etikken skulle komme foran teknikken. Ifølge Ropstad var bioteknologiloven det første de rødgrønne endret på da de kom i regjeringsposisjon. Han fryktet videre at den rødgrønne regjeringen vil få gjennomslag for sitt forslag om kunstig befruktning og tidlig ultralyd.⁴³⁵

I innlegget tok Ropstad blant annet for seg etikken knyttet til slike endringer innenfor bioteknologiloven. Spesielt tok han for seg tidlig ultralyd. Ifølge ham ville dette kun fungere som en «screening etter fostre med Downs syndrom», og pekte på at den eneste behandlingen mot Downs syndrom er abort.⁴³⁶ Ropstad viste videre til forskning som viser at tidlig ultralyd ikke er særlig sikkert når det kommer til å påvise fostre med kromosomavvik, og mente at det vil derfor bare skape falsk uro. Han oppfattet det hele som et steg videre mot et sorteringssamfunn, hvor noen mennesker blir vurdert som mindre ønskelige. Videre plasserte Ropstad disse forslagene i en større historisk kontekst, hvor han sammenlignet de med alvorlige brudd på menneskerettighetene.⁴³⁷ Han skrev at:

⁴³¹ Tranøy, *Medisinsk etikk i vår tid*, 172.

⁴³² Westerlund, *Nutida abortmotstånd i Sverige*, 2.

⁴³³ Ropstad, Kjell Ingolf. «2013- et livsviktig år», *Dagen*, 02.01.2013, 3.

⁴³⁴ Ropstad, Kjell Ingolf. «2013- et livsviktig år», *Dagen*, 02.01.2013, 3.

⁴³⁵ Ropstad, Kjell Ingolf. «2013- et livsviktig år», *Dagen*, 02.01.2013, 3.

⁴³⁶ Ropstad, Kjell Ingolf. «2013- et livsviktig år», *Dagen*, 02.01.2013, 3.

⁴³⁷ Ropstad, Kjell Ingolf. «2013- et livsviktig år», *Dagen*, 02.01.2013, 3.

Historiens dom over de som forsøker å gradere menneskers verdi ut ifra hudfarge, rase, religion eller uønskede egenskaper er entydig og nådeløs. Og samtidig håper hver generasjon som har levd gjennom slike overgrep at menneskeheten endelig har lært. Alle mennesker er like mye verdt!⁴³⁸

Selv om det ikke ble sagt direkte, kan man tolke det som at Ropstad her trekker linjer til blant annet Holocaust, ved å vise til overgrep mot menneskeheten som hver generasjon håper man har lært av. Ropstads argumentasjon her kan likne den som ble tatt i bruk av noen kristne abortmotstandere på 80-tallet. På 80-tallet var språket derimot langt mer direkte. Gunnar Medbø, Kjell Bjørsvik og Ludvig Nessa, som ble omtalt for sine liknende sammenligninger mellom abort og nazismen og apartheid, gjorde det som en sammenlikning i antall «mord». Ropstads sammenlikning går heller på det han mente var et liknende menneskesyn. For ham ville tidlig ultralyd føre til abort av fostre med kromosomavvik, og dermed e dette begynnelsen av veien inn i et sorteringssamfunn som favoriserer noen mennesker foran andre. Et slikt samfunn likner det man har sett tidligere i historien. Ropstad avsluttet med å si at arbeidet for en regulering av bioteknologi, som han mener fører til et sorteringssamfunn, er «vår tids abortkamp».⁴³⁹

Ropstad ble senere i 2018 stående som en representant for de mer prinsippfaste abortmotstanderne. I forbindelse med abortdebatten som fant sted rundt regjeringsforhandlingene i 2018, publiserte *Dagen* leserinnlegget «Det anerkjente folkemord» av Arne Håkon Hansen⁴⁴⁰. I innlegget kalte Hansen dagens abortpraksis for vår samtids folkemord. Spesielt pekte han på den dobbeltmoralen som eksisterte hos flere aborttilhengere, som også var vegetarianere eller veganer, og av den grunn ikke ønsket å drepe dyr. Hansen viste videre til at selv om dagens abortforkjempere ofte var oppegående mennesker, så var også Hitlers undersåtter av høy intelligens.⁴⁴¹ Gjennomgående i avisene i denne tidsperioden var Hansen blant de få som trakk sammenlikningen til folkemord, men som vist tidligere, var han likevel ikke den eneste som drar linjen til drap. Man kan altså dra en linje mellom argumentasjonen på 80-tallet til 2018. Hansen tok her i bruk sammenlikningen som blant annet Ludvig Nessa tok 30 år tidligere. Språket som blir brukt er også likt. Den moralske argumentasjonen Hansen brukte er plassert innenfor en moderne kontekst, men premisset er fortsatt det samme.

⁴³⁸ Ropstad, Kjell Ingolf. «2013- et livsviktig år», *Dagen*, 02.01.2013, 3.

⁴³⁹ Ropstad, Kjell Ingolf. «2013- et livsviktig år», *Dagen*, 02.01.2013, 3.

⁴⁴⁰ Hansen, «Det anerkjente folkemord».

⁴⁴¹ Hansen, «Det anerkjente folkemord».

I likhet med Ropstad, trakk altså Hansen en linje mellom overgrepene under Holocaust til dagens abortlov, men tok i bruk et betydelig hardere og mer direkte språk enn Ropstad. Forskjellen i språkbruken kan her knyttes til skribentenes roller. Som tidligere omtalt kan man finne en hardere språkbruk i de kortere leserinnleggene skrevet av mer ukjente forfattere, mens innleggene skrevet av for eksempel politikere er mer moderate. Hansen fremtrer her som en leser av *Dagen* som har valgt å sende inn et leserinnlegg, og ikke som en sentral skikkelse innenfor politikken. Det sier likevel en del om *Dagens* ståsted at de valgte å publisere et såpass kontroversielt innlegg.

Dagen holdt som avis en hardere linje mot abortloven i perioden 2013-2023 enn *Vårt Land* gjort. I *Dagen* ble det publisert flere innlegg mot selvbestemt abort, og færre for. I avisenes lederartikler kan man også se at *Dagens* redaksjon stilte seg tydeligere mot abortloven. Hvilken retning avisene har gått i, kan ha sitt spor fra hvem som har ledet avisene de siste tiårene. Sjefredaktør i *Dagen* siden 2008, Vebjørn Selbekk, har som vist gjennom dette kapitlet, opprettholdt en sterk linje mot den gjeldende abortloven, og har spesielt engasjert seg i debatten rundt paragraf 2c. Selbekk har også promotert *Dagen* som et rom for kontroversielle meninger, som ikke nødvendigvis blir gitt plass andre steder.⁴⁴² *Vårt Land* har i perioden 2013-2023 hatt hele tre redaktører.⁴⁴³ Den nåværende sjefredaktøren i avisen er Bjørn Kristoffer Bore, som har sittet siden 2018. Da han gikk inn i stillingen uttalte han i intervju med egen avis at «Vårt Land er en unik avis med et helt spesielt samfunnsoppdrag. Den skal være limet i Kristen-Norge og bringe sammen folk på tvers av politiske og verdimeslige skillelinjer».⁴⁴⁴ Denne uttalelsen passer med mine funn i arbeidet med kildematerialet. *Vårt Land* har større grad av meningsmangfold i abortdebatten enn *Dagen*. Hos redaksjonen i *Vårt Land* ser man, som vist i dette kapitlet, en større åpenhet for den gjeldende abortloven enn det Vebjørn Selbekk gir uttrykk for. Om dette er et bevisst valg, eller resultat at hvem som skriver i avisene er uvisst. Det legger likevel føringer for hvem som leser og skriver i de ulike avisene.

Selbekk stilte seg, som vist, sterkt kritisk til landets gjeldende abortlov og abortpraksis. I sin argumentasjon tok han ofte i bruk en etisk tilnærming, hvor han argumenterte mot abortloven, og spesielt paragraf 2c, på grunnlag av at det brøt med etiske normer om respekt for menneskelivet og likeverd. I forbindelse med 40 års jubileet til domsavsigelsen Roe vs Wade fra høyesteretten i USA, som garanterte retten til abort i hele landet, publiserte *Dagen* en

⁴⁴² Almedal, «Dagen har tredje størst vekst i Medie-Norge: – Et eventyr å være med på».

⁴⁴³ *Vårt Land*, «Om oss: Historien om Vårt Land».

⁴⁴⁴ Guttormsen, Arne. «Ny sjefredaktør i Vårt Land», *Vårt Land*, 05.12.2018. <https://www.vl.no/kultur/2018/12/05/ny-sjefredaktor-i-vart-land/>.

lederartikkel, hvor Selbekk sammenlignet borgerrettighetskampen i USA med dagens abortkamp.⁴⁴⁵ Med utgangspunkt i Martin Luther Kings tale «I have a dream», skrev sjefsredaktør Vebjørn Selbekk: «Skal vår tids kamp mot diskriminering vere truverdig, må den også omfatte dei ufødde barna».⁴⁴⁶ Her finner man igjen den samme sammenligningen mellom abort og rasisme.

I innlegget «Historien som forvandler historien» tok generalsekretær i Menneskeverd, Morten Dahle Stærk, i bruk en lignende argumentasjon mot abort.⁴⁴⁷ Der ønsket han å berømme dem som velger å dele sin historie. Til innlegget var det brukt et kjent bilde av liket til en tre år gammel gutt som ble skyldt i land på stranden i Tyrkia, etter at en båt med flyktninger sank. Bildet skapte stor oppmerksomhet under flyktningkrisen i 2015. Stærk sammenlignet effekten dette bildet hadde med virkningen det har når flere forteller om sitt valg om å ikke ta abort, på tross av presset fra samfunnet rundt. Spesielt trakk han frem historien til en gravid kvinne som fikk beskjed ved ultralyd at barnet hennes hadde 10 prosent sjanse for hjerneskade, og mest sannsynligvis ville dø ved fødsel. Stærk trakk også inn bildet av Rosa Park som nektet å gi fra seg setet på bussen under borgerrettighetsbevegelsen i USA i 1955, og bilder av ofrene under krigen i Vietnam på 70-tallet. Slik plasserte Stærk kampen mot abortloven inn i en større historisk kontekst. Bruken av bildet av et barns døde lik er et sterkt virkemiddel, spesielt når det dras linje til abort.⁴⁴⁸

Selbekk uttalte seg også i reaksjon på demonstrasjonene til aborttilhengere i forbindelse med regjeringsforhandlingene i 2018.⁴⁴⁹ Demonstrasjonen den 18. november ble omtalt nøytralt med forsideplass og intervju med de oppmøtte politikere. I lederartikkelen i samme utgave av avisen var tonen derimot en annen. Selbekk gikk hardt ut mot demonstrasjonene som han mente lignet for mye på dem man hadde sett på 1970-tallet, før man fikk dagens abortlov.⁴⁵⁰ Han reagerte spesielt på at det ble oppfattet som om kvinners rett til selvbestemt abort lå på forhandlingsbordet, når det kun var snakk om paragraf 2c. Demonstrantene og den politiske venstresiden lukket, ifølge Selbekk, bevisst øynene sine for at paragraf 2c utfordret «prinsippet om alle menneskers likeverd uavhengig av helse, sykdom eller egenskaper»⁴⁵¹. Paragrafen fratok fosteret slik den fremste retten av alle, retten til liv. I stedet for å ta i bruk argumentet

⁴⁴⁵ Selbekk, Vebjørn. «Vi har ein draum», *Dagen*, 24.01.2013, 2.

⁴⁴⁶ Selbekk, Vebjørn. «Vi har ein draum», *Dagen*, 24.01.2013, 2.

⁴⁴⁷ Stærk, Morten Dahle. «Historien som forvandler historien», *Dagen*, 17.02.2021, 16.

⁴⁴⁸ Stærk, Morten Dahle. «Historien som forvandler historien», *Dagen*, 17.02.2021, 16.

⁴⁴⁹ Selbekk, «På marsj mot fortsatt diskriminering».

⁴⁵⁰ Selbekk, «På marsj mot fortsatt diskriminering».

⁴⁵¹ Selbekk, «På marsj mot fortsatt diskriminering».

om abort som mord, hvor skylden legges hos den gravide kvinnen, tok Selbekk heller i bruk en mer etisk argumentasjon ved å si at det er galt å frata andre sin rett til å leve, basert på deres helse og personlige egenskaper. Budskapet var fortsatt det samme, men med en mer teoretisk tilnærming.

Selv om Selbekk argumenterte ut fra et kristent ståsted, bygde han heller sin argumentasjon på menneskeverdet. Sekulariseringen av det norske samfunnet og politikken hadde ført til at de kristne verdiene ikke sto like sentralt lenger mente Selbekk, og hadde dermed gjort det mer utfordrende å fremme sin sak ut fra den kristne lære. Gjennom å gå vekk fra en religiøs argumentasjon, og heller bruke verdier som både det kristne og humanistiske verdisynet kunne enes i, som likeverd, kunne han få større slagkraft hos motparten. Dette kan man se at Selbekk gjorde i andre lederartikler også. Den 10. november 2018 gikk Selbekk hardt ut mot det som blir omtalt som sorteringssamfunnet.⁴⁵² Kritikken av sorteringssamfunnet knyttet seg tett opp mot prinsippet om menneskeverd for alle, som sto sterkt innenfor de norske verdiene, men også kristendommen. Den kristne lære bygger på en tro om at alle mennesker er laget ut ifra Guds bilde.⁴⁵³ Også innenfor resten av det norske samfunnet sto tanken om menneskeverdet sentralt, både innenfor moral og juss. Selbekk går i sin lederartikkel til angrep på venstresiden, som han mente ikke var villig til å se de etiske dilemmaene som den teknologiske og medisinske utviklingen man hadde sett, hadde fått for abortloven som ble lovfestet for over 40 år siden.⁴⁵⁴

Sorteringsdebatten ble en etisk viktig diskusjon i perioden 2013-2023. Denne kan likne den man så begynnelsen av på 80-tallet. Da abortdebatten fikk en ny gnist under regjeringsforhandlingene i 2019, var det KrFs, med Ropstad i ledelsen, ønske å få gjennom en fjerning av abortlovens paragraf 2c. Abortloven ga kvinner retten til selvbestemt abort frem til uke 12. Videre lister loven tilfeller etter utgangen av 12. uke gjennom paragrafene a-e, hvor svangerskapsbrudd fortsatt kan skje. Paragraf 2c handler om tilfeller hvor «det er stor fare for at barnet kan få alvorlig sykdom, som følge av arvelige anlegg, sykdom eller skadelige påvirkninger under svangerskapet».⁴⁵⁵ Det var spesielt her i de mindre endringene av abortloven at kampen mot abort lå i perioden 2013-2023. Ifølge Perselli ble kvinnens rett til abort i den nyere abortdebatten oppfattet som en nærmest selvfølgelighet. Fra kristne

⁴⁵² Selbekk, «Grensepåler mot sortering», *Dagen*, 10.11.2018, 2.

⁴⁵³ Meland, *Da du trengte en neste, var den der?*, 34.

⁴⁵⁴ Selbekk, «Grensepåler mot sortering», *Dagen*, 10.11.2018, 2.

⁴⁵⁵ Lov 13. juni 1975 nr. 50 om svangerskapsavbrudd (abortloven) <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1975-06-13-50>.

abortmotstanderes hold gjelder motstanden de områdene hvor det i det minste kan oppfattes som rent uetisk med abort.⁴⁵⁶

I innlegget «Derfor er sorteringsdebatten viktig» i *Dagen*, uttalte Morten Dahle Stærk seg.⁴⁵⁷ I debatten om sorteringssamfunnet ble, som tidligere påpekt, idealet om likeverd trukket inn, som står sentralt i de nordiske landene. Stærk skrev at alle parter i abortdebatten var enige om at man vil unngå et sorteringssamfunn. Man ønsket et «samfunn basert på likeverd for alle, der alle anerkjennes med en ukrenkelig verdi uavhengig av funksjonsnivå».⁴⁵⁸ Stærk skrev om et behov fra de kristne abortmotstanderne om å ville unngå en konfronterende linje, i frykt for å vekke et ønske om nye liberale endringer i abortloven. De valgte likevel en konfronterende linje fordi de mente at de ikke kunne akseptere diskrimineringen av funksjonshemmede og syke barn som paragraf 2c innebar. Dette måtte det settes tydelige rammer for, før man kom enda lenger innenfor bioteknologien. Kampen mot paragraf 2c knyttet slik tett opp mot kampen mot diskriminering av mennesker med funksjonshemninger og sykdommer. Ved å knytte det opp mot idealet om likeverd, ønsket abortmotstanderne å vise at paragraf 2c ikke var forenlig med de norske verdiene.⁴⁵⁹ I et annet innlegg forsvarte Stærk nemdene. For Stærk va nemdene med på å verne om verdiene våre, og hindret selvbestemmelses-prinsippet fra å trumfe alle andre hensyn. Viktigst av alt mente han at abortnemdene var et hinder for utviklingen mot et sorteringssamfunn, fordi det er sakkyndige som gjennomfører en etisk evaluering av behovet for abort.⁴⁶⁰

Selv om det i *Vårt Land* eksisterte den samme enigheten som i *Dagen*, om at abort ikke var ønskelig, tilbydde den et mer nyanserte blikk på debatten. I sorteringsdebatten rundt paragraf 2c skrev pensjonert psykolog, John Helge Lande, at samfunnet også hadde et ansvar.⁴⁶¹ Lande mente at alle politikerne som fryktet et sorteringssamfunn kun vektla fosterets rett til liv og omsorg. I stedet spurte han hva samfunnet hadde tenkt å gjøre for å få kvinner i vanskelige situasjoner til å ønske å få barn med funksjonshemninger. For det er den enkelte kvinnen og den enkelte familien som må leve med konsekvensene av å ikke velge abort i et slikt tilfelle, skrev Lande. Politikerne burde derfor heller fokusere på å gi disse kvinnene de midlene og hjelpen de trenger for å føle seg trygge i at det kan oppdra barnet.⁴⁶² Andre perspektiv som

⁴⁵⁶ Perselli, *Fosteret i svensk rätt*, 100.

⁴⁵⁷ Stærk, Morten Dahle. «Derfor er sorteringsdebatten viktig», *Dagen*, 02.01.2019, 3.

⁴⁵⁸ Stærk, Morten Dahle. «Derfor er sorteringsdebatten viktig», *Dagen*, 02.01.2019, 3.

⁴⁵⁹ Stærk, Morten Dahle. «Derfor er sorteringsdebatten viktig», *Dagen*, 02.01.2019, 3.

⁴⁶⁰ Stærk, Morten Dahle. «Nemdene beskytter våre verdier», *Dagen*, 14.03.2019, 3.

⁴⁶¹ Lande, John Helge. «Også samfunnet har et ansvar», *Vårt Land*, 08.11.2018, 19.

⁴⁶² Lande, John Helge. «Også samfunnet har et ansvar», *Vårt Land*, 08.11.2018, 19.

kom fram i *Vårt Land* kom fra feminist og redaktør i tidsskriftet *Fett*, Hanne Linn Skogvang, som skrev om skillet mellom abort, eugenikk og sorteringssamfunn.⁴⁶³ Hun påpekte at retten til abort og arbeidet for mangfold ikke er motsetninger. Ifølge Skogvang var fellesnevneren til tidligere eksempler på eugenikk i praksis at det hadde foregått under politisk, overordnet autoritær vilje. Dette skilte seg fra dagens abortlov, som gir tillit til den enkelte kvinne til å bestemme over sin situasjon, selv om samfunnet rundt henne prøver å fortelle henne hva som er rett og galt.⁴⁶⁴ Dette viser mangfoldet i den etiske argumentasjonen i denne perioden.

⁴⁶³ Skogvang, Hanne Linn. «Sorteringssamfunnet før og nå», *Vårt Land*, 08.11.2018, 3.

⁴⁶⁴ Skogvang, Hanne Linn. «Sorteringssamfunnet før og nå», *Vårt Land*, 08.11.2018, 3.

5.0 Konklusjon

I denne analysen har jeg sett på hvordan kristne argumenterte mot abortloven fra 1978 i periodene 1980-1989 og 2013-2023. I tillegg har jeg vurdert dette opp mot hvordan den samme gruppen har aksjonert mot abort. Kildematerialet fra de to kristne avisene, *Vårt Land* og *Dagen*, har blitt brukt for å få et innblikk i problemstillingen. Argumentene har blitt inndelt i kategorier av argumenter som har gjort seg mest gjeldende. Disse er de religiøse, fosteret som liv, de juridiske, de moralske og de etiske. Synet på fosteret som liv har med bakgrunn i Jan Perselli sin *Fosteret i svensk rätt*, stått som utgangspunkt for de andre argumentene.⁴⁶⁵

Det første kapittelet tok for seg argumentasjonen mot abortloven i perioden 1980-1989. Den var preget i stor grad av det religiøse. Argumentasjonen som tok utgangspunkt i fosteret som liv, det juridiske, det moralske eller det etiske, bar også preg av den kristne tro og lære. Fosteret ble oppfattet som et liv som er del av Guds plan, og derfor har retten til å leve fra befruktelsesøyeblikket av. For å støtte opp om dette ble det tatt i bruk henvisninger til Bibelen, men også til medisinvitenskapen. Fosterets utvikling under svangerskapet ble vektlagt, og tillagt personlige egenskaper. I avisene ble det tatt i bruk bilder av fostre og liknende virkemidler for å forsterke dette. Dette er i tråd med Perselli sine diskusjoner om variasjonene i «personbegrepet».⁴⁶⁶

I denne perioden ble hensynet til den gravide kvinnen lite figurert fra kristent hold. Fosteret ble sett på som et selvstendig individ, uavhengig av kvinnen. Derfor ble fosteret sin rett til liv stående over kvinnens selvbestemmelsesrett. Kvinners erfaringer rundt abort ble heller brukt som argumentasjon gjennom å vise frem dem som hadde valgt å ikke gjennomføre en abort, eller dem som angret på valget om å ta abort. Det var likevel et utbredt syn på abort som forsvarlig, dersom det sto mellom fosteret eller den gravide kvinnens liv.

Synet på fosteret som et fullverdig menneskeliv knyttet seg tett opp mot synet på abort som et drap. Begrepet «fosterdrap» ble hyppig brukt i stedet for «abort» og «svangerskapsbrudd». Med bakgrunn i dette synet var det flere som oppfattet abort som en tragedie. Flere gikk så langt som å sammenligne abortloven og den daværende abortpraksisen med Holocaust under andre verdenskrig eller apartheidregimet i Sør-Afrika. Slik mente de at abortloven fra 1978 bidro til alvorlige brudd på menneskerettighetene, og flere etterlyste et rettsvern for fosteret.

⁴⁶⁵ Perselli, *Fosteret i svensk rätt*.

⁴⁶⁶ Perselli, *Fosteret i svensk rätt*, 59.

Flere ønsket derfor å teste abortloven i rettssystemet. Spesielt aktuelt ble dette i forbindelse med rettssaken mot soknepresten Børre Knudsen. Knudsen argumenterte mot abortloven i denne saken med at den gikk imot Grunnlovens paragraf 2. Knudsen-saken opptok store deler av 80-tallet, og skapte stor debatt både mellom aborttilhengere og abortmotstandere, men også blant de kristne abortmotstanderne. Da han til slutt tapte saken, ønsket flere å prøve abortloven videre i Menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg. Knudsen mottok likevel støtte fra redaktørene i både *Dagen* og *Vårt Land*. Han mottok derimot en del kritikk fra Den norske kirke. Denne saken var del av den begynnende splittelsen i abortspørsmålet mellom kirken og de som holdt en hardere front. Selv om kirken før abortloven ble vedtatt hadde vært en av dens største motstandere, begynte abortmotstandere innenfor det kristne miljøet å føle seg sviktet av kirken i løpet av 80-tallet. Den norske kirke mottok kritikk for å ikke snakke ut mer mot statens abortpraksis og lov. Flere pekte på at problemet kunne finnes i forholdet mellom kirke og stat. Statskirken havnet i en vanskelig situasjon i å kritisere en lov som den norske stat selv hadde innført. Her begynte man å sette spørsmålsteget ved statskirkeordningen.

Kristelig Folkeparti hadde på 70-tallet vært den sterkeste motstanderen av retten til selvbestemt abort på Stortinget. I løpet av 80-tallet begynte de sakte, men sikkert, å åpne opp for å kunne samarbeide med partier som hadde fri abort på partiprogrammet, på tross av at de hadde stemt imot dette i 1981. Også KrF møtte da sterk kritikk fra sine egne, som flere mente at sviktet sin hjertesak. Slik ble KrF og kirken, som tidligere hadde vært med på å samle de kristne abortmotstanderne, kritiserte for sin passive holdning i abortkampen.

Innenfor det kristne miljøet begynte man å innse at kampen mot abort var tapt. Handlingene til Kristelig Folkeparti og kirken vitnet om det samme. Det hele ble oppfattet som del av det moralske forfallet av det norske samfunnet. Den moralske argumentasjonen mot abort i perioden 1980-1989 kan deles inn i det som gjelder på individnivå og det som gjelder på et samfunnsnivå. På et individnivå ble det argumentert med det moralske ansvaret kvinnen har som mor. Dessuten ble det knyttet opp mot seksualmoralen, og ansvaret kvinnen har for sine handlinger. Seksualmoralen gjaldt også på et samfunnsnivå. Det moralske fallet hadde ført til en løsere seksualmoral blant de unge, som ikke ønsket å ta ansvar. På et samfunnsnivå omhandlet det moralske den fryktede sekulariseringen av samfunnet. Den førte til en nedbrytning av samfunnsmoralen, og en nedvurdering av livets verdi.

Dette moralske forfallet knyttet seg videre tett opp mot den etiske diskusjonen som foregikk i samme periode rundt den medisinske utviklingen. Flere mente at abortloven førte til at leger

som ikke tok i bruk sin reservasjonsrett, brøt med legeetikken. Den videre utviklingen innenfor den moderne medisinvitenskapen gjorde at flere fryktet for at grensen for hva som kan tukles med trues i fremtiden.

I kapittel 2 undersøkte jeg hvordan det ble aksjonert mot abortloven i perioden 1980-1989. Blant de kristne abortmotstanderne i denne perioden eksisterer det stort sett en enighet i synet på abort, foruten noen små nyanser. Det er heller i aksjonsformer at motstandersiden splittes i abortspørsmålet i denne perioden. Det så mørkt ut for et flertall mot den gjeldende abortloven, og man begynte derfor å ta i bruk andre fremgangsmåter. Det ble arrangert flere demonstrasjoner av organisasjoner som Folkebevegelsen for Livsrett og Menneskeverd. I gjennomgangen av avisene *Vårt Land* og *Dagen* har jeg funnet et mangfold av leserinnlegg mot abortloven fra både kjente og ukjente forfattere som vitner om et sterkt engasjement for saken.

Perioden preges slik av en hyppighet i aksjoner mot abortloven. Prestene Børre Knudsen og Ludvig Nessa ledet an i de mer ekstreme aksjonene. Aksjonene deres bar ofte preg av å være svært symbolske. I dem kan man derfor finne igjen argumentasjon mot abortloven, for eksempel ved bruk av dukker og blod. Hvordan man forholdt seg til deres aksjoner er med på å skille de kristne abortmotstanderne i denne perioden. Både Knudsen og Nessa mottok både ros og kritikk for sine metoder. Slik det kommer frem i avisene, virker det som om kritikken i all hovedsak kom fra representanter i det kristne miljøet, som blant annet biskoper i Den norske kirke, mens forsvaret av dem ofte kom i leserinnleggene eller fra ledere i mindre menigheter. For dem som støttet opp om Knudsen og Nessa, argumenterte de med at abortloven hadde så alvorlige konsekvenser, at det helliget slike aksjonsformer. Så selv om det var enighet i saken og argumentasjonen, skiltes man i aksjonsform. Dette skillet ser spesielt ut til å skape en avstand mellom representantene i miljøet og det som kan anses som «grasrota».

I perioden 2013-2023 gjorde den ikke-parlamentariske aksjonen mot abortloven seg lite gjeldende. Det ble fortsatt aktivt skrevet leserinnlegg mot abort og liknende, men ikke liknende aksjonsformer som det man så på 80-tallet. I den nyere perioden var det heller den parlamentariske aksjonen som ble vekket til live igjen gjennom politiske forhandlinger som i 2019 førte til en fjerning av retten til fosterreduksjon i abortloven.

I det tredje kapittelet undersøkte jeg hvordan det ble argumentert mot abortloven i perioden 2013-2023, med utgangspunkt i den samme inndelingen i argumenter som tidligere. Man kan åpenbart se en endring i argumentasjonen mot abortloven fra kristent hold i denne perioden.

De kristne abortmotstanderne hadde i likhet med resten av det norske samfunnet blitt utsatt for en utvikling som førte med seg en ny forståelse, men også nye problemstillinger. I både *Vårt Land* og *Dagen* kan man se at økt globalisering ga en større innsikt i abortkampen i andre land, spesielt USA. En økt sekularisering av det norske samfunnet gjorde at det i mindre grad ble argumentert religiøst mot abort. Likevel ble det fortsatt tatt i bruk religiøs argumentasjon, men ikke særlig grad innenfor politikken. Selv om Kristelig Folkeparti i perioden 2013-2023 aktivt kjempet for en endring av abortloven, argumentertes det ikke religiøst. Man fikk slik et tydeligere skille mellom religion og politikk. I 2012 ble dette tydeliggjort da Stortinget vedtok en oppløsning av statskirkeordningen. I 2019 gikk Bispemøtet også ut og beklaget for rollen Den norske kirke tidligere hadde hatt i abortkampen.

Antydningen til en avstand mellom representantene for det kristne miljøet og deler av den hardere linjen hos de kristne abortmotstanderne, som man kunne se i perioden 1980-1989, hadde i den nyere perioden altså bare blitt forsterket. Også mellom de to kristne avisene *Dagen* og *Vårt Land* kan man observere en voksende avstand fra 1980-1989 og 2013-2023. *Dagen* beholdt sitt kristenkonserverve ståsted, mens *Vårt Land* hadde beveget seg i en mer og mer liberal retning. Dette speiles i hva som skrives i de to avisene i denne perioden.

Det virker som om én del av de kristne abortmotstanderne hadde forsonet seg med at selv om abort er å avslutte et liv, så er abortloven den beste løsningen, ettersom abort er et nødvendig onde. I perioden 2013 til 2023 ble den vanskelige situasjonen den gravide kvinnen var i, tatt i større grad med i betraktningen enn før. Fosteret ble fortsatt sett på som et liv fra befruktelsesøyeblikket av. Dette synet ble argumentert for gjennom å vise til medisinvitenskapen for å beskrive fosterets utvikling under svangerskapet. Det tas i tillegg i bruk en «personifisering» av fosteret gjennom å vektlegge dets egenskaper og muligheter, i tråd med Perselli sin diskusjon av «personbegrepet».

Det var derimot en annen del blant de kristne abortmotstanderne som ga uttrykk for et helt annet syn, og som fulgte en mer konservativ grunnlinje, som man kan strekke tilbake til 80-tallet og før. De bar frem en hard front mot abort, hvor abort fortsatt regnes som drap, og som strekker de samme linjene mellom abort og folkemord. Blant disse ble abort fortsatt oppfattet som en del av det moralske forfallet. Den moralske argumentasjonen tok derimot i denne perioden for det meste for seg den samfunnsmessige moralske utviklingen, mens det ble unngått å plassere skyld på et individnivå.

Den medisinske utviklingen innenfor biovitenskapen introduserte nye problemstillinger knyttet til abortspørsmålet. Den etiske argumentasjonen mot abortloven sto derfor sentralt fra kristent hold i denne perioden. Flere av de kristne abortmotstanderne hadde en forståelse for at selvbestemt abort var nødvendig, men stilte seg heller kritiske til deler av abortloven, som fosterreduksjon og paragraf 2c. Noen krevde en fornyet abortlov i tråd med den moderne utviklingen. Diskusjonen rundt paragraf 2c, og trusselen om det som ble omtalt som «sorteringsamfunnet» tok opp store deler av perioden 2013-2023. Selv om «Sorteringsdebatten» kun omhandlet en paragraf i abortloven, inneholdt den i grunn de samme premissene som abortdebatten på 80-tallet. Debatten omhandlet fosterets rett til liv. Hvert liv er like verdifullt, og det er derfor etisk galt å abortere et foster basert på uønskede egenskaper. En slik tankegang mente noen at kunne sammenlignes med tidligere folkemord, som Holocaust. I «sorteringsdebatten» ble den viktigste argumentasjonen derfor etikken. Utviklingen på vei mot et «sorteringsamfunn» ble også slik som tidligere, oppfattet som et moralsk forfall.

Selv om behovet for en abortlov som sikrer retten til selvbestemt abort aksepteres, blir en del av diskusjonen det medisinsketiske i hvor grensen skal plasseres i svangerskapet. Med et perspektiv fremover ligger striden mellom abortmotstanderne og aborttilhengerne i om retten til selvbestemt abort skal utvides. Her ligger det både en juridisk og etisk diskusjon. Med bakgrunn i konklusjonen i NOU'en *Abort i Norge: Ny lov og bedre tjenester* har sittende helseminister, Ingvild Kjerkol, bekreftet at regjeringen vil legge frem et forslag om ny abortlov for Stortinget i løpet av året 2024.⁴⁶⁷ Akkurat hvordan forslaget til ny abortlov kommer til å se ut er fortsatt usikkert, men det er trolig her abortkampen vil ligge de neste årene fremover. Slik vil abortkampen fortsette å holde seg varm.

⁴⁶⁷ Fjellanger, «Kjerkol bekrefter ny abortlov: – Jeg har full tillit til norske kvinner».

6.0 Kilder og litteratur

6.1 Aviser

Dagen og *Vårt land* utgitt i tidsperiodene 1980-1989 og 2013-2023. For henvisninger til de konkrete utgavene, se fotnoter underveis i oppgaven.

6.2 Litteratur

Andresen, Astri, Sissel Rosland, Teemu Ryymin og Svein Atle Skålevåg. *Å gripe fortida: Innføring i historisk forståing og metode*. 2. utg. ed. Oslo: Det norske Samlaget, 2017.

Asdal, Kristin og Hilde Reinertsen. *Hvordan gjøre dokumentanalyse: en praksisorientert metode*. Oslo: Cappelen Damm akademisk, 2020.

Baumgartner, Joseph. «Newspapers as historical sources». *Phillipine Quarterly of Culture and Society*, 9, no. 3 (1981): 256-258.

Benderly, Beryl Lief. «UPDATED: A scientist saint?», *Science*. 24.05.2015.
[doi:10.1126/science.caredit.a1500051]

Björnsson, Gunnar, Ulrik Kihlbom og Anders Ullholm. *Argumentationsanalys: Färdigheter för kritiskt tänkande*. Stockholm: Natur & kultur, 2009.

Blom, Ida. *Barnebegrensning- synd eller sunn fornuft*. Bergen: Universitetsforlaget, 1980.

Brodersen, Randi Benedikte, Fredrik Jebsen Bråten, Anders Reiersgaard, Kolbjørn Slethei, og Knut Ågotnes. *Tekstens autoritet: tekstanalyse og skriving i akademia*. Oslo: Universitetsforlaget, 2007.

Elvbakken, Kari Tove. *Abortspørsmålets politiske historie*. Oslo: Universitetsforlaget, 2021.

Flo, Idar. *Norske aviser fra A til Å, bind nummer 4 av Norsk presses historie : 1-4 (1660*

- 2010), redigert av Hans Fredrik Dahl, Nils E. Øy og Idar Flo. Oslo: Universitetsforlaget, 2010.
- Furre, Berge. *Norsk historie 1914-2000: Industrisamfunnet- frå voksterville til framtidstil*, bind 6 av *Norsk historie 800-2000*. Oslo: Det norske samlaget, 1999.
- Geelmuyden, Niels Christian. *En prest og en plage: et portrett av Børre Knudsen*. Oslo: Metope, 1988.
- Helle, Knut, Ståle Dyrvik, Edgar Hovland og Tore Grønlie. *Grunnbok i Norges historie. Frå vikingtid til våre dager*. Oslo: Universitetsforlaget, 2019.
- Jahr, Ernst Håkon, Nossun Rolf Thomas og Storesletten, Leiv. «Matrikkel». I *Agder Vitenskapsakademi: Årbok 2014*, redigert av Jahr, Ernst Håkon, Rolf Thomas Nossun og Storesletten, Leiv, 19-39. Kristiansand: Portal, 2015.
- Johansen, Kjell Eyvind og Arne Johan Vetlesen. *Innføring i etikk*. Oslo: Universitetsforlaget, 2000.
- Kullerud, Dag. *Dagen 1919-2019: Kulturell motstemme i hundre år*. Oslo: Cappelen Damm, 2019.
- Løkøy, Anne Marthe Moberg. «Mord er mord, også når det gjeld det ufødde»- en studie av avisen *Norges Kvinders tilnærming til liberalisering av §245 1930-1939*. Masteroppgave. Universitetet i Bergen. 2021.
- Løkeland, Mette. «Abortion: The Legal Right Has Been Won, But Not the Moral Right». *Reproductive Health Matters* 12, no. 24 (2004): 167–73. DOI:10.1016/S0968-8080(04)24016-2.
- Mathiassen, Oddmar. *Troms Kristelig Folkeparti 50 år: 1947-1997*. 1997.
- Meland, Ragnhild Elisabeth Risanger. *Da du trengte en neste, var den der?: kirke- og*

- abortproblematikk i Norge mellom 1970 og 2013*. Masteroppgave. Oslo: Det teologiske menighetsfakultet. 2013.
- Melve, Leidulf og Teemu Ryymin. *Historikerens arbeidsmåter*. Oslo: Universitetsforlaget, 2018.
- Slottemo, Hilde Gunn. *En kort introduksjon til Norge på 1900-tallet: Forskjell og fellesskap*. Oslo: Cappelen Damm, 2021.
- Stange, Dag. *Hva nå- Børre Knudsen*. Oslo: Vårt Land Forlag, 1982.
- Stugu, Ola Svein. *Norsk historie etter 1905: Veggen mot velstandslandet*, bind 4 av *Norsk historie frå vikingtid til vår tid*, 2. utg. ed.. Oslo: Samlaget, 2018.
- Schrumpf, Ellen. *Abortsakens historie*. Oslo: Tiden, 1984.
- Tranøy, Knut Erik. *Medisinsk etikk i vår tid*. Bergen: Fagbokforlaget, 1999.
- Westerlund, Ulrika. *Nutida abortmotstånd i Sverige: En ideologianalys av inom- och utomparlamentariska aktörer*. Masteroppgave. Uppsala: Uppsala universitet. 2019.
- Wetlesen, Jon. *Menneskeverd: humanistiske perspektiver*. Universitetet i Oslo, 1992.

6.3 Nettressurser

- Aarli-Grøndalen, Roger og Mats Greger. «Pressestøtten er klar – se årets vinnere og tapere». *Journalisten*. 08.11.2023. <https://www.journalisten.no/pressestotten-er-klar-se-arets-vinnere-og-tapere/592967>.
- Almedal, Karl. «Dagen har tredje størst vekst i Medie-Norge: – Et eventyr å være med på», *Dagen*. 09.03.2023. <https://www.dagen.no/nyheter/dagen-har-tredje-storst-vekst-i-medie-norge-et-eventyr-a-vaere-med-pa/>.

Dagen. «Ethiske husregler for Dagen og Korsets seier». Frigitt 20.01.2022.

<https://www.Dagen.no/informasjon/etiske-husregler-for-Dagen-og-korsets-seier/>.

Den norske kirke. «Samtalen om abort: et bidrag fra Bispemøtet». 15.02.2019.

<https://www.kirken.no/nb-NO/om-kirken/slik-styres-kirken/bispemotet/om-oss/dokumenter/bispe%C3%B8tets%20uttalelser/samtalen-om-abort--et-bidrag-fra-bispemotet/>.

Fjellanger, Runa. «Kjerkol bekrefter ny abortlov: – Jeg har full tillit til norske kvinner» VG.

03.04.2024. [<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/MoxEQK/helseminister-ingvild-kjerkol-ap-bekrefter-ny-abortlov-jeg-har-full-tillit-til-norske-kvinner>].

Gudvangen, Stein. «Terje Simonsen er død», *Dagen*, 04.11.2015.

<https://www.Dagen.no/nyheter/terje-simonsen-er-dod/>.

Hove, Odd Sverre. «Børre Knudsen har fullført løpet» *Dagen*. 19.08.2014.

[<https://www.Dagen.no/meninger/borre-knudsen-har-fullfort-lopet/>].

Magelssen, Morten og Ola Didrik Saugstad. «Enøyd om abort» *Tidsskriftet*. 22.03.2023.

[<https://tidsskriftet.no/2023/03/kommentar/enoyd-om-abort>].

Lønnå, Elisabeth. «Den nye kvinnebevegelsen i 1970-årene», *Kvinnehistorie.no*. 2019.

<https://www.kvinnehistorie.no/artikkel/t-780>

NOU 2023: 29. *Abort i Norge: Ny lov og bedre tjenester*. Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/a61baf6ed624062ab7ab20b16114249/no/pdfs/nou202320230029000dddpdfs.pdf>.

Rasmussen, Kenneth Fjell. «Partiet De Kristne skifter navn: - Tror det vil ha stor effekt. *Dagen*. 07.11.2022. [<https://www.Dagen.no/nyheter/partiet-de-kristne-skifter-navn/>]

Ruyter, Knut W.. «Genèveveerklæringen», *Forskningsetisk bibliotek*. 26.04.2018. [<https://www.forskningsetikk.no/ressurser/fbib/lover-retningslinjer/geneveerklaringen/>].

Smedsrud, Morten S. «Verdispørsmålene har tatt over rampelyset i valgkampen» *Apollon*. 24.08.2021. https://www.apollon.uio.no/artikler/2021/3_valgkampen2021.html.

St.meld. nr. 16 (1995-1995) *Om erfaringer med lov om svangerskapsbrudd mv*. Oslo: Sosial- og helsedepartementet. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1995-96&paid=3&wid=a&psid=DIVL1768&s=True>.

Store norske leksikon. «7. juni». Knut Dørum. 11.03.2020. https://snl.no/7._juni.

Store norske leksikon. «Hippokratiske ed». Svein Atle Skålevåg. 06.04.2020. https://snl.no/hippokratiske_ed.

Store norske leksikon. «Kjell Magne Bondevik». Erling Rimehaug, 29.06.2022. https://nbl.snl.no/Kjell_Magne_Bondevik.

Store norske leksikon. «Naturrett». Knut Erik Tranøy. 22.01.2021. <https://snl.no/naturrett>.

Store norske leksikon. «Norge IDAG». Trond Smith-Meyer og Olav Garvik. 02.04.2024. https://snl.no/Norge_IDAG_-_avis.

Store norske leksikon. «Statskirke». Tarald Rasmussen. 25.08.2023. <https://snl.no/statskirke>.

Store norske leksikon. «Synd». Knut A. Jacobsen, Bente Groth og Margrethe Løøv.

25.01.2023. <https://snl.no/synd>.

United States Section of the World Federation of Doctors Who Respect Human Life. "World Federation of Doctors Who Respect Human Life," *The Linacre Quarterly* 42, no. 2 (Mai 1975): 83-85. Tilgjengelig på: <https://epublications.marquette.edu/lnq/vol42/iss2/4>.

Verdinytt. «Om Verdinytt». <https://verdinytt.no/minside/avisen/avisen>.

Vårt Land. «Om oss: Historien om Vårt Land». u.å. <https://www.vl.no/om/2020/10/30/om-oss/>.

Weiberg-Aurdal, Jan Magnus og Torill Henriksen. «Nye leser-tall viser historisk høyt nivå - dette er de største nett-avisene». *M24*. 02.03.2022. [<https://www.m24.no/lesertall-mbl-mediebedriftenes-landsforening/nye-lesertall-viser-hoyt-niva-dette-er-de-storste-nettavisene/457722>].

6.4 Lover

Abortloven. (1975). Lov om svangerskapsavbrudd (LOV-1975-06-13-50). Lovdata. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1975-06-13-50>.

Straffeloven. (1902). Almindelig borgerlig straffelov (LOV-1902-05-22-10). Lovdata. Hentet fra: <https://lovdata.no/lov/1902-05-22-10/§245>.